

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ

28

YASAMA YILI

2

SIRA SAYISI: 161

**Denizli Milletvekili Şahin Tin ve Aydın
Milletvekili Ömer Özmen ile 72 Milletvekilinin
Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile
Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair
Kanun Teklifi (2/2293) ve Sanayi, Ticaret,
Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji
Komisyonu Raporu**

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda
<https://www.tbmm.gov.tr/yasama/komisyon-raporlari>
internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

Sayfa

• 2/2293 Esas Numaralı Teklifin

- TBMM Başkanlığına Sunuş Yazısı4

- Katılma Yazıları6

- Genel Gerekçesi7

- Madde Gerekçeleri8

• Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve
Teknoloji Komisyonu Raporu.....13

• Muhalefet Şerhleri22

• Teklif Metni95

• Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve
Teknoloji Komisyonunun Kabul Ettiği Metin.....95

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifimiz ve gerekçesi ekte sunulmaktadır.

Gereğini arz ederiz.

<i>Şahin Tin</i>	<i>Ömer Özmen</i>	<i>Orhan Ateş</i>
Denizli	Aydın	Bayburt
<i>Cahit Özkan</i>	<i>Resul Kurt</i>	<i>Murat Kaya</i>
Denizli	Adıyaman	Sakarya
<i>Ali Kıratlı</i>	<i>Saffet Bozkurt</i>	<i>Nazım Elmas</i>
Mersin	Zonguldak	Giresun
<i>Latif Selvi</i>	<i>Fehmi Alpay Özalan</i>	<i>Selami Altınok</i>
Konya	İzmir	Erzurum
<i>Fatma Öncü</i>	<i>Abdurrahim Fırat</i>	<i>Mehmet Emin Öz</i>
Erzurum	Erzurum	Erzurum
<i>Harun Mertoğlu</i>	<i>Sunay Karamık</i>	<i>Mahmut Rıdvan Nazırlı</i>
Rize	Adana	Elâzığ
<i>Süleyman Şahan</i>	<i>Tahir Akyürek</i>	<i>Cemil Yaman</i>
Yozgat	Konya	Kocaeli
<i>Mehmet Faruk Pınarbaşı</i>	<i>Behiye Eker</i>	<i>İbrahim Eyyüpoğlu</i>
Şanlıurfa	İstanbul	Şanlıurfa
<i>Çiğdem Koncagül</i>	<i>Yücel Arzen Hacıoğulları</i>	<i>Abdurrahim Dusak</i>
Tekirdağ	İstanbul	Şanlıurfa
<i>Ümmügülşen Öztürk</i>	<i>Mustafa Oğuz</i>	<i>Yaşar Kırkpınar</i>
İstanbul	Burdur	İzmir
<i>Mustafa Varank</i>	<i>Mehmet Uğur Gökgöz</i>	<i>Sayın Bayar Özsoy</i>
Bursa	Isparta	Kayseri
<i>Muhammet Müfit Aydın</i>	<i>Sami Çakır</i>	<i>Mehmet Ali Cevheri</i>
Bursa	Kocaeli	Şanlıurfa
<i>Ömer Oruç Bilal Debgici</i>	<i>Atay Uslu</i>	<i>Durmuş Ali Keskinkılıç</i>
Kahramanmaraş	Antalya	Karabük
<i>Mervan Gül</i>	<i>Erol Keleş</i>	<i>Mustafa Alkayış</i>
Siirt	Elâzığ	Adıyaman
<i>Arslan Tatar</i>	<i>Cantürk Alagöz</i>	<i>Faruk Aytek</i>
Şırnak	Iğdır	Adana
<i>Adem Çalkın</i>	<i>Cem Şahin</i>	<i>Mehmet Eyup Özkeçeci</i>
Kars	Karabük	Gaziantep

<i>Ejder Açıkkapı</i>	<i>Mustafa Hakan Özer</i>	<i>Ruken Kilerci</i>
Elâzığ	Konya	Ağrı
<i>Tuğba Işık Ercan</i>	<i>Cevahir Asuman Yazmacı</i>	<i>Rukiye Toy</i>
İstanbul	Şanlıurfa	Sivas
<i>İsmail Erdem</i>	<i>Hasan Çilez</i>	<i>Halit Yerebakan</i>
İstanbul	Amasya	İstanbul
<i>Cüneyt Yüksel</i>	<i>Rümeysa Kadak</i>	<i>Ali İnci</i>
İstanbul	İstanbul	Sakarya
<i>Yüksel Coşkunyürek</i>	<i>Ahmet Çolakoğlu</i>	<i>Şengül Karslı</i>
Bolu	Zonguldak	İstanbul
<i>Osman Zabun</i>	<i>Mustafa Yavuz</i>	<i>Seda Sarıbaş</i>
Isparta	Bursa	Aydın
<i>İrfan Çelikaslan</i>	<i>Yusuf Ziya Aldatmaz</i>	<i>Ercan Öztürk</i>
Gaziantep	Bartın	Düzce
<i>İsmail Çağlar Bayırcı</i>	<i>Lütfiye Selva Çam</i>	<i>Yıldız Konal Süslü</i>
Kütahya	Ankara	İstanbul
<i>Mehmet Demir</i>	<i>Süleyman Karaman</i>	
Kütahya	Erzincan	

KATILMA YAZILARI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine katılmak istiyorum.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

23.07.2024

İbrahim Yurdunuseven

Afyonkarahisar

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2293 esas numaralı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine katılıyorum

19.07.2024

Mustafa Savaş

Aydın

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

18.07.2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan 2/2293 esas numaralı Kanun Teklifine imza sahibi olarak katılmak istiyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

18.07.2024

Mehmet Sait Yaz

Diyarbakır

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına 18/07/2024 tarihinde sunulan 2/2293 Esas Numaralı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi' ne imza sahibi olarak katılmak ister, bilginize arz ederim.

23.07.2024

Sena Nur Çelik Kanat

İstanbul

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine imzamı koyuyorum. Gereğinin yapılmasını arz ederim.

22.07.2024

Adil Biçer

Kütahya

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2293 esas numaralı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine katılıyorum.

19.07.2024

Cevahir Uzkurt

Niğde

HAVALE EDİLDİĞİ KOMİSYONLAR (2/2293)	
ESAS	Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu
TALİ	Plan ve Bütçe Komisyonu

GENEL GEREKÇE

Kamu yararına uygun olarak tüketicinin sağlığı ve güvenliği ile ekonomik çıkarların korunması, zararların tazmin edilmesi, çevresel tehlikelerden korunmasının sağlanması, tüketiciciyi aydınlatıcı ve bilinçlendirici önlemlerin alınması, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerinin özendirilmesi ve bu konulardaki politikaların oluşturulmasında gönüllü örgütlenmelerinin teşvik edilmesi amacıyla 2013 yılında 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kabul edilmiştir. Finansal hizmetlerin dağıtım kanallarının sürekli bir gelişim içinde olması ve bu çerçevede ülkemizde belirlenen dijital dönüşüm stratejileri 6502 sayılı Kanunun mevcut hükümlerinin gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Bu kapsamda Kanun Teklifi ile;

- Bankacılık mevzuatına uyum sağlanması amacıyla tüketicilere yönelik kredi sözleşmelerinin kurulması ve sona erdirilmesine ilişkin şekil şartı yeniden düzenlenmekte,
- Doğrudan satış sistemine ilişkin hususlar 6502 sayılı Kanun metninde daha detaylı düzenlenerek tarafların hak ve yükümlülükleri belirgin hale getirilmekte,

- Reklam Kurulunca uygulanan mevcut idari para cezaları yeniden düzenlenmek suretiyle ticari reklam ve haksız ticari uygulamalarına ilişkin denetimlerde etkinliğin sağlanması, tüketicilerin yanıltılmasının ve istismar edilmesinin önüne geçilmesi, kamu yararının korunması ve kamu düzeninin sağlanması amaçlanmakta,
- Ticari reklam ve haksız ticari uygulamalara ilişkin hükümlerin ihlalden kaynaklanan idari işlemlere ilişkin dava süreçlerinin neden olacağı kamusal maliyetler ile ihlalin ve sürecin hızlı ve kesin bir şekilde sonlandırılması sayesinde elde edilecek kamusal faydalar dikkate alınarak, uzlaşma müessesesinin ticari reklam ve haksız ticari uygulamalara ilişkin hükümler için de uygulanmasına imkân tanınmakta,
- Yurt içinde yerleşik pazar yerlerinin rekabet gücünün artırılarak yurt dışı menşeli pazar yerlerine karşı korunması, istihdam seviyesinin artırılması ve ihracat artışına hız kazandırılarak daha çok işletmenin ihracata yönelmesinin sağlanması amacıyla destekleyici tedbirler alınması öngörülmektedir.

Ayrıca Kanun Teklifi ile; Anayasa Mahkemesinin iptal kararları dikkate alınarak Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumunun gelirleri 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun Muafiyetleri ve Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanunda düzenlemekte ve kurumun görevlerini yerine getirmesi için faaliyet yürütenlere ödenecek ödül ve burslar ile ilgili usul ve esaslar belirlenerek uygulamada herhangi bir boşluk oluşmamasının temin edilmesi amaçlanmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1 - 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 119 uncu maddesinin (ç) bendiyle 2690 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin yürürlükten kaldırılmasına ilişkin hükmü Anayasa Mahkemesinin 7/12/2023 tarihli ve E:2021/125, K:2023/213 sayılı kararıyla iptal edilmiştir. Yine TENMAK'ın kuruluşuna ilişkin 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin "Kurum gelirleri" başlıklı 686 ncı maddesi Anayasa Mahkemesinin 13/9/2023 tarihli ve E:2020/46, K:2023/149 sayılı kararıyla iptal edilmiştir. Madde ile, Anayasa Mahkemesinin iptal kararları dikkate alınarak TENMAK'ın gelirlerine ilişkin düzenleme yapılmaktadır.

Madde 2 - Madde ile, 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 119 uncu maddesinin (c) bendiyle 2690 sayılı Kanuna eklenen ek 4 üncü maddenin iptaline ilişkin Anayasa Mahkemesinin 7/12/2023 tarihli ve E:2021/125, K:2023/213 sayılı kararına istinaden düzenleme yapılması amaçlanmaktadır.

Diğer yandan TENMAK'ın kuruluşuna ilişkin 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 681 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde yer alan "... bu amaçla Kurum tarafından belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde ödül ve burs vermek," kısmının ve 683 üncü maddesinin beşinci fıkrasında yer alan "(i) Kurumun görevlerini yerine getirmesi için yürüteceği faaliyetler sırasında yapacağı ücret, telif, işlenme ücreti, ödül, burs, proje teşvik ikramiyesi ve benzeri ödemelerin tutar veya üst limitlerini belirlemek." hükmünün, Anayasa Mahkemesinin 13/9/2023 tarihli ve E:2020/46, K:2023/149 sayılı kararıyla iptal edilmesi dikkate alınarak maddeyle, uygulamada boşluk doğacak hususlarda mevcut madde hükmüyle uyumlu olacak şekilde düzenleme yapılması amaçlanmaktadır.

Madde 3- 5411 sayılı Bankacılık Kanununda yer alan, sözleşmelerin yazılı olarak veya uzaktan iletişim araçlarıyla mesafeli olarak ya da mesafeli olsun olmasın ilgili mevzuat çerçevesinde yazılı şeklin yerine geçebileceğinin belirlendiği ve bir bilişim veya elektronik haberleşme cihazı üzerinden gerçekleştirilecek ve tüketici kimliğinin doğrulanmasına imkân verecek yöntemler yoluyla

kurulabileceğine ilişkin düzenlemeyle uyum sağlamak amacıyla 6502 sayılı Kanun kapsamındaki kredi veren ile tüketiciler arasındaki sözleşmelerin şekil şartı yeniden düzenlenmektedir.

Madde 4 - Finansal hizmetlerin dağıtım kanallarının sürekli bir değişim ve yenilik içinde olması, ülkemizin dijital dönüşüm stratejileri ile uyumun sağlanması amacıyla tüketici kredisi sözleşmelerinin yazılı usul yanında elektronik yöntemler ile akdedilmesine imkan sağlanmış olup tüketicinin kredi sözleşmesine bağlı olarak açılan hesabın kapatılmamasına ilişkin talebini yazılı usule ek olarak kalıcı veri saklayıcısıyla da iletebilmesine imkan sağlanmıştır. Tüketici kredisi sözleşmelerinin mesafeli yolla uzaktan iletişim araçlarıyla kurulabildiği göz önünde bulundurularak sözleşmeye bağlı diğer işlemlerin de kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla elektronik ortamda uzaktan yapılabilmesi amaçlanmaktadır.

Madde 5- 6502 sayılı Kanun kapsamındaki konut finansmanı kuruluşu ile tüketiciler arasındaki sözleşmelerin şekil şartı, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu dikkate alınarak yeniden düzenlenmekte ve sözleşmelerin mesafeli olarak kurulmasına imkan tanınmaktadır.

Madde 6 - Finansal hizmetlerin dağıtım kanallarının sürekli bir değişim ve yenilik içinde olması, ülkemizin dijital dönüşüm stratejileri ile uyumun sağlanması amacıyla tüketici kredisi sözleşmelerinin yazılı usul yanında elektronik yöntemler ile akdedilmesine imkan sağlanmış olup tüketicinin kredi sözleşmesine bağlı olarak açılan hesabın kapatılmamasına ilişkin talebini yazılı usule ek olarak kalıcı veri saklayıcısıyla da iletebilmesine imkan sağlanmıştır. Konut finansmanı sözleşmelerinin mesafeli yolla uzaktan iletişim araçlarıyla kurulabileceği göz önünde bulundurularak sözleşmeye bağlı diğer işlemlerin de kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla elektronik ortamda uzaktan yapılabilmesi amaçlanmaktadır.

Madde 7 - 6502 sayılı Kanunun 47 nci maddesinin son fıkrasında yer alan düzenlemede sadece doğrudan satış uygulama usul ve esaslarının yönetmelik ile düzenleneceği ifadesine yer verilmiş olup, doğrudan satışların Kanuna yeni bir madde olarak eklenmesi nedeniyle 47 nci maddede yer alan doğrudan satışlar ibaresi fıkra metninden çıkarılmaktadır.

Madde 8 - Halihazırda iş yeri dışında kurulan sözleşmelere ilişkin 47 nci maddede yönetmelikle düzenlenmesi öngörülen doğrudan satış sistemleri Kanuna eklenen 47/A maddesiyle ayrıntılı olarak düzenlenmektedir. Maddenin ilk fıkrasında doğrudan satış sisteminin ve bu sistemde faaliyet gösteren doğrudan satıcının tanımına ve özelliklerine yer verilmiştir. İkinci fıkrada, doğrudan satış faaliyetinde bulunmak isteyen şirketlere sermaye şirketi olarak kurulma zorunluluğu ile birlikte yönetmelikle belirlenen diğer koşulları sağlama şartı getirilmiştir. Doğrudan satış sisteminin ayrıntı özelliklerine ilişkin üçüncü fıkrada, sisteme dahil olanların ve tüketicilerin mağduriyet yaşamalarının önlenmesi amacıyla, sistemden elde edilecek kazancın ağırlıklı olarak sisteme yeni doğrudan satıcılar kazandırılması ve bu sayede ortaya çıkan menfaatlerin dağıtılması üzerine kurulamayacağı, mal veya hizmetin tüketicilere satışını esas alması gerektiği ve sistemin temel özelliği gereği sisteminin somut özelliklerinin her bir satış sistemi özelinde değerlendirilmesi gereği de göz önünde bulundurularak diğer ilkelerin yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir. Dördüncü fıkrada sisteme girişte ve sonrasında tüketiciye satışı öngörülen mal veya hizmeti içermeyen herhangi bir bedel veya borç altına sokan belge alınamayacağı düzenlenerek sistemin mal veya hizmet satışı odaklı işleminin sağlanması hedeflenmiştir. Beşinci fıkrada tüketicilerin herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin cayma hakkını kullanabileceği düzenlenmiştir. Altıncı fıkra ile tüketicilerin cayma hakkına ve diğer hususlara ilişkin taleplerini kolayca bildirebilmelerini sağlamak amacıyla doğrudan satış şirketlerine buna yönelik sistem kurma yükümlülüğü getirilmiştir. Yedinci fıkra ile de doğrudan satış sistemlerine ilişkin diğer usul ve esasların yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir.

Madde 9 - Maddede yapılan değişiklikle, 6502 sayılı Kanunun 77 nci maddesinin on ikinci ve on üçüncü fıkralarında yer alan mevcut idari para cezaları alt ve üst sınırları belirlenmek suretiyle yeniden düzenlenmiş ve Reklam Kuruluna bu sınırlar dahilinde aykırılığın haksızlık içeriği, aykırılık dolayısıyla elde edilen menfaatin veya neden olunan zararın büyüklüğü ile aykırılığı gerçekleştirenin kusuru ve ekonomik durumu gibi hususları dikkate alarak idari para cezası verme yetkisi tanınmıştır. Halihazırda ticari reklam ve haksız ticari uygulamalar hakkında maktu olarak belirlenmiş olan idari para cezaları çoğu zaman yetersiz kalarak cezaların caydırıcılık özelliğini karşılayamaz hale gelmiştir. Bu çerçevede caydırıcılığın artırılarak tüketicilerin etkin şekilde korunabilmesi amacıyla madde metninde değişikliğe gidilmektedir. Diğer taraftan, madde metnine eklenen ölçütlerle Kurula tanınan takdir yetkisi belirli kriterlere bağlanarak hukuki belirliliğin ve güvenliğin sağlanması hedeflenmiş ve ayrıca ceza sistematigi açısından ölçülülük ilkesine uygun ceza tesisi amaçlanmıştır. Hukuk devleti ilkesinin bir gereği ve ceza hukukunun temel prensiplerinden olan ölçülülük ilkesinin temel alt ilkeleri olan elverişlilik, gereklilik ve orantılılık ilkeleri doğrultusunda önlemin; ulaşılmak istenen amaç için elverişli olması, amaç bakımından gerekli olması ve haksızlığın içeriği ve fiilin ağırlığı ile orantılı olması gereklilikleri göz önüne alınmak suretiyle küçük, orta ve büyük ölçekli işletmelerdeki işlem ve gelir hacmi farklılığı da dikkate alınarak ticari reklam ve haksız ticari uygulamaların denetiminde etkinlik sağlanması, tüketicilerin yanıtılmasının ve istismar edilmesinin önüne geçilmesi, kamu yararının korunması ve kamu düzeninin sağlanması hedeflenmektedir.

Ceza hukukunun temel ilkelerinden olan cezai müeyyidelerin caydırıcılık özelliğinin karşılanması, kabahatin haksızlık içeriği ve fiilin ağırlığı ile orantılı idari yaptırım öngörülmesiyle kabahatlerin ve yaptırımlarının koşullarının açık ve doğru olarak tanımlanması amacıyla 6502 sayılı Kanunun 77 nci maddesinin on beşinci fıkrasında değişiklik yapılmıştır. Bilgi ve belge sunma yükümlülüğüne aykırı fiilin gerçekleştiği tarih ile aykırılığın tespit edildiği tarihin farklı yıllara denk düştüğü durumlarda, muhataplar hakkında dikkate alınacak gayrisafi gelir tutarları ve alt sınırlar farklılaşmaktadır. İdari para cezasının muhataplarına hakkaniyet çerçevesinde uygulanabilmesi için bilgi ve belge sunma yükümlülüğüne aykırılık nedeniyle uygulanacak idari para cezasının belirlenmesinde aykırı fiilin gerçekleştiği tarihin esas alınacağı hüküm altına alınmaktadır. Ayrıca ölçülülük ilkesi dikkate alınarak gayrisafi gelirin vergi dairesine bildirilmediğinin veya yanlış bildirildiğinin anlaşıldığı durumlarda cezaya esas gayrisafi gelirin tespit edilmesi olanağı ortadan kalktığı için halihazırda uygulanan maktu idari para cezası tutarı yeniden belirlenmekte ve aynı yıl içinde birden fazla bilgi ve belge sunma yükümlülüğüne aykırılık halinde uygulanması öngörülen tekerrür hükmü kaldırılmaktadır. Diğer taraftan, halihazırda 6502 sayılı Kanun kapsamında gayrisafi gelirini beyan etme zorunluluğu bulunmayan gerçek kişilerden kayıt ve belge düzenleme ya da saklama yükümlülüğü bulunmayanlar hakkında maktu idari yaptırım tutarı farklılaştırılmaktadır.

6502 sayılı Kanunun 77 nci maddesinin on yedinci fıkrasında 47/A maddesinde belirtilen yükümlülüklerle aykırı davranışlar hakkında uygulanacak idari yaptırımların detayları düzenlenmektedir. Bu kapsamda, doğrudan satış şirketlerinin sermaye şirketi olarak kurulmaması, yönetmelikte belirlenecek diğer ilkelere uymaması, doğrudan satış sisteminin sisteme yeni kişiler katılması üzerine kurulması ve mal ve hizmet satışını esas almaması durumlarında caydırıcı idari para cezaları öngörülmekte ve doğrudan satış sistemine ilişkin diğer yükümlülüklerle aykırılık halinde her bir tüketici işlemi için ayrı ayrı idari para cezası öngörülmektedir. Diğer taraftan, tüketicilerin cayma hakkını kullanabilmesi ve bilgilendirilmesi için sistem kurulmasının sağlanması amacıyla bu yükümlülüğü ihlal eden muhatapların öncelikle sistemi kurmaları yönünde uyarılması, bu uyarıya karşın tüketicinin korunması ve haklarını kullanması bakımından son derece önemli bir rol oynayan sistemin hayata geçirilmemesi halinde caydırıcı bir idari para cezasının uygulanması öngörülmektedir.

Madde 10 - 6502 sayılı Kanunun 77/A maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmak suretiyle, halihazırda uzlaşma müessesesi kapsamında bulunmayan Reklam Kurulu tarafından verilen idari para cezalarında da muhataplara uzlaşma imkanı tanınmaktadır. Bu sayede, ticari reklam ve haksız ticari uygulamalara ilişkin hükümlerin ihlalinin kaynaklanan idari işlemlere ilişkin dava süreçlerinin neden olacağı kamusal maliyetler ile ihlalin ve sürecin hızlı ve kesin bir şekilde sonlandırılması sayesinde elde edilecek kamusal faydalar dikkate alınarak, Kanunun diğer hükümlerinin ihlali halinde mevcut durumda uygulanmakta olan uzlaşma müessesesinin ticari reklam ve haksız ticari uygulamalara ilişkin hükümler için de uygulanmasına imkan tanınmakta ve aynı Kanun kapsamında cezaya muhatap olan gerçek veya tüzel kişilere uzlaşma imkanı bakımından eşitlik sağlanmaktadır. Ayrıca, halihazırda 6502 sayılı Kanun kapsamında idari para cezaları Reklam Kurulu, Bakanlık veya Bakanlığın yetki devriyle taşrada ticaret il müdürlüklerince verilmekte olduğundan ve valiliklerce idari para cezası verilemediğinden yapılan değişiklikle 77/A maddesi Kanunun 78 inci maddesi ile uyumlu hale getirilmektedir.

Madde 11 - Ülkemizde elektronik ticaret hacmi 2023 yılında %119,67 oranında artış göstermiş, yurt içinde yerleşik pazar yerlerinde faaliyet gösteren işletme sayısı ise 539.808'e ulaşmıştır. 2024 yılı mayıs ayı itibarıyla bu işletmelerin yaklaşık 70.000'i söz konusu pazar yerleri üzerinden yaklaşık 19 milyar TL tutarında yurt dışı satış gerçekleştirmiş olup önümüzdeki birkaç yıl içinde pazar yerleri üzerinden yurt dışına satış yapan işletme sayısının 200.000'in üzerine çıkması, yurt dışı satış tutarının ise 400 milyar TL'ye ulaşması hedeflenmektedir.

Ancak güçlü sermaye yapısına ve yıkıcı rekabet gücüne sahip bazı küresel e-ticaret pazar yerlerinin ülkemize yönelik faaliyetlerine son bir yıl içinde hız verdiği, aşırı reklam ve indirim uygulamalarıyla tanınırlığını artırdığı ve yurt içi piyasada önemli ölçüde güç kazandığı görülmektedir. Bu durum yurt içinde yerleşik pazar yerlerinin rekabet güçleriyle birlikte pazar paylarının küçülmesi ve istihdamın azalması riskini doğurmaktadır. Bu nedenle yurt içinde yerleşik pazar yerlerinin rekabet gücünün artırılarak yurt dışı menşeli bu pazar yerlerine karşı korunması, istihdam seviyesinin artırılması ve ihracat artışına hız kazandırılarak daha çok işletmenin ihracata yönelmesinin sağlanması amacıyla destekleyici tedbirler alınması ihtiyacı hasıl olmuştur.

Bununla birlikte ülkemizin ihracata dayalı büyüme stratejisi kapsamında e-ihracatın genel ihracat içerisindeki payının %1,5'dan %10'a çıkarılması böylece dünyada hızla yükselmekte olan sınır ötesi e-ticaret pazarında ülkemiz ihracatçılarının etkin ve aktif bir şekilde rol alması hedeflenmektedir. Benzer şekilde, 2024-2026 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Programda da e-ihracatın desteklenerek, elektronik ticaret pazarında daha fazla ihracatçı firmanın etkin şekilde faaliyet göstermesinin sağlanmasına yönelik politikaların önemi vurgulanmıştır.

Dijital dönüşüm destekli bir ekonominin önemli bir parçası olan elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcıların yüksek teknolojiye yönelik yatırımlarının desteklenmesi sektörün rekabet gücünü artırırken, ekonomik büyüme, istihdam yaratma, teknolojik ilerleme ve sürdürülebilir kalkınma gibi pek çok alanda önemli faydalar sağlamaktadır.

Bu kapsamda, işletmelerin ürünlerini yurt dışı pazarlara ulaştırmalarını kolaylaştıran elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcıların sınır ötesi elektronik ticaret faaliyetlerinin yanı sıra yüksek teknoloji yatırımlarının teşvik edilmesi amacıyla pazar yerleri üzerinden yurt dışına yapılan satışlar ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından teşvik belgesi alınarak gerçekleştirilen yatırım harcamalarının toplamının iki katının lisans ücretinin hesaplanmasına esas teşkil eden net işlem hacminden indirilmesine yönelik düzenleme yapılmaktadır.

Diğer taraftan, Anayasa Mahkemesinin 13/7/2023 tarihli ve E: 2022/109, K: 2023/125 sayılı Kararında; elektronik ticaret alanına yeni giren veya halihazırda bu alanda faaliyet gösteren piyasa aktörlerinin eşit şartlar altında rekabet edebilmesine imkân sağlamak ve belirli büyüklükteki

işletmelerin serbest piyasa koşullarını bozucu şekilde faaliyet göstermesini engellemek amacıyla yapılan düzenlemelerde kamu yararı bulunduğu ifade edilerek sektörde adil şekilde işleyen rekabet ortamının korunmasına vurgu yapılmıştır. Bu minvalde, adil rekabet ortamının ve sektörün çok oyunculu yapısının korunması amacıyla yapılan düzenlemeyle tanınan indirim imkânından yararlanılabilmesi için elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının net işlem hacminin, Kanun kapsamında yer alan elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı ve elektronik ticaret hizmet sağlayıcıların net işlem hacimlerinin toplamını ifade eden ve ETBİS verileri kullanılarak Bakanlıkça hesaplanan elektronik ticaret hacminin yüzde yirmisini aşmaması şartı getirilmektedir.

Belirtilen hadlerin aşılması durumunda, elektronik ticaret hacminin yüzde yirmisi olarak belirlenen haddin yüzde on beşinin altındaki had aşımının dikkate alınmamasına yönelik düzenleme ise küçük ölçekli sapmaların lisans ücretleri üzerinde olumsuz etki yaratmasının engellenmesi ve işletmelerin ticari kararlarında öngörülebilirliğin artırılması amacıyla yapılmıştır.

Madde 12 - Madde ile 2024 yılına ilişkin lisans ücretinin hesaplanmasında uygulanmak üzere, elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının pazar yerleri üzerinden yurt dışına yapılan satışlar ile yatırım teşvik belgesi alınarak gerçekleştirilen yatırım harcamalarının toplamının dört katının, 2025 yılına ilişkin lisans ücretinin hesaplanmasında ise söz konusu satış ve harcamaların üç katının net işlem hacminden indirilmesine, ayrıca 2024 yılı için lisans ücretinin hesaplanmasında yüzde yirmi şartının aranmamasına ilişkin düzenleme yapılmaktadır.

Madde 13 - Yürürlük maddesidir.

Madde 14 - Yürütme maddesidir.

Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar,

Bilgi ve Teknoloji Komisyonu

23/07/2024

Esas No: 2/2293

Karar No: 5

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2/2293 esas numaralı, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” Komisyonumuzun 23/07/2024 tarihinde yaptığı 5’inci toplantısında görüşülmüş ve kabul edilmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına sunulmak üzere Yüksek Başkanlığınıza saygı ile arz olunur.

1. Giriş

Denizli Milletvekili Şahin Tin ve Aydın Milletvekili Ömer Özmen ile 72 milletvekili tarafından 18/07/2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan ve Başkanlıkça aynı tarihte tali komisyon olarak Plan ve Bütçe Komisyonuna, esas komisyon olarak da Komisyonumuza havale edilen 2/2293 esas numaralı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”, Komisyonumuzun 23/07/2024 tarihinde yaptığı 5’inci toplantısında Cumhurbaşkanlığı Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü, Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Rekabet Kurumu, Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD) ve Elektronik Ticaret İşletmecileri Derneği temsilcilerinin katılımlarıyla incelenip görüşülmüştür.

2. Kanun Teklifinde Öngörülen Düzenlemeler

Teklif ile,

- 2690 sayılı Kanunda yapılan düzenleme ile Anayasa Mahkemesinin iptal kararları dikkate alınarak Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumunun (TENMAK) gelirlerinin ve ek 4’üncü maddenin 2690 sayılı Kanunda düzenlemesi ve kurumun görevlerini yerine getirmesi için faaliyet yürütenlere ödenecek ödül ve burslar ile ilgili usul ve esaslar belirlenerek uygulamada herhangi bir boşluk oluşmamasının temin edilmesi,

- 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda yapılan düzenleme ile 5411 sayılı Bankacılık Kanununda yer alan düzenlemeyle uyum sağlamak amacıyla Kanun kapsamındaki kredi veren ile tüketiciler arasındaki sözleşmelerin şekil şartının yeniden düzenlenmesi,

- 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda yapılan düzenleme ile Tüketicinin kredi sözleşmesine bağlı olarak açılan hesabın kapatılmamasına ilişkin talebini yazılı usule ek olarak kalıcı veri saklayıcısıyla da iletebilmesine imkân sağlanması, tüketici kredisi sözleşmelerinin mesafeli yolla uzaktan iletişim araçlarıyla kurulabildiği göz önünde bulundurularak sözleşmeye bağlı diğer işlemlerin de kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla elektronik ortamda uzaktan yapılabilmesi,

- 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda yapılan düzenleme ile Kanun kapsamındaki konut finansmanı kuruluşu ile tüketiciler arasındaki sözleşmelerin şekil şartı, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu dikkate alınarak yeniden düzenlenmesine ve sözleşmelerin mesafeli olarak kurulmasına imkân tanınması,

- 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda yapılan düzenleme ile Konut finansmanı sözleşmelerinin mesafeli yolla uzaktan iletişim araçlarıyla kurulabileceği göz önünde bulundurularak sözleşmeye bağlı diğer işlemlerin de kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla elektronik ortamda uzaktan yapılabilmesi,

- 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda yapılan düzenleme ile iş yeri dışında kurulan sözleşmelere ilişkin satış uygulama usul ve esaslarının yönetmelik ile düzenleneceği ifadesine yer verilen doğrudan satışlar ibaresinin madde metninden çıkarılması ve Kanuna eklenen 47/A maddesiyle doğrudan satış sisteminin ayrıntılı olarak düzenlenmesi,

- 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda yapılan düzenleme ile Kanunun 77'inci maddesinin on ikinci ve on üçüncü fıkralarında yer alan mevcut idari para cezalarının alt ve üst sınırları belirlenmek suretiyle yeniden düzenlenmesi ve Reklam Kuruluna bu sınırlar dâhilinde aykırılığın haksızlık içeriği, aykırılık dolayısıyla elde edilen menfaatin veya neden olunan zararın büyüklüğü ile aykırılığı gerçekleştirenin kusuru ve ekonomik durumu gibi hususları dikkate alarak idari para cezası verme yetkisi tanınması, on beşinci fıkrada yer alan bilgi ve belge sunma yükümlülüğüne aykırılık nedeniyle uygulanacak idari para cezasının belirlenmesinde aykırı fiilin gerçekleştiği tarihin esas alınacağına hüküm altına alınması, on yedinci fıkrasında yer alan 47/A maddesinde belirtilen yükümlülükler aykırı davranışlar hakkında uygulanacak idari yaptırımların düzenlenmesi,

-6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda yapılan düzenleme ile Kanunun 77/A maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmak suretiyle, halihazırda uzlaşma müessesesi kapsamında bulunmayan Reklam Kurulu tarafından verilen idari para cezalarında da muhataplara uzlaşma imkanı tanınması ayrıca 6502 sayılı Kanun kapsamında idari para cezaları Reklam Kurulu, Bakanlık veya Bakanlığın yetki devriyle taşrada ticaret il müdürlüklerince verilmekte olduğundan ve valiliklerce idari para cezası verilemediğinden yapılan değişiklikle 77/A maddesinin Kanunun 78 inci maddesi ile uyumlu hale getirilmesi,

- 6563 Sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanunda yapılan düzenleme ile işletmelerin ürünlerini yurt dışı pazarlara ulaştırmalarını kolaylaştıran elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcıların sınır ötesi elektronik ticaret faaliyetlerinin yanı sıra yüksek teknoloji yatırımlarının teşvik edilmesi amacıyla pazar yerleri üzerinden yurt dışına yapılan satışlar ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından teşvik belgesi alınarak gerçekleştirilen yatırım harcamalarının toplamının iki katının lisans ücretinin hesaplanmasına esas teşkil eden net işlem hacminden indirilmesi, elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının net işlem hacminin, Kanun kapsamında yer alan elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı ve elektronik ticaret hizmet sağlayıcıların net işlem hacimlerinin toplamını ifade eden ve ETBİS verileri kullanılarak Bakanlıkça hesaplanan elektronik ticaret hacminin yüzde yirmisini aşmaması şartı getirilmesi,

- 6563 Sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanunda yapılan düzenleme ile 2024 yılına ilişkin lisans ücretinin hesaplanmasında uygulanmak üzere, elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının pazar yerleri üzerinden yurt dışına yapılan satışlar ile yatırım teşvik belgesi alınarak gerçekleştirilen yatırım harcamalarının toplamının dört katının, 2025 yılına ilişkin lisans ücretinin hesaplanmasında ise söz konusu satış ve harcamaların üç katının net işlem hacminden indirilmesi

şeklinde düzenlemeler öngörülmektedir.

3. Komisyonunda Kanun Teklifi Üzerinde Yapılan Görüşmeler

Anayasaya Aykırılık Önergesi

- Teklifin tümü üzerindeki görüşmelere geçilmeden önce, Teklifin 2'nci, 11'inci ve 12'nci maddelerinin Anayasa'nın 2'nci, 6'nci, 7'nci, 10'uncu, 35'inci ve 167'nci maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle, Anayasa'ya aykırılık önergesi verilmiş ve İçtüzük'ün 38'inci maddesine istinaden öncelikle görüşülen önerge Komisyonca reddedilerek görüşmelere devam edilmiştir.

Teklifin görüşmelerine başlamadan önce Komisyon Başkanı Mustafa VARANK tarafından yapılan açıklamalarda;

- Tüketici haklarının korunmasının sürdürülebilir ve güvenilir bir piyasanın inşasında çok önemli olduğu,

- Teklif ile doğrudan satış şirketlerinin “piramit satış” denilen sistemlere dönüşmesinin engelleneceği böylece vatandaşımızın mağduriyetini engelleyecek bir denetim mekanizmasının kurulmasının öngörüldüğü,

- Kendi kullandıkları ürünleri tanıtarak gelir elde eden ve çoğunluğu ev hanımlarının oluşturduğu doğrudan satıcıların daha güvenli bir sistemin parçası olmalarına da imkân sağlanacağı,

- Bankacılık sektörünün yoğun bir şekilde taleplerini ilettiği, konut kredilerinin dijital imzayla kullanılabilmesinin önünün açılacağı,

- Tüketicilerin yanıtılmasının ve istismar edilmesinin önüne geçmek amacıyla reklam kurulunu daha caydırıcı cezalar verebilmesi için yetkilendirileceği,

- Küresel bir tercih hâline gelen e-ticaret pazarında Türk firmalarının rekabet gücünü artırmak için adımların atılacağı,

- Türk ihracat firmalarının e-ticaret pazarında teşvik edilmesinin teknolojik ilerlemenin önünü açarken ihracat odaklı büyüme stratejisinde etkin ve aktif bir rol oynayacağı ve e-ticaret firmalarına sağlanacak ihracat desteklerinin sadece bu firmaların değil, genel olarak ülkemizin kalkınması ve refahı için de önemli bir adım olacağı,

ifade edilmiştir.

Kanun Teklifi üzerinde toplantıya katılan milletvekilleri ile diğer katılımcılar tarafından yapılan açıklamalarda;

- Teklifte tüketici kredisi ve konut finansmanı sözleşmelerinin elektronik ortamda akdedilmesine imkân tanındığı söylene de düzenlemenin tüketicilerin yeterince bilgilendirilmeden kredi ve finansman sözleşmelerine imza atmasına yol açabileceği ve özellikle dijital okuryazarlığı düşük olan tüketiciler için ciddi riskler barındırdığı,

- Teklifte doğrudan satış şirketlerinin sermaye şirketi olarak kurulması ve belirli ilkeleri sağlaması gerektiği belirtilse de uygulamada bu koşulların nasıl denetleneceği ve ihlallerin nasıl cezalandırılacağı belirsiz olduğu, bunun için doğrudan satış sistemlerine yönelik daha sıkı denetim mekanizmalarının oluşturulması ve bu denetimlerin bağımsız kurumlar tarafından yapılması gerektiği,

- Ticari reklam ve haksız ticari uygulamalara ilişkin düzenlemede cezaların yeterince caydırıcı olup olmayacağının şüpheli olduğu, idari para cezalarının miktarlarının şirketlerin yıllık cirolarına oranlanarak belirlenmesi gerektiği,

- Reklam Kurulunun bağımsızlığının ve etkinliğinin artırılması ve kurula uzmanlık alanlarına göre daha fazla yetki ve kaynak sağlanması gerektiği,

- İdari para cezalarının enflasyon nedeniyle anlamsız rakamlara düşmesi hâlinde bu para cezalarının artırımı için tekrar kanun değişikliği yoluna gidilmesinin bürokratik süreci uzattığı, bunun önüne geçmek adına idari para cezalarının maktu olmaktan çıkarılması ve yeniden değerlendirme oranı veya enflasyon rakamlarına endekslenmesi gerektiği, böylece Meclisin iş yükününün daha da hafifleyeceği,

- Uzlaşma müessesesinin ticari reklam ve haksız ticari uygulamalara ilişkin hükümler için de uygulanmasına imkân tanınmasının tüketici haklarının korunması amacına aykırı olduğu ve hukuki belirliliği zedelediği,

- TENMAK'ın gelirlerine ilişkin düzenlemelerin, Anayasa Mahkemesi kararları dikkate alınarak yapılırsa da, uygulamada boşluklar ve belirsizlikler yaratabileceği, bunun için düzenlemelerin detaylı bir şekilde gözden geçirilmesinin ve her maddenin Anayasa Mahkemesi kararıyla ne ölçüde uyumlu olduğunun yerinde denetlenmesinin gerekli olduğu ve düzenlemelerin uygulamada nasıl hayata geçirileceği konusunda açık ve net hükümler içermesinin sağlanması gerektiği,

- Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu personel düzenlemelerinde Cumhurbaşkanına aşırı yetki aktarıldığı ve bu durumun huzur hakkı ödemeleri düzenlenmesine aykırı hükümler içerdiği, kanunilik ve yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesinin tam sağlanmadığı,

- Doğrudan satış yapan elemanlarla alakalı Çalışma Kanunu'nda ve Sigorta Kanunu'nda eksilimler olduğunu, bunların da düzenlenmesi gerektiğini,

- Teklifin 11'inci ve 12'nci maddelerinde belirsizlikler olması dolayısıyla yeniden değerlendirilmesi ve tekliften çekilmesi gerektiği,

- Teklifte yer alan yüzde 20 sınırının, 2024 yılında uygulanmamasının doğru olmadığı,

- Kanun teklifinin ihracatı desteklemek amacı taşımadığı,

- Kanun teklifiyle değişiklik yapmak yerine destekleyici tedbirler olarak da e-ticaretin güçlendirilebileceği, uluslararası sistemde geçerli olan sistemlerin Türkiye'ye getirilebileceği,

- Türkiye'nin ürün ve markalarına olan güveninin artırılması yönünde çalışmalar yapılması gerektiği,

- Gümrük işlemlerinin kolaylaştırılmasını sağlayacak altyapının oluşturulması gerektiği,

- E-ticarette yurt dışına ihracattaki en büyük engellerden birinin kargo maliyetlerinin yüksekliği olması sebebiyle hedef ülke bazlı yapılacak çalışmalarla nakliye maliyetlerini düşürecek kargo sistemlerinin kurulması gerektiği,

- Hedef ülkelerle iletişimi, o ülkenin dilinde de yapabilecek uzman personelin istihdamın teşvik edilmesi ve Türkiye'deki yerleşik bir e -ihracat firmasının hedef ülkeden de kişi istihdam edilebilmesinin kolaylaştırılması gerektiği,

- Teklifte yatırımı ve ihracatı artırmaya yönelik adımlar atıldığı ancak bu sonuçları doğurmayacağı, haksız rekabet oluşacağı ve Teklif için acele edilmemesi gerektiği,

- Teklif ile getirilen düzenlemelerle söz konusu firmaların lisanslama bedellerinin çok aşağıya çekilmesinin haksızlık olacağı ve bu lisanslama bedellerinin bir kamu geliri olduğu,

- Kanunla ilgili çok boyutlu tartışılması ve etki analizinin daha net bir şekilde ortaya çıkması gerektiği, ne kadar gelir elde edileceğinin ve hangi firmaların yüzde 20'lik sınırı aştığının bilinmediği,

- Teklifte üç sene içerisinde bazı firmaların tek alıcı, tek satıcı konumuna geleceği, bu firmaların oluşacak gelirlerinin yüksek teknolojiye yatırım yapma, üniversite kurma gibi şartlara bağlanması gerektiği ve böylelikle kazançlarını iç piyasada haksız rekabet oluşacak şekilde kullanmalarının önüne geçileceği,

- Teklifte yer alan düzenlemelerin eksik olduğu, ihracat kabiliyeti olmayan bir pazar yerinin olan karşısında dezavantajlı duruma düştüğü dolayısıyla bunların da lisans ücretleriyle ilgili düzenleme yapılması gerektiği,

- TENMAK'ın kuruluşunda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve KHK'yle görevlere atf yapılmış bir kuruluş olduğu fakat bazı maddeler içerikten kaynaklı değil düzenlemesinin kanunla yapılması gerektiğinden iptal edildiği,

- TENMAK'ın kuruluşuna ilişkin 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ndeki Kurumun gelirlerine ilişkin hüküm ile görev ve yetkileri kapsamında yer alan burs, ödül ve proje teşvik ikramiyesi gibi hususları içeren bir kısım mali hükümlerin Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edildiği, Kurumun çalışmalarını sürdürebilmesi için uygulamada boşluk doğacak hususlarda yasal düzenleme yapılması ihtiyacı doğduğu,

- Teklif ile, tüketici ve konut kredileri, doğrudan satış sistemleri, ticari reklam ve haksız ticari uygulamalar ile idari para cezaları konularında düzenlemeler yapılacağı,

- Teknolojinin gelişmesiyle birlikte dijital ve şubesiz bankacılığın yaygınlaşmasıyla uyumlu olarak, tüketicilerin tüketici ve konut kredilerine uzaktan iletişim araçlarıyla hızlı bir şekilde ulaşmalarını sağlamak için 6502 sayılı Kanunda yapılan düzenlemeyle tüketicilerin finansmana erişiminin kolaylaştırılacağı,

- Aldatıcı ve yanıltıcı reklamlar ile haksız ticari uygulamalara ilişkin idari yaptırım hükümlerinde ağırlaştırıcı unsurları dikkate alarak idari para cezalarının 10 kata kadar artırılacağı,

- Teklifte büyük çoğunluğu kadınlardan oluşan ve yaklaşık 2 milyon kişinin gelir elde etmek için faaliyette bulunduğu doğrudan satış sistemlerini düzenleyerek hem tüketicilere hem de gelir elde etmek isteyen doğrudan satıcılara daha etkin koruma sağlanacağı,

- Yatırım ortamının bütün ülkeler ve bütün firmalar için aynı şartlarda tutulması gerektiği,

- Türkiye'de veri merkezi olmadığı dolayısıyla bir firmanın, bir yatırımcının Türkiye'de fiziki olarak veri merkezi yatırımı yapmasının faydalı olduğu, yerlilik ve millilik anlayışını ortaya koyarken piyasa şartlarının farkında olunması gerektiği,

- Yüksek teknoloji yatırımının esas amaç olduğu, Türkiye'de "hyperscale" yani bulut teknoloji yatırımı isteniyorsa veri merkezi yatırımına ihtiyaç olduğu,

- Düzenlemelerin özellikle KOBİ'ler açısından çok kritik olduğu, bugün KOBİ'lerin doğrudan ihracat yapma konusunda gerek finansal gerekse teknik olarak insan kaynağı açısından zorlandıkları, elektronik pazar yerlerinin KOBİ'lerin dış pazarlara açılması için son derece kritik olduğu,

- Lisans ücretinin adil ve şeffaf olması gerektiği, yüzde 20 sınırının mevcut olduğu bir ihtimalde pazardaki oyuncu sayısının azalmasını engelleyecek bir kriter konulmuş olacağı ve rekabet hukuku perspektifinden de önem arz eden kısmın söz konusu sınır olacağı,

- Firmaların özellikle veri merkezi gibi yüksek teknoloji yatırımlarına yönelmesinin hedeflendiği,

- Piramit satışlar için Türk Ceza Kanununa göre suç duyurusunda bulunulduğu ve bu hususta vatandaşların haklarının korunduğu çok ciddi yaptırımların bulunduğu,

- Teklifte küçük firmaların e-ticaret vasıtasıyla ihracatının sağlandığı, bunu kolaylaştıran uygulamaların getirildiği,

- Lisans ücretinin çok yukarı eşiklerde anlam ifade ettiği ve pazar payının, piyasa payının ya da net işlem hacminin düşük olduğu noktalarda sembolik değerde olduğu dolayısıyla ihracat kabiliyeti olmayan bir pazar yerinin anlamlı bir lisans yüküyle muhatap olma ihtimali olmadığı,

- Teklifte Türkiye’deki firmaların da yurt dışı satışlarıyla ihracatının artırılmasının arzu edildiği, e-ticaret sürecinin dinamik olduğu ve şartların her gün farklı yollara evrilmesi dolayısıyla bu teklifin gerekliliği

ifade edilmiştir.

4. Teklif Metnine İlişkin Kabuller ve Değişiklikler

Teklifin tümü üzerindeki görüşmelerin ardından maddelerin görüşülmesine geçilmesi kabul edilmiştir.

Kanun Teklifi, aşağıda yer verilen değişiklikler yapılmak suretiyle Komisyonumuz tarafından kabul edilmiştir.

Madde 1

Teklifin çerçeve 1’inci maddesi, çerçeve hükümde yer alan “14 üncü maddesi” ibaresinden önce gelmek üzere “mülga” ibaresinin eklenmesi ve maddenin işlenecek hükmünde bent sonlarında yer alan nokta işaretlerinin metinden çıkarılması suretiyle redaksiyona tabi tutularak kabul edilmiştir.

Madde 2

Teklifin çerçeve 2’nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Madde 3

Teklifin çerçeve 3’üncü maddesi, çerçeve hükmünde yer alan “fıkrasında yer alan” ibaresinin “fıkrasının birinci cümlesine” şeklinde değiştirilmesi suretiyle redaksiyona tabi tutularak kabul edilmiştir.

Madde 4

Teklifin çerçeve 4’üncü maddesi, çerçeve hükmünde yer alan “fıkrasına” ibaresinin “fıkrasının ikinci cümlesine” şeklinde değiştirilmesi suretiyle redaksiyona tabi tutularak kabul edilmiştir.

Madde 5

Teklifin çerçeve 5’inci maddesi, çerçeve hükmünde yer alan “fıkrasında yer alan” ibaresinin “fıkrasının birinci cümlesine” şeklinde değiştirilmesi suretiyle redaksiyona tabi tutularak kabul edilmiştir.

Madde 6

Teklifin çerçeve 6’ncı maddesi, çerçeve hükmünde yer alan “fıkrasına” ibaresinin “fıkrasının ikinci cümlesine” şeklinde değiştirilmesi suretiyle redaksiyona tabi tutularak kabul edilmiştir.

Madde 7

Teklifin çerçeve 7’nci maddesi, maddede yer alan “fıkra metninden” ibaresinin “madde metninden” şeklinde değiştirilmesi suretiyle redaksiyona tabi tutularak kabul edilmiştir.

Madde 8

Teklifin çerçeve 8’inci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Madde 9

Teklifin çerçeve 9’uncu maddesi, çerçeve hükmünde yer alan “on ikinci” ibaresinin “onikinci” şeklinde, “on üçüncü fıkrasında” ibaresinin “onüçüncü fıkrasının birinci cümlesinde” şeklinde, “on beşinci fıkrasında” ibaresinin “onbeşinci fıkrasının birinci cümlesinde” şeklinde, “on yedinci” ibaresi “onyedinci” şeklinde değiştirilmesi, ““elli bin Türk Lirası olarak”” ibaresinden önce gelmek üzere “üçüncü cümlesinde yer alan” ibaresinin, “edenlere” ibaresinden sonra gelmek üzere “şeklinde” ibaresinin ve ““durumlarda üç”” ibaresinden önce gelmek üzere “dördüncü cümlesinde yer alan” ibaresinin eklenmesi suretiyle redaksiyona tabi tutularak kabul edilmiştir.

Madde 10

Teklifin çerçeve 10’uncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Madde 11

Teklifin çerçeve 11’inci maddesi çerçeve hükmünde yer alan “Kanununun” ibaresinin “Kanunun” şeklinde değiştirilmesi suretiyle redaksiyona tabi tutularak kabul edilmiştir.

Madde 12

Teklifin çerçeve 12’nci maddesi, verilen önerenin Komisyon tarafından kabul edilmesi neticesinde işlenecek hükmün beşinci fıkrasında yer alan “bendinde belirtilen yüzde yirmi şartı aranmaz ve aynı bendin” ibaresinin “bendinin” şeklinde değiştirilerek kabul edilmiştir.

Madde 13

Teklifin çerçeve 13’üncü maddesi birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan “on yedinci” ibaresinin “onyedinci” şeklinde değiştirilmesi suretiyle redaksiyona tabi tutularak kabul edilmiştir.

Madde 14

Teklifin çerçeve 14’üncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Teklifin maddeleri üzerindeki görüşmelerin tamamlanmasını müteakip Teklifin tümü oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

Muhalefet şerhi olan üyelere, şerhlerini vermeleri için 29/07/2024 Pazartesi günü saat 10.00’a kadar süre verilmiştir.

Komisyon tarafından verilen yetki doğrultusunda, teklifin tamamı tereddütleri gidermek, anlamı netleştirmek amacıyla terim ve ibareler; kanun dili ve tekniği bakımından gözden geçirilmiş; metinde redaksiyon mahiyetinde ekleme ve değişiklikler yapılmıştır.

5. Genel Kurulda Temsil

İçtüzüğün 45’inci maddesi uyarınca, Teklifin Genel Kuruldaki görüşmelerinde Komisyonumuzu temsil etmek üzere, Şırnak Milletvekili Arslan TATAR, Konya Milletvekili Mustafa Hakan ÖZER, Gaziantep Milletvekili İrfan ÇELİKASLAN, Adana Milletvekili Faruk AYTEK ve Kars Milletvekili Adem ÇALKIN Teklif ile ilgili özel sözcü olarak seçilmiştir.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
<i>Mustafa Varank</i>	<i>Şahin Tin</i>	<i>Cevahir Uzkurt</i>
Bursa	Denizli	Niğde
Kâtip	Üye	Üye
<i>Adem Çalkın</i>	<i>Mesut Doğan</i>	<i>Abdurrahman Başkan</i>
Kars	Ankara	Antalya
(Bu raporun özel sözcüsüdür)	(Muhalefet şerhimiz vardır)	
Üye	Üye	Üye
<i>Yusuf Ziya Aldatmaz</i>	<i>Türker Ateş</i>	<i>Rıdvan Uz</i>
Bartın	Bolu	Çanakkale
	(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye	Üye	Üye
<i>Şeref Arpacı</i>	<i>İrfan Çelikaslan</i>	<i>Mehmet Eyup Özkeçeci</i>
Denizli	Gaziantep	Gaziantep
(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Bu raporun özel sözcüsüdür)	
Üye	Üye	Üye
<i>Öznur Bartın</i>	<i>Celal Fırat</i>	<i>Ednan Arslan</i>
Hakkâri	İstanbul	İzmir
(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Muhalefet şerhimiz vardır)
Üye	Üye	Üye
<i>Ümit Özlale</i>	<i>Nail Çiler</i>	<i>Mustafa Hakan Özer</i>
İzmir	Kocaeli	Konya
(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Bu raporun özel sözcüsüdür)
Üye	Üye	Üye
<i>Talat Dinçer</i>	<i>Arslan Tatar</i>	<i>Abdulkadir Akgül</i>
Mersin	Şırnak	Yozgat
(Muhalefet şerhimiz vardır)	(Bu raporun özel sözcüsüdür)	
	Üye	
	<i>Ahmet Çolakoğlu</i>	
	Zonguldak	

MUHALEFET ŞERHİ

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Üyeleri olarak, 2/2293 esas numaralı **“Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”**nin sunulma ve tartışılma usulleriyle, kanun yapım tekniğine ve Anayasaya aykırı yönlerine, özelde ise 2, 11, 12 nci maddelerine karşı olmamızın nedenleri aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

I. USUL AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonundaki görüşmeleri sırasında sadece 12nci maddesinde kısmen değişiklik yapılan 2/2293 esas numaralı **“Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”**, genel kabul görmüş yasama ilkelerine ve kanun yapma teamüllerine aykırı bir biçimde hazırlanan, birbiri ile ilişkisiz 3 Kanunun birçok maddesinde değişiklik veya ekleme öngören, yürütme ve yürürlük dahil 14 maddeden oluşan bir torba kanun teklifidir. Teklifte, 2690 Sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun Muafiyetleri ve Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanunun 2 maddesi; 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 8 maddesi; 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 2 maddesi değiştirilmektedir.

Söz konusu kanun teklifi metninin hem hazırlanma ve ön sunum sürecinin, hem de TBMM’de müzakere sürecinin usul yönünden önemli sorunları bulunmaktadır.

Cumhuriyet Türkiye’sine Osmanlı’dan aktarılan en önemli kurumların başında Meclis gelmektedir. Millî mücadeleyi yöneten bu meclisin hafızasında parlamento hukukumuzun kurucu metinleri olan 1877 tarihli Heyeti Ayan Nizamname-i Dahilisi, 1927 tarihli TBMM Dahili Nizamnamesi ve halen meri olan 1973 tarihli TBMM İhtüzüğü bulunmaktadır. Ayrıca, yazılı hukuk kaynakları dışında Meclis teamülleri parlamentonun çalışmalarında başvurduğu diğer çok önemli bir kaynağı oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, 2002'den günümüze Meclisin çoğunluğunu oluşturan AKP iktidarı parlamento hukukunun en temel kurum ve kurallarını ihlal ederek ve aşındırarak bu alandaki tarihsel birikimi ortadan kaldırmaktadır.

Konu bu çerçevede ele alındığında;

1.1 Kanun Teklifi Torba Kanun Formatında Hazırlanmıştır.

AKP iktidarı döneminde kanun yapma usul ve yöntemlerinin etkin ve verimli olmayan bir çerçevede oluşturulduğu ve uygulandığı görülmektedir. Nitekim kamuoyunda 'torba kanun' olarak adlandırılan ve istisnai hallerde kullanılmasının uygun olduğu düşünülen bazı kanunlarda ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması hakkında kanun tekliflerinin son dönemlerde adeta hâkim norm haline geldiği gözlenmektedir. Bu kapsamda, birbiriyle hiç ilgisi ve ilişkisi olmayan konular söz konusu 'torba kanun' yöntemi kullanılarak yasalaştırılmaya çalışılmaktadır.

Bununla birlikte, bu tür kanun hazırlama ve yapma teknikleri, hem torba kanunda ele alınan konuların ilgili ana mevzuatıyla uyumu açısından ciddi sorunlar yaratmakta, hem de uygulama aşamasında öngörülemeyen sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda, bazen aynı kanun maddesinin kısa süre içinde defalarca değiştirilmesi gereği doğmakta ve bu kapsamda düzenlemelerden doğudan veya dolaylı olarak etkilenen vatandaşlar mağdur olmaktadır.

Öte yandan, torba kanun tekliflerinin TBMM Genel Kurulunda 'Temel Kanun' olarak görüşülmesi de ciddi sakıncalar içermektedir. TBMM İçtüzüğü'nün temel kanunları düzenleyen 91. maddesi "düzenlediği alan yönünden bütünlüğünün ve maddeler arasındaki bağlantıların korunması zorunluluğunun bulunması" hükmünü taşımaktadır. Bu çerçevede, konu yönünden birbiriyle hiç ilişkisi olmayan konuların Meclis Genel Kurulunda maddeler üzerinde gerekli tartışmalar yapılmadan hızlı bir biçimde temel kanun olarak görüşülmesi TBMM İçtüzüğü'ne aykırıdır.

Görüşmekte olduğumuz kanun teklifinde de birbiri ile ilintisiz konulardaki kanunlarda ve kanun hükmünde kararnamelerde yapılan düzenlemeleri görmekteyiz. Bu çerçevede, konu bütünlüğü ve iç tutarlılığı olmayan torba kanun düzenlemesi ile Meclis çalışmalarında komisyon düzleminde ihtisaslaşma anlamsızlaşmakta gerek

milletvekillerinin gerekse komisyonların kapasitesinin çok gerisinde bir kanun yapım süreci ortaya çıkmakta ve bu durum meclis çalışmalarının niteliğini zayıflatmaktadır.

1.2 Kanun Teklifi Tali Komisyonla Görüşülmemiştir.

Denizli Milletvekili Şahin TİN, Aydın Milletvekili Ömer ÖZMEN ve 78 Milletvekili tarafından hazırlanan kanun teklifi 18.07.2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na verilmiş, aynı tarihte esas komisyon olarak Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu'na, tali komisyon olarak da Plan ve Bütçe Komisyonuna sevk edilmiştir.

Söz konusu kanun teklifinin 23.07.2024 günü saat 14.00'te Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu'nun yapacağı toplantının gündemine alındığı Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Başkanlığı'nın yine 19.07.2024 tarih ve Z-094613545-130.02-1461458 sayılı yazıları ile Komisyon üyelerine bildirilmiştir. Öte yandan, söz konusu teklife ilişkin komisyon toplantısının yapılacağı 23.07.2024 günü saat 10.00'da tüm komisyon üyelerine açık gayri resmi bir bilgilendirme toplantısı yapılacağı bildirilmiştir. Bilgilendirme toplantısı yaklaşık 2 saat sürmüştür.

14 maddelik kanun teklifi Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu'nun 23.07.2024 Salı günü saat 14.00'te başlayan birleşiminde 10 saatlik bir çalışma süreci sonunda kabul edilmiştir.

Bununla birlikte, söz konusu kanun teklifinin tali komisyon olarak görevlendirilen Plan ve Bütçe Komisyonu'nda görüşülmediği öğrenilmiştir.

Parlamentolarda ihtisaslaşma yasama kalitesi açısından çok önemlidir. Bu konuda İktisadîde ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir İktisadîde tali komisyonların çalışmadığı bir durum söz konusu değildir. Bu konu İktisadîde 23, 34 ve 37. maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Nitekim TBMM İktisadîde'nin 23'üncü maddesinde "Tali komisyonların hangi yönden veya hangi maddeler hakkında görüş bildirecekleri havale sırasında belirtilmemiş ise, bu komisyonlar görüşlerini kendileriyle ilgili gördükleri hususlar üzerinde bildirirler" denilirken, İktisadîde'nin 34'üncü maddesinde "Bir komisyon, kendisine havale edilen teklifi, başka bir komisyonun ihtisası dahilinde görürse, gerekçeli olarak teklifin o komisyona havale edilmesini isteyebilir. Bir komisyon, kendisine havale edilen teklif yahut herhangi bir mesele için,

bir başka komisyonun düşüncesini öğrenmeyi gerekli görürse, teklifin o komisyonda görüşüldükten sonra iadesini isteyebilir" denilmektedir. İçtüzüğün 34'üncü maddesinin bir başka paragrafında "Bir komisyon, başka bir komisyona havale edilmiş bir teklif yahut herhangi bir mesele için düşüncesini belirtmekte yarar görürse, o teklifin kendisine havale edilmesini isteyebilir" hükmüne yer verilmiştir.

Komisyonlara üye seçilirken milletvekillerinin uzmanlık alanları göz önüne alınmaktadır. Bu çerçevede, özel uzmanlık alanı ve değerlendirme ve tartışma gerektiren konuların öncelikle ilgili komisyonlarda görüşülmesi gerekmektedir. Plan ve Bütçe Komisyonu'nun asıl komisyon olduğu durumlarda da tekliflerin ilgili tali komisyonlarca düzenlenecek komisyon raporları dikkate alınarak Plan ve Bütçe Komisyonu'nda karara bağlanması hem İçtüzüğe uygun olacak hem de yasama faaliyetinin daha sağlıklı yürütülmesini sağlayacaktır. Böylelikle de yasama kalitesi güçlenecektir.

Ancak bu kanun teklifi ile bu perspektiften yoksun olunduğu görülmektedir. Bu durum parlamento hukukunu zayıflatmakta ve etkin iş bölümünü ortadan kaldırmaktadır. Bu yaklaşım doğru bir yaklaşım olmayıp, parlamento hukukunda ana komisyon-tali komisyon ilişkisini tartışmalı hale getirmektedir.

Uygulamada yasama çalışmalarının mutfağı niteliğindeki komisyonlar, bir tür yasak savma süreci olarak görülmekte; Genel Kurul'da ise, müzakere süreci işletilememekte; iktidar partisi milletvekillerinin oyu yasama çalışmaları sırasında belirleyici olmaktadır.

Konuya bu çerçevede bakıldığında ihtisaslaşmadan yararlanmak suretiyle komisyonların görece teknik çalışmaları yürütebilmesine imkân sağlanması büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda, görüşmekte olduğumuz kanun teklifinde tali komisyonun kendi görev alanındaki sorumluluğu yerine getirmekten kaçınması ciddi sakıncalar içermektedir.

Elektronik ticaret alanında sektörün tüm paydaşlarını doğrudan ilgilendirecek ilgili maddeler gerek etki analizi raporunda gerekse Bakanlığın Komisyon öncesi sunumunda yeterli veri ve bilgi aktarılmaksızın, sorulan sorulara ayrıntılı yanıtlar verilmeksizin tartışılmıştır. Sektör içinde bu maddenin maliyeti ve olası ihracat politikasına etkisi bakımından kaygılar mevcuttur. Ekonomik kriz sürecinde sektörün konumu, sektör büyürken yerli firmalara zarar vermemesi ve mevcut Kanunda

yapılacak değişikliklerin kartelleşme ile rekabet mevzuatı çerçevesinde tartışılabilmesi için bir alt komisyon kurulması da gerekmektedir. Bu nedenlerle Kanun Teklifinin elektronik ticaret alanındaki lisans bedellerini ve e-ticarette ihracat ile yatırım teşvikleri politikasını doğrudan etkileyecek 11 ve 12 nci maddelerinin teknik ve mali yönlerinin ayrıntılarıyla tartışılarak sektör bileşenleri ve kamu kurum kuruluşlarının görüşlerinin de alınarak nitelikli bir yasama süreci yürütülmesi bakımından bir Alt Komisyon kurulması önermiş bulunuyoruz. Bu önergemiz, AKP ve MHP Milletvekillerinin oyçokluğuyla reddedilmiştir.

Teklifin tali Komisyon olarak belirtilen Plan ve Bütçe Komisyonunda görüşülmemesi, nitelikli yasama sürecinin yok sayılmasıdır; maddelerin bütünlüklü bir kamu politikası üzerinden ayrıntılı tartışılmasının “hızlı yasama” uğruna engellenmesi anlamına gelmektedir. Bu teklifin 1 inci maddesinde Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumunun (TENMAK) gelirleri Anayasa Mahkemesinin (AYM) iptal kararı sonrasında yasayla düzenlenmektedir. 2 nci maddesiyle yine AYM'nin iptal ettiği TENMAK'la ilgili personel ve özlük düzenlemelerinde mali hükümler getirilmektedir. Üstelik geçtiğimiz hafta Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilerek yasalaşan ve kamuoyunda “huzur hakkının sınırlandırılması” olarak bilinen düzenlemenin bir benzeri bu defa TENMAK'ta yeni bir ek ödeme olarak bu teklife gündeme getirildiğinden, düzenlemenin ücret, ödül, burs, ek ödemeler, proje teşvik ikramiyeleri gibi doğrudan Komisyonumuzun ihtisas alanında olmayan ve bütçeyi ilgilendiren başlıkları için Plan ve Bütçe Komisyonunda tartışılmaması sorunludur. Teklifin 3 ve 4 üncü maddesiyle tüketici kredileri sözleşmelerinin Bankacılık Kanunuyla uyumusun sağlanması; 5 inci maddesiyle konut finansman sözleşmelerinin de uzaktan yapılabilmesinin önünün açılması; 6ncı maddesiyle konut kredisi sözleşmeleri sona erdikten sonraki süreçlerin de şubeye gitmeden uzaktan araçlarla yapılabilmesi; 7, 8 ve 9 uncu maddesiyle “doğrudan satış sistemi”ne yönelik yeni düzenleme ve ceza artırımlarına gidilmesi; 10 uncu maddesiyle Reklam Kurulunun mevcut “haksız ticari uygulamalar” ve “ticari reklam ihlalleri” nedeniyle kestiği cezalara karşı da uzlaşma yolunun açılması; 11 ve 12 nci maddesiyle ise kamuoyunda yoğun biçimde tartışılan e-ticaret firmalarının ödeyeceği lisans bedellerinde sektör içinde eşitsizlik yaratabilecek ihracat ve teşvik düzenlemeleri getirilmesi konularında, sözleşme hukuku, mali ve sektörel hükümler nedeniyle Adalet Komisyonu ile Plan ve Bütçe Komisyonunun müzakeresinin sağlanmaması büyük bir eksiklikler.

Henüz uygulama sonuçları görülmeyen bir Kanunun ilk kez tahsil edilecek lisans bedelleri düzenlemesini iki yıl içinde değiştiren ve küresel ölçekte pazar payına sahip olan belli ihracatçı firmaların daha az lisans bedeli ödeyebilmesi için getirilen bu teklifin mali ve ticari hükümlerinin ekonomimize etkilerinin Plan ve Bütçe Komisyonunda tartışılmaması, “hızlı yasama” yoluyla sektör içinde sonuçları belirli olmayan düzenlemeler getirmek anlamına gelmektedir.

Yasama organı, titiz hazırlanacak etki analizleriyle sektörel etkilerin ölçüleceği, ihtisas komisyonlarının da konuyu tartışabileceği nitelikli bir kanun yapım sürecini terk etmiştir. Komisyon Başkanı Sayın Mustafa VARANK’ın tutanaklara yansıyan ifadesiyle, kendisine göre asıl sorun “lisans ücretinin bir vergi olarak görülüp görülmeyeceği”ni, bunun teknik anlamda bir üçlü vergilendirme kapsamında görülüp görülmeyeceğini tartışmaktır (23/7/2024 tarihli Komisyon tutanağı, s. 106). Komisyon Başkanı, lisans ücretinin kendisini tartışmak gerektiğini açıkça belirtmiş, 2022 tarihli yasadaki dilimler halinde artan oranlı lisans bedeli düzenlemesiyle “firmaların sadece büyüdükleri için cezalandırıldıklarını” savunmuş, ancak teklifle konunun bu kısmına girmeyip e-ticarete ihracatın teşvik edilmesine, teknoloji yatırımı yapan firmaların desteklenmesine odaklandıklarını beyan etmiştir (23/7/2024 tarihli Komisyon tutanağı, s. 39).

Asıl tartışma lisans bedellerinin düşük tutardan ödenmesi halinde Kanunun “çok kazananın çok, az kazananın az” alınmasına dair temel iskeletin bozulacağına dair uyarıların önemsenmemesidir. Tartışma, sektörde kartelleşmeye, diğer firmaları güçsüz bırakarak rekabete aykırı satın almalara yol açabilecek bir büyüme karşısında kamunun aktif rol alıp almayacağına ve bu Kanunun temel mantığını esnetebileceklek ek teşvik ve desteklerin ne kadarına müsaade edileceğine dairdir.

Bu durumda teklifin lisans bedelinin hesaplanma yöntemi ve dilimlerine “şimdilik” dokunmayarak, lisans bedeline konu net işlem hacminden daha fazla ihracat tutarının ve yatırım harcamasının düşülmesi yoluyla şirketlere daha az lisans bedeli ödetilmesinin yolunun açıldığını görmekteyiz. Lisans bedellerine etki edecek ve kamu gelirini azaltacak, sektör içinde dengeleri değiştirebilecek yeni kanun tekliflerinin, yeni süre uzatımlarının, ihracat veya yüksek teknoloji ürün yatırımlarındaki oransal artırımların gelecek dönemlerde getirilmesi yine beklenebilir.

1.3 Etki Analizi Raporu Ciddi Eksiklikler İçermektedir

Kanun teklifinin komisyonda görüşülmesi sırasında teklifin bütünü ile ilgili olarak sunulan Etki Analiz Raporunun yetersiz olduğu ve bazı bilgi ve mali yük hesaplamalarını içermediği anlaşılmıştır. Teklif ile getirilen düzenlemelerin özellikle TENMAK ile ilgili personel düzenlemesini içeren 2 nci ve e-ticaret alanında lisans bedeline konu işlem hacmi tutarlarını etkileyecek olan 11 ve 12 nci maddelerinin nasıl sonuçlar doğurabileceği ve bu düzenlemeler ile kamunun mali kazanım ve kayıplarının, sektörel etkilerinin, ihracatın geliştirilmesine dönük katkılarının neler olabileceği konusunda ciddiyetle hazırlanmış herhangi bir analize veya somut hesaplama, olası senaryolara etki analizi raporlarında rastlanmamıştır. Öyle ki, teklifin 2 nci maddesi ile getirilen düzenlemeye ilişkin sunulan etki analizinin sonuç kısmı sadece şu cümleden oluşmaktadır: “Söz konusu düzenlemeler, TENMAK’ın kuruluşundan bu yana uygulanmakta olup, merkezi yönetim bütçesine ilave bir yük getirmemektedir.” Burada herhangi bir maliyet belirtici veri açıklanmazken, merkezi yönetim bütçesine ilave yük oluşturmadığına kanaat getirilmesi beklenmektedir, ancak bu ciddiyetten uzak yetersiz bir ifadedir. Etki analizinde kurumun hali hazırda bütçesinin ne kadarını kullandığı ve söz konusu madde ile ne kadar harcamanın gerçekleşeceğinin öngörüldüğü ifade edilmelidir. Komisyon üyeleri bu düzenlemenin merkezi bütçeye bir yük getirmeyeceği ifadesinin doğruluğunu ancak bu yol ile açık bir şekilde görebilecektir.

Kapsamlı etki analizi hazırlığı titiz ve farklı senaryoların hesaplanarak ilerlendiği, bir kanun değişikliğinin etkilerinin kamu kurumları ve teklif sahipleri tarafından açıkça ölçüldüğü ve milletvekillerinin takdirine sunulduğu metinlerdir. Komisyonumuzun hafızasında ve çalışma usullerinde bu analizin bir örneği vardır. Örneğin; Komisyonumuzun 01/02/2024 tarihli önceki toplantısında görüşülerek kabul edilen 92 sıra sayılı Maden Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifinde, Strateji ve Bütçe Başkanlığının da talimatları doğrultusunda farklı kurumlarca eşgüdüm halinde hazırlanan etki analizleri yer almıştır. Hazırlanan olası senaryoları, maliyetleri ayrıntılı inceleyen raporları hatırladığımızda, bu raporlar teklifin her bir maddesi için yaklaşık 25-30’ar sayfalık izah ve hesaplama içermekteydi. Bu gibi etki analizleri sayesinde Komisyon üyeleri teknik düzenlemelerin olası etki ve kayıplarını, kamunun vazgeçeceği ya da elde edeceği bir gelir sayesinde bunun sektördeki kısa ve uzun vadeli etkilerini, kamu yararını ve

önceliklerini, sektörel beklentileri ölçerek Bakanlıkların ön sunumunu dinleyebilmiş ve sorular yöneltebilmiştik.

Teklifin 11 ve 12 nci maddeleri ile getirilen düzenlemeler özellikle sektörde %20 işlem hacmi büyüklüğüne ulaşabilen ve görece yüksek tutarda ihracat yapabilen firmalar için anlamlı düzenlemelerdir. Ancak etki analizinde sektörde bu işlem hacmine sahip kaç firma olduğu ya da tek bir firma ise bu firmanın ismi, 2024 yılı için teklifin komisyonda görüşüldüğü temmuz ayı itibarıyla ne kadar işlem hacmi olduğu, bu düzenlemeler yapılmasaydı ne kadar lisans bedeli ödeneceği ve bu düzenlemeler ile kamunun vazgeçtiği olası lisans bedeli geliri toplamının ne kadar olacağı yönünde hiçbir bilgi, hesaplama ya da öngörü bulunmamaktadır. Bu eksiklikler ile teklif edilen düzenlemelerin nasıl sonuçlar doğuracağını açık bir şekilde görülmesi mümkün değildir. Etki analizi sektörün 2023'te %119,67 büyüdüğünü, yurtiçi pazar yerlerinde kanuna tabi işletme sayısının 539.808'e yükseldiğini ve 2024'ün ilk 5 ayında toplamda 70 bin işletmenin 19 milyar TL'lik ihracat gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Analizde ilerleyen yıllarda bu ihracatçı işletme sayısının 200 bini bulmasının hedeflendiği ve ihracat hedefinin “ilerleyen yıllarda (?)” 400 milyar TL'ye ulaşmasının öngörüldüğü açıklanmıştır.

Bu nedenlerden dolayı yetersiz etki analizi ve bilgilendirme sonucunda CHP tarafından usul tartışması açılmış, teklif sahiplerinin de bu maddelerin sektörel ve kamuya maliyetleri hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı ortaya çıkmıştır. “İhracatın ödüllendirilmesi” ve “küresel firmaların veri merkezlerinin yatırım teşvikleri yoluyla ülkemizde kurulmasının sağlanması, bu yolla yüksek teknoloji yatırımlarına yönelmek, kağıt üzerinde olumlu ve önemli hamleler olarak görülse dahi, ekonomik kriz içinde her alanda kaynak sorunu yaşayan, tasarruf paketleri ve vergi düzenlemeleri getiren bir iktidarın ne kadarlık bir kamu kaynağından vazgeçerek nasıl bir somut hedef güttüğü açık değildir. Ülkemiz, açıkça yerli üretimin desteklenmesi ve ihracat kanalıyla dünya pazarlarına yayılması için çaba sarf edebilir ancak bunun piyasa içi dengeler bozulmadan, küresel rekabet içinde yerli firmalarımız ezilmeden gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Öyle ki, maddelerde geçen “E-ticaret aracı hizmet sağlayıcısı firmanın piyasadaki büyüklüğüne bakılmaksızın, 2024 yılının tamamında yapacağı ihracat kadar tutar yerine bu tutarın 4 katını net işlem hacminden düşülerek lisans bedelinin hesaplanması” yönündeki indirimde bunun neden 4 kat olarak belirlendiği ve firmanın pazar payı büyüklüğünün neden dikkate alınmadığı yönündeki

sorumuza, teklif sahibinden önce yanıt verme ihtiyacı gören Komisyon Başkanı Sayın Mustafa Varank'ın 2024 yılında da pazar payı büyüklüğüne bakıldığına dair iddiası teklifle çelişmiş, uyarılarımız sonucunda, 12nci maddedeki AKP önergesiyle 2024 yılı için de sınırlama getirilerek; bir firmanın ihracat gelirinin 1 yerine 4 kat olarak düşebilmesi ve daha düşük lisans bedellerine tabi tutulabilmesi için %20-23 aralığındaki pazar payı büyüklüğü şartı aranması yönünde değişikliğe gidilmiştir. Teklif sahipleri ve Bakanlık yetkilileri, Komisyon öncesi sunum aşamasında, etki analizi raporunda ve Komisyon görüşmelerinde, özellikle e-ticaretle ilgili maddelerde ihracat ve teşvik konulu indirimlerin lisans bedellerinde kamuya ve sektöre somut etkileri üzerinden bir hesaplama yapamamış, farklı senaryolar dahilindeki hesaplarımızın karşısına ise örneğin 2023 ya da 2024 yılı varsayımlarına göre bir firmanın net işlem hacmi, ihracatı ve alabileceği teşvikler sonrasında yapacağı harcamalar üzerinden yanıt verememiştir. Oysa Bakanlık, Mayıs ayında erişime açtığı “Türkiye’de E-Ticaretin Görünümü Raporu”nda ve sektör bileşenlerinin tahminlerinde, firma adı ve pazar payı büyüklüğü vermese dahi sektörün 2023 gerçekleştirmelerini ve 2024 hedef tutarlarını yayımlamıştır.

Komisyon öncesindeki sunum toplantısında dağıtılan lisans bedeli eşikleri, uygulanacak oranlar üzerinden yürüttüğümüz hesaplamaların aksini ispatlayacak tutarlar ortaya konmamıştır. Teklif sahiplerinin bu eşiklerden ayrıntılı haberdar olmadığı, firmaların pazar payı büyüklüklerini ölçemediği, ihracat tutarlarını tahmin edemediği, belirsizliklerle dolu bir ortamda usul ve işleyişin zarar göreceği açıktır. Teklif sahipleri hangi veriyle sektördeki ihracat gelirlerinin toplam net işlem hacmi içinden “2024’te 4 kat, 2025’te 3 kat, 2026 ve sonrasında 2 kat” düşürülebileceğine kanaat getirdiklerini açıklayamamış; diğer ifadeyle bu katlamalı oranların neden “8, 6 ya da 5” kat olmadığını anlatamamıştır.

Teklif sahipleri, bir ihracatçı e-ticaret aracı hizmet sağlayıcısının ihracat gelirini 2 ila 4 kat arasında düşerek lisans bedeli ödeyebilmesi için getirilen “pazar payı büyüklüğünün %20-23 aralığını yani “%20’nin %15 fazlasını geçmemesi” kuralının da neden “%20” gibi yüksek bir orana kadar taşındığını, örneğin neden %10 gibi daha alt bir tutarda yazılmadığını izah edememiştir. Firmaların %20’ye kadarki pazar payı büyüklüğünün %3 daha aşılması halinde de bu ihracat ve yatırım teşviklerinin katlamalı olarak net işlem hacminden düşülebilmesi hakkına baktığımızda; bu aralığın neden “%3” kadar geniş tutulduğu, yani perakende e-ticaret sektörü

toplamında mevcutta yaklaşık 34 milyar TL'ye yakın bir büyümeye daha müsaade edilmesine neden izin verildiği, örneğin bu oranın neden %1 (yani %20'nin %5i) ile sınırlanmadığı da izah edememiştir. Komisyon öncesi sunumda en büyük pazar payına sahip firmanın %21-22 aralığında olduğu belirtildiğine göre; teklifle bir firmanın bu maddedeki katlı ihracat ve yatırım harcaması desteğinden yararlanabilmesi için %20-23 aralığının neden bu kadar geniş tutulduğu daha net anlaşılmaktadır.

Komisyonunda üyelerimiz tarafından bu düzenlemeyi gerekli kılacak yeterli verinin henüz oluşmadığı ve 2024 sonu itibari ile oluşacak olan lisans bedellerinin gerçekleşmesinin beklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ticaret Bakan Yardımcısı Sayın Mahmut Gürcan, tutanaklara yansıyan ifadesinde (s. 102); “Hayır, şöyle bir durum var, benim dediğim beş aylık rakam üzerinden hesap yapıyoruz, yedi ay daha ilave ettiğinizde üstüne o eşiklerin artış hızına göre zaten o rakamı yakalar, 28 milyarı yakalar” ifadelerini kullanmıştır.

Komisyonun devamında Ticaret Bakan Yardımcısı Mahmut Gürcan bu kez;

“Sayın Vekilim, şimdi, tamamıyla bu rakam hayali bir rakam. Şöyle söyleyeyim: Böyle bir paranın ödenmesinin mümkünatı yok. 9 milyar lira ciro yapan bir firma yılda 20 milyar lisans bedeli ödeyerek hayatta kalamaz. Eğer ki ben size başta dedim, şu anda ödeyecekleri rakam yaklaşık 120 milyon TL civarında. Şimdi, bu yasa çıkmadığında yapılacak tek bir yol var, bu paranın ödenmemesi için küçülecek, kendini, firmaları kapatacak. Şu anda 270 bin olan firma çalışmalarını kapatacak, burada 170 bin firma belki dışarıda kalacak. Şöyle diyebilirsiniz: ‘Ya, bırakırsa bunlar diğer firmalara gidebilir.’ ama böyle bir durumda siz bu firmaların dışarıda kalması veyahut 27 bin kuryenin işine son verilmesi bunlar da toplumu etkileyecek çalışmalar. Yani şu anda sizin dediğiniz bir rakam yok, bunu da ödememek için elinden gelen her türlü küçülmeyi veyahut diğer kapatmayla ilgili çalışmaları yapacak. Böyle bir rakam yok yani çıkarmayacak bu rakamı kesinlikle.” ifadelerini kullanmıştır (Tutanakta s. 262-63).

Tutanaklara geçmiş olan bu ifadelerden anlaşılan bu teklif sağlam bir zemine oturtulmadan, yeterince analiz edilmeden, acele ile komisyona getirilmiştir. Kullanılan ifadeler birbirleri ile çelişmektedir. Düzenlemenin etkisinin ne olacağının belirsiz olduğunu kanıtlamaktadır.

Etki analizinde yer almayan ve Komisyon görüşmeleri sırasında da açıklığa kavuşturulmayan şu hususlar, teklifin görüşme usullerine doğrudan etki etmiştir:

- 1) Teklifin 11 ve 12nci maddeleri kapsamında aynı firmanın hem yatırım teşvik belgesi aldığını hem de ihracat geliri elde ettiği varsayıldığında; büyük ölçekli bir firmanın mevcutta hangi lisans bedeli diliminde ve hangi tutarda net işlem hacmi üzerinden lisans bedeli ödeyebileceği; bu teşvik ve ihracat konulu 4 katlık indirimler sonrasında hangi lisans bedeli dilimine gerileyeceği ve hangi lisans bedelini ödeyeceği hususunda netlik yoktur.
- 2) Teklifin 11 ve 12nci maddesindeki indirimle konu ihracat ve teşvik düzenlemeleri olmasaydı, bir firmanın 2024'te ödeyeceği lisans bedeli tahmini ne kadar olacaktı? Bu madde yasalaştığı takdirde, bu firma tahminen hangi lisans bedeli dilimi ve tutarından hangi dilime ve tutara inecektir? Firmanın ihracata katkı oranıyla kamunun vazgeçtiği gelir arasında nasıl bir fark olacaktır?
- 3) Bakanlık, 2024-2025-2026'da tahminen ne kadarlık bir gelirden vazgeçerken ne kadarlık bir ihracat ve teşvik öngörüsünde bulunmuştur? Vazgeçilecek gelir karşılığında, e-ihracatın kaç yılda genel ihracat içinde payının %10'luk hedefe ulaşması beklenmektedir?
- 4) Bakanlık tahminlerine göre; lisans bedeli dilimlerinin %20 ve 25'lik kısmında kaç firma bulunmakta olup, teklifin ilk haline göre 2024'te pazar payına bakılmaksızın 4 kat indirilecek ihracat ve yatırım harcamaları nedeniyle Bakanlık kaç firmanın tahminen ne kadarlık net işlem hacminden düşüş sağlayacaktır? Bu bedeller karşılığında yüksek katma değerli ürün üretimi/satışı için hangi somut yatırımlar, nerede öngörülmüştür?
- 5) 2025 yılından itibaren Bakanlık tahminine göre pazar payı büyüklüklerinde, firmaların yıllık ihracat rakamları ne kadar tutarda belirleyici olacaktır? İlk 3 sıradaki e-ticaret firmalarının toplam işlem hacmi içinde ihracatlarının payında bu teklif yoluyla ne kadar oran dağılımı değişikliği tahmin edilmektedir? 2024'ün son 5 ayında getirilen bu tekliften sonra e-ticaret ihracatının ne kadar artması beklenmektedir?
- 6) Bahse konu e-ticaret firmalarının ilk 5'inin 2023 yılında ödediği toplam vergi ne kadardır? Bu yasa teklifi sunulmadan önce bu firmaların 2024 sonunda ödeyeceği tahmin edilen ticaret lisansı bedelleri ne kadardır?

- 7) Örneğin; Bir firmanın 2023 yıllık ihracatı 650 milyon Dolar ve ortalama döviz kuruyla 14,5 milyar TL civarında gerçekleşmiştir. 2023 yılında ise perakende ticarette 1,1 trilyon TL'ye ulaşan bu pazarda, teklifin 11 inci maddesine göre; teklifin ilk halinde 2024 yılı için piyasa büyüklüğü %20 ve altında olup olmadığına bakılmaksızın her ihracatçı e-ticaret firmasına 4 kat ihracat bedelinden düşme olanağı sağlanmaktadır. 2025ten sonra ise pazar büyüklüğü %20-23 bandının üstüne çıkmadıkça ihracatçı firmalara bu ihracat gelirlerinin 3 katını işlem hacminden düşme yetkisi veriliyor. %3'lük bant, bugünün değeriyle bile toplam pastada en az 34 milyar TL olup, üst eşik %3'e kadar aşılması esnekliğin getirilmesi, büyük firmalar açısından çok daha rahatlatıcı bir adımdır. +%3 sınır aşımına imkân tanınmasını saptayan ölçütünüz nedir? Örneğin x firması için bu tutarın aşılmasında için % kaçlık bir ihracat yeterli olacaktır?
- 8) 2023 ve 2024 eşik değerleriyle; Kanunda lisans bedelleri için belirlenen güncel tutarları Komisyona sunulan tabloyla açıklanmıştır. Bu tablo dahilinde; teklifin 12nci maddesi kapsamında bu güncel artan oranlı limitlerle hesaplandığında, sektörün ilk 5 firmasının ihracat hedefleri ne kadar tahmin edilmektedir? Bu güncel limitler kapsamında Bakanlık tahminen ne kadarlık bir gelirden vazgeçmekte, bunun karşılığın da ilk 5 firmadan yılın kalan 5 ayı için ne kadarlık ihracat artışı beklenmektedir? Tahmine göre; mevcut Kanun kapsamında bu ilk 5 firmanın ödemesi gereken lisans bedelleri ile teklif kapsamında ödenecek lisans bedelleri arasında kaç kat fark oluşmaktadır?

2022'de çıkarılan bu Kanunun öngördüğü lisans bedelleri henüz tahakkuk etmeden, henüz piyasa içinde ve kamuda lisans bedelleri konusunda bir sorun yaşanmadan bu bedellerin hesaplanmasına doğrudan etki edecek bir tutar düşürme adımına neden giriştiklerini somut rakamlarla savunamamıştır. Kamunun vazgeçtiği bu gelir karşılığında ihracatın kısa vadede, yani 3 yıl içinde nasıl bir seyir izleyebileceğine dair projeksiyon sunamamıştır. Bu usul ve yöntem sorunu etrafında, Kanun teklifinin etki edeceği maliyetler ve sonuçlar hakkında etraflıca bilgi sahibi olunmadan tartışılması kanun yapım tekniğine aykırıdır ve niteliği düşürebilecektir.

II. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ'NİN MEVCUT UYGULAMASI TBMM'Yİ NİTELİKLİ YASA YAPMA HAK VE YÜKÜMLÜLÜĞÜNDEN ALIKOYMAKTADIR.

24 Haziran 2018 seçimlerinden sonra uygulanmaya çalışılan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile kamu yönetim organizasyonunda yapılan kalıcı değişiklikler ve “atanmış bakan” müessesesi kamu yönetiminin çalışma tarzını olumsuz yönde etkilemekte, bu durum ayrıca kanun tekliflerinin hazırlanma ve TBMM'ye, komisyonlara sunum aşamalarında düşük profilli ve belirsiz bir yapının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yasa önerisi aşamasında başlayan yasama zaafı, TBMM'yi nitelikli yasa yapma hak ve yükümlülüğünden alıkoymaktadır.

24 Haziran 2018 seçimlerinden sonra yürürlüğe giren Anayasa'nın “Kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi” başlıklı 88. maddesine göre, kanun teklif etmeye milletvekilleri yetkili kılınmıştır. Ancak TBMM'nin yasama faaliyetlerinin nasıl gerçekleştirileceği konusunda 6 yıldan beri yaşanan problemler güncelliğini korumaktadır.

Temmuz 2018 ortalarından bu yana 161¹ adet Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kamu yönetim organizasyonunda yapılan kalıcı değişikliklerinin, “atanmış bakan” müessesesinin kamu yönetiminin çalışma tarzını olumsuz yönde etkilediği, ayrıca kanun tekliflerinin hazırlanma ve TBMM'ye, komisyonlara sunum aşamalarında düşük profilli ve belirsiz bir yapının ortaya çıkmasına neden olduğu gözlemlenmektedir.

2018 seçimlerinden sonra geçen 6 yıllık süreç sonunda yasama sürecinde, kanun tekliflerinin, erkler ayrılığı ilkesine aykırı olarak yürütme tarafından TBMM'de en fazla üyeye sahip bulunan parti grubu üyeleri aracılığıyla “torba yasa” biçimiyle muvazaalı bir biçimde parlamentoya sunulduğu, kanun tekliflerinin komisyonlarda ve genel kurulda görüşülmesi aşamasında tam bir belirsizlik ve kargaşa yaşandığı, kanun teklifini hazırlayıp (!) komisyona sunan milletvekili veya milletvekillerinin teklif metnine hakim olamadıkları, teklif metninde yer alan hükümlerin komisyonlara anlatım ve sunumunda çoğu kez güç duruma düştükleri, konuya ilişkin olarak bürokrasiden ve yürütmenin diğer kademelerinden kendilerine sağlıklı bir bilgi akımının sağlanamadığı müşahade edilmektedir.

¹ 120,121,122,124,125,126,127,128,129,130,131,132,133,134,135,136, 137,18,139,140,141,142,143,145,146 sayılı Kararnameler Deprem gerçekte gösterilerek çıkarılan OHAL Kararnameleridir

Diğer taraftan Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olarak anılan sistem yasama-yürütme ilişkisi tarzına da uygun düşmemektedir. Yasama sürecinde tekliflerin yürütme tarafından çoğunluk partisi milletvekilleri aracılığıyla veriliyor olmasına rağmen, bu tekliflerde yer alan bazı düzenlemelerin kendi içerisinde ve daha yeni sayılacak Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile de çeliştiği açıktır.

9 Temmuz 2018’de yürürlüğe giren 6771 sayılı Kanunla yapılan Anayasa değişikliğinin 6 yıllık uygulaması, “tek adam yönetiminin” sürdürülemez özelliğini teyit etmiş bulunmaktadır.

Söz konusu Anayasa değişikliği ile hükümet ve bakanlar kurulu kaldırılmış, “Cumhurbaşkanı’nın yürütme ile özdeşleşmiş olması”, nedeniyle yürütme “tek kişi” yönetimine indirgenmiştir.

Yasama bakımından da parti başkanı olması nedeniyle TBMM’de Cumhurbaşkanı’nın ön onay vermediği yasa önerisi kabul görmemektedir. Bu tutum yasa tekliflerinin yasalaşma sürecini de olumsuz yönde etkilemektedir.

6771 sayılı Kanun ile Anayasa’da yapılan değişiklikle bütçe kanunu dışında bütün yasa önerilerini hazırlama yetkisi, TBMM üyelerine aittir. Ne var ki, şu ana kadar ki uygulama, değinilen anayasal düzenlemeye rağmen, TBMM’nin yasama yetkisini özerk bir biçimde kullanamadığını teyit etmiş bulunmaktadır. Öncelikle, genellikle TBMM’de birinci parti konumunda olan AK Partili vekillerin imzasını taşıyan yasa önerileri, aslında Saray ve/veya bakanlık bürokratları tarafından hazırlanmakta; bu durum, yasama sürecini inisiyatif aşamasında muvazaalı kılmaktadır. Yasama çalışmalarının mutfağı niteliğindeki komisyonlar, bir tür yasak savma süreci olarak görülmekte; Genel Kurul’da ise, müzakere süreci işletilememekte; genellikle AKP-MHP (Cumhur ittifakı) üyesi vekillerin oyu belirleyici olmaktadır.

Çoğunluk dayatması nedeniyle müzakere sürecinin işletilemediği TBMM’de oylan kanunların çoğunluğu, Anayasa’ya aykırı bir biçimde hazırlanan “torba yasa” tarzına göre çıkarılmaktadır. Bunun sonucunda da yasanın ulaşılabilirlik, anlaşılabilirlik ve öngörülebilirlik özellikleri zedelenmekte veya ortadan kalkmaktadır.

Özet olarak, yasa önerisi aşamasında başlayan yasama zaafı, TBMM’yi nitelikli yasa yapma hak ve yükümlülüğünden alıkoymaktadır.

Burada bahsedilmesi gereken önemli bir husus; bütün demokratik ülkelerde temel kuralın, parlamentoların yasama yetkisi konusunda ortaksız olduğu, yasama yetkisinin sadece parlamentolar tarafından kullanıldığıdır.

Yeni sistemde bir nevi Meclisin yasama yetkisi elinden alınmıştır. Cumhurbaşkanı, Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri² vasıtasıyla Meclisin yasama yetkisinin bir kısmını kullanmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile düzenlenemeyecek hususlarda dahi yetki aşımına gidilerek Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri yürürlüğe konulduğu görülmektedir. Bunların çoğunluğu Anayasa Mahkemesi tarafından başvurularımız üzerine bilahare iptal edilmektedir.

Kanun teklifi metninde yer alan 1 ve 2 nci maddelerdeki birtakım düzenlemeler, Anayasa'nın 104. maddesinde Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkilerini düzenleyen maddeye göre Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile düzenlenemeyecek konuların, geçmişte çıkarılan muhtelif Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenmesi ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararları ile ilgilidir.

Teklifin 1 inci maddesiyle; 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun Muafiyetleri ve Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanunun mülga 14'üncü maddesi yeniden düzenlenmekte ve bu madde ile Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumunun (TENMAK) gelirleri ayrı ayrı kanunda belirtilmektedir.

Bu maddenin getirilmesinin iki nedeni bulunmaktadır: Öncelikle, 27/3/2020 tarihli 57 sayılı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 10'uncu maddesiyle (4) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin başlığı ile birlikte değiştirilen 686'nci maddesinde TENMAK'ın gelirleri düzenlenmişti. Cumhuriyet Halk Partisi tarafından 22 Mayıs 2020 tarihinde Anayasa Mahkemesine başvurulmuş ve AYM, 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin "Kurum gelirleri" başlıklı 686 ncı maddesini 13/9/2023 tarihli ve E:2020/46, K:2023/149 sayılı kararıyla iptal etmiştir. Yüksek Mahkeme, kararını özetle "TENMAK'ın gelirlerinin düzenlenmesinin TENMAK teşkilatının kurulması ile görev ve yetkilerinin belirlenmesi kapsamında değerlendirilemeyeceği açıktır. Bu

² Kanun teklifinin komisyonda görüşüldüğü 23.07.2024 tarihine kadar Cumhurbaşkanı tarafından 25'i OHAL Kararnamesi olmak üzere toplam 161 adet Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi çıkarılmıştır.

yönüyle TENMAK'ın gelirlerini düzenleyen kural, Anayasa'nın CBK ile düzenlenebileceğini özel olarak öngördüğü konulardan değildir (bu yönde bkz. AYM, E.2019/87, K.13/12/2022, 13/12/2022, § 138).

Açıklanan nedenle kural, Anayasa'nın 104'üncü maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırıdır, iptali gerekir" gerekçelerine dayandırmıştır. AYM'nin gönderme yaptığı emsal kararın gerekçesi de şu şekildedir:

"Buna karşılık gelirlerinin belirlenmesi hususu bir kamu tüzel kişiliğinin teşkilatlanmasının zorunlu unsurlarından biri olarak kabul edilemez. Bu itibarla kamu tüzel kişiliğinin gelirlerinin belirlenmesi Anayasa'nın CBK ile düzenlenebileceğini özel olarak öngördüğü konulardan değildir.

Kuralla belirlenen Başkanlığın gelirlerinin Anayasa'nın 123. maddesinin birinci fıkrası uyarınca münhasıran kanunla düzenlenmesi gerekmektedir. Bu itibarla kuralda Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı şekilde düzenleme yapıldığı anlaşılmaktadır." (AYM, E.2019/87, K.13/12/2022, 13/12/2022, § 138).

Anayasa Mahkemesinin ilgili kararının yürürlük tarihi, kararın resmi gazete'de yayımlandığı tarih olan 17/11/2023 tarihinden itibaren 9 aydır. Dolayısıyla 17/08/2024 tarihinde Kuruma ilişkin gelir aktarımı yapılamayacaktır. Bu nedenle Kurumun gelirlerine ilişkin düzenlemenin kanunilik ilkesine uygun bir biçimde kanun ile düzenlenmesi gerektiğinden bu yasaya eklenmiştir.

İkinci olarak bilindiği üzere TENMAK'a ilişkin 2690 sayılı Kanunun 14'üncü maddesi Cumhurbaşkanlığına geçiş ile ilgili 703 sayılı KHK'nın 119'uncu maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştı. AYM, "Anayasa'nın mülga 91'inci maddesi uyarınca KHK ile düzenlenemeyecek yasak alan içinde kalmaktadır" gerekçesi ile 2690 sayılı Kanunun 14'üncü maddesinin yürürlükten kaldırılmasına ilişkin 703 sayılı KHK'nın 119'uncu maddesini iptal etmiştir. Dolayısıyla, ortadaki hukuki duruma göre 2690 sayılı Kanunun mülga 14'üncü maddesi yürürlüğe girmiştir.

Bu nedenle, düzenleme ile 2690 sayılı Kanunun 14'üncü maddesi değiştirilmekte ve hem 57 sayılı CBK'nın iptal gerekçesi karşılanmakta hem de 703 sayılı KHK'nın 119'uncu maddesi ile mülga olan maddenin yürürlüğünün iptaline ilişkin çelişki giderilmektedir.

Teklifin 2nci maddesinde;

2690 sayılı Kanunun ek 4'üncü maddesi yeniden düzenlenmekte ve bu çerçevede kurumda görevlendirilecek geçici personelden mesleğe özel yarışma sınavı ile alınanlar ile teknik hizmetler sınıfına giren personel ile kurumda görevlendirilen öğretim üyelerine ödenecek ilave ücretler belirlenmekte ve cumhurbaşkanına asgari ücretin üç katını geçmemek üzere belirleme yetkisi verilmektedir.

Maddenin ikinci fıkrası ile Kurumun görev alanı ile ilgili olarak ödül ve burs verebileceği bunun üst limitlerinin de Cumhurbaşkanı tarafından belirleneceği, buna ilişkin düzenlemelerin de Kurumca çıkarılacak yönetmelik ile düzenleneceği belirtilmektedir.

Maddenin üçüncü fıkrası ile Kurum tarafından desteklenen projelere ilişkin düzenlemeler yapılmakta ve ödenecek proje teşvik ikramiyesinin üst sınırı belirlenerek bu ikramiyeyi Cumhurbaşkanının belirlemesi öngörülmektedir. Yine fıkraya eklenen bir düzenleme ile Kurumda görevlendirilecek hakem, kurul ve komite üyelerine ödenecek huzur hakkı düzenlenmektedir. TBMM tarafından kabul edilen yeni düzenlemeye aykırı bir biçimde düzenlenen huzur hakkı düzenlemesiyle asgari ücretin 3 katını aşmamak üzere ödenmesi ve diğer kanunların ilgili hükümlerinin uygulanmayacağı öngörülmektedir.

Maddenin dördüncü fıkrasında ise proje bütçesi kapsamında kurumca ödenecek ücret ve proje teşvik ikramiyelerinin Kurum Yürütme kurulunca belirleneceği düzenlenmektedir.

Öncelikle, söz konusu düzenleme, 57 sayılı CBK'nın 5. Maddesiyle değiştirilen 681. Maddesinin 1. Fıkrasının (d) bendi ile verilen desteklere, (g) bendi ile proje teşvik ödemelerine ve (i) bendi ile Yönetim kurulunun bu tür ödemeleri belirlemeye ilişkin yetkilendirilmesine ilişkin düzenlemelerin CBK ile yapılamayacağına ilişkin AYM Kararı şu şekildedir:

“32. Kamu idarelerinin sahip oldukları ve bütçe kanunu ile kullanılmasına izin verilen mali kaynakların (kamu kaynaklarının) hangi usul, esas ve ilkeler çerçevesinde kullanılabileceği bütçenin uygulanmasıyla ilgili bir meseledir. Dolayısıyla merkezî yönetim bütçesine dâhil bir kurum olan TENMAK'ın mali

kaynaklarını hangi usul, esas ve ilkeler çerçevesinde kullanacağını belirleyen kural bütçenin uygulanmasına ilişkin bir düzenleme niteliğindedir.

33. Bütçenin uygulanmasına ilişkin hususlar Anayasa'nın 161. maddesi uyarınca kanunla düzenlenmesi gereken konu kapsamında kaldığından Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine göre CBK ile düzenlenmesi mümkün değildir.

34. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırıdır. İptali gerekir.”

“38. CBK'nın 5. maddesiyle (4) Numaralı CBK'nın değiştirilen 681. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendinin “...bu bentte sayılan amaçlarla Kurum tarafından belirlenecek usul ve esaslar doğrultusunda teminatlı veya bir defaya mahsus olmak üzere teminat alınmaksızın geri ödemeli ve/veya Bakan onayı ile hibe niteliğinde destekler vermek ve ön ödemede bulunmak; proje süresi ile sınırlı kalmak kaydı ile proje ikramiyesi vermek.” bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetimi bölümünde belirtilen gerekçeler dava konusu kural için de geçerlidir (bkz. §§ 27-33).

39. Buna göre merkezî yönetim bütçesine dâhil bir kurum olan TENMAK'ın mali kaynaklarını hangi usul, esas ve ilkeler çerçevesinde kullanacağını belirleyen dolayısıyla bütçenin uygulanmasına ilişkin bir düzenleme niteliği taşıyan dava konusu düzenlemenin Anayasa'nın 161. maddesi uyarınca kanunla düzenlenmesi gereken konu kapsamında kaldığından Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine göre CBK ile yapılması mümkün değildir.”

“85. Anayasa Mahkemesinin norm denetimi ve bireysel başvuruya ilişkin kararlarında da kişilere ödenmesi öngörülen ücret, maaş, yaşlılık aylığı, emeklilik ikramiyesi ve kıdem tazminatı gibi ödemeler mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmektedir (norm denetimine konu karar için bkz. AYM, E.2019/50, K. 2019/96, 25/12/2019, § 13; bireysel başvuruya konu kararlar için bkz. Ayten Yeğenoğlu, B. No: 2015/1685, 23/5/2018, § 32; Naci Altınbulduk, B. No: 2017/38608, 11/12/2019, § 19; Muzaffer Peker, B. No: 2016/7192, 7/11/2019, § 30).

86. Buna göre TENMAK'a yürüteceği faaliyetler sırasında yapacağı ücret, telif, işlenme ücreti, ödül, burs, proje teşvik ikramiyesi ve benzeri ödemelerin tutar veya üst limitlerini belirleme yetkisi veren kural, Anayasa'nın İkinci Kısmı'nın İkinci Bölümü'nde yer alan mülkiyet hakkına ilişkin düzenleme içerdiğinden Anayasa'nın

104. maddesinin on yedinci fıkrasının ikinci cümlesi uyarınca CBK ile düzenlenemeyecek yasak alanda kalmaktadır.

87. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının ikinci cümlesine aykırıdır. İptali gerekir.”

(AYM, E:2020/46, K:2023/149 sayılı kararı)

Yine Maddenin birinci fıkrasında düzenlenen ve kurumda görevlendirilen geçici personele ilişkin ödemeler hususu da 703 sayılı KHK'ile 2690 sayılı Kanuna eklenen ek 4. Maddenin AYM tarafından “372. Kurumda görevlendirilecek personele ilave ücret ödenmesi ile Kurum tarafından desteklenen projelere katılan görevlilere teşvik ikramiyesi ödenmesini öngören kural Anayasa'nın İkinci Kısmı'nın İkinci Bölümü'nde yer alan mülkiyet hakkına ilişkin düzenleme içerdiğinden KHK ile düzenlenemeyecek yasak alanda kalmaktadır.” (AYM, E.2021/125, K.2023/213, 07/12/2023, § ...) gerekçesiyle iptal edilmesi nedeniyle düzenlenmiştir.

Her ne kadar madde gerekçesinde kanunilik ilkesine uyum düzenlemesi olarak tanımlanmış olsa dahi, maddenin esasına bakıldığında,

1) Geçici görev ile ilgili olsa dahi kamu görevlilerinin ücret ve mali haklarına ilişkin düzenlemelerin kanun ile düzenlenmesi gerekirken, Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen üst limit dahilinde yürütme kurulunca çıkarılan yönetmelikle belirlenmesi yine yetki devrinin sınırlarını aşan bir düzenlemedir.

2)Proje teşvik ödülleri, ücret ve ödül ve burslar mülkiyet hakkı kapsamında olup bunların belirlenmesinde Cumhurbaşkanı'na yapılan yetki devirleri de Anayasa'ya aykırılık oluşturmaktadır.

3)“Kurumda görevlendirilecek hakem, kurul ve komite üyeleri ile benzeri kişilere yapılacak ödemelerin üst limiti asgari ücretin net tutarının üç katını geçmemek üzere, diğer kanunlardaki düzenleme ve kısıtlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanı'nca belirlenir ve ilgililerine ödenir.” Hükmü TBMM'de yeni kabul edilen tasarruf tedbirleri hakkındaki kanunun 29. Maddesi ile çalışmaktadır. Bu hükmün buradan çıkarılması gerekmektedir.

4)Yürütme kuruluna ücretler hususunda tutar belirleme yetkisi verilmesi de ayrıca Anayasa'ya aykırılık taşımaktadır.

2018 yılı Temmuz ayından itibaren 6 yıl geçmesine karşın TBMM'nin yasa yapma işlevinde gözlemlenen aksaklıkların çözümü konusunda henüz bir mesafe alınamamıştır.

Denizli Milletvekili Şahin TİN, Aydın Milletvekili Ömer ÖZMEN ve 78 Milletvekili tarafından hazırlanan 2/2293 esas numaralı “**Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi**”nin T.B.M.M.'ne sunulması ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar Bilgi ve Teknoloji Komisyonu görüşmeleri sırasında gözlemlenen tablo da maalesef yukarıdaki tespitlerimizi bir kez daha doğrular niteliktedir.

Bu durum AKP iktidarının 28. Yasama Döneminde de bu tutumunu ısrarla sürdürceğini ortaya koymaktadır.

Teklifin 2 nci maddesi ile TENMAK'ın (Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu) personel düzenlemelerinde Cumhurbaşkanına aşırı yetki aktarılması ve geçen hafta yasalaşan “huzur hakkı ödemeleri” düzenlemesine aykırı hüküm getirilmektedir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararını karşılamak için, kurumda görevli geçici statüdeki personele yapılacak ödemeler KHK ile değil yasayla yapılmaktadır ancak bu düzenleme kanunilik ve yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesi tam olarak sağlamamaktadır. Geçici görev ile ilgili olsa dahi kamu görevlilerinin ücret ve mali haklarına ilişkin düzenlemelerin kanun ile açıkça düzenlenmesi gerekirken, teklifin birinci fıkrasıyla öğretim üyelerine ödenecek ek ücretler, asgari ücretin 3 katını aşmayacak biçimde Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecek. Ayrıca, teklifin ikinci fıkrasıyla ödül ve bursların “Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen üst limit dahilinde Kurumca çıkarılan yönetmelikle belirlenmesi” yetki devrinin sınırları aşmaktadır. Üçüncü fıkradaki, Kurumun desteklediği “proje teşvik ödülleri, ücret ve ödül ve burslar” mülkiyet hakkı kapsamında olup bunların belirlenmesinde Cumhurbaşkanına yapılan yetki devirleri de Anayasa'ya aykırılık oluşturmaktadır. Ayrıca, Kurumda görevlendirilecek hakem, kurul ve komite üyelerine ödenecek “huzur hakkı”, geçen hafta kabul edilen ve 1 Ocak 2025'te yürürlüğe girecek 7521 sayılı Kanun, m. 29'daki birden fazla huzur hakkı alınmaması ve bunun sınırının belirlenmesine dair hükme aykırılık içermektedir. Bu teklifin 2nci maddesi, TENMAK'taki huzur hakkının, asgari ücretin 3 katını aşmamak üzere Cumhurbaşkanınca takdir edilerek ödenmesi ve diğer kanunların ilgili hükümlerinin uygulanmaması öngörülmektedir.

TENMAK ile ilgili teklifin 1 ve 2nci maddesi, Komisyonumuzdaki görüşmelerin sonrasında, bu şerhin yazımı sürerken, 27-28.7.2024 tarihli Genel Kurul birleşiminde, 159 sıra sayılı Vergi Kanunları ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine kısmen değiştirilerek 55 ve 56 ncı madde olarak eklendiği için, bu teklifin Genel Kurulda görüşüleceği tarihte teklif metninden çıkarılması beklenmektedir.

Teklifin 11 ve 12 inci maddeleri ile; e-ticaret sektöründe özellikle büyük ölçekli firmaların daha az “yıllık ticaret lisans bedeli” ödeyebilmesine dönük düzenleme yapılmaktadır. Özellikle geniş Pazar payına sahip e-ticaret şirketlerinin Kanunda artan oranlı ve dilimler halinde hesaplanan yıllık ticaret lisans bedellerini daha az ödeyebilmesi için, Kanunun etrafından dolanan yeni bir yöntem getiriliyor. Mevcut Kanunda e-ticaret firmaları eğer ihracat yapıyorsa bu ihracat tutarlarını toplam yıllık işlem hacimlerinden düşerek lisans bedeline tabi tutulmaktadır. Teklifte ise, firmaların ihracat bedellerinin 2024 yılında 4 katı, 2025 yılında 3 katı, 2026 ve sonrasında 2 katı kadar ihracat geliri şirketin toplam işlem hacminden düşülecek. Teklifin komisyona gelen ilk halinde 2024 yılı için, bu 4 katlık indirimde firmanın sektördeki büyüklüğünün ne kadar olduğu dahi dikkate alınmayacaktı. Ancak komisyonda yapılan tartışmalar ve partimizin ikazları sonucu AKP’li üyelerinin verdiği önerge ile teklifin 12 inci maddesinde yapılan değişiklik ile bir e-ticaret firmasının ihracat gelirini 4 kat tutarında yazabilmesi ve toplam işlem hacminden düşebilmesi için, firmanın sektör büyüklüğünün %20-23 aralığından büyük olmaması şartı 2024 yılı için de sağlanmış oldu. 2025 yılında bir e-ticaret firmasının ihracat gelirini 3 kat tutarında yazabilmesi ve toplam işlem hacminden düşebilmesi için ise, firmanın sektör büyüklüğünün %20-23 aralığından büyük olmaması şartı aranacak. Bir e-ticaret firması, ayrıca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından yatırım teşvik belgesi alırsa, bu kapsamdaki yatırım harcamaları da 2024 yılında 4 katı, 2025 yılında 3 katı, 2026 ve sonrasında 2 katı kadar toplam işlem hacminden düşülerek lisans bedeli ödenebilecek.

Madde kapsamında özellikle büyük ölçekli e-ticaret firmaları, 2022 Temmuz ayında çıkan yeni elektronik ticaret kanun düzenlemesiyle getirilen artan oranlı lisans bedelini, aşağıda hesaplamaları açıklanacağı üzere, 6’da 1 ya da 8’de 1 oranında ödeyebilecektir.

III. KANUN TEKLİFİNİN ANAYASAYA UYGUNLUK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kanun teklifine ilişkin Anayasaya aykırılık önergemizle, bu teklifin temelde 2, 11, 12nci maddelerinin Anayasaya aykırı oldukları gerekçesiyle TBMM İçtüzüğü'nün 38 nci maddesi gereğince Komisyon çalışmalarının yürütülmemesi gerektiğini ve teklifin Anayasaya uygunluğunun tartışılması gerektiğini savunduk.

Buna göre; Meclis İçtüzüğü'nün 38 inci maddesi “Komisyonlar, kendilerine havale edilen tasarı veya tekliflerin ilk önce Anayasanın metin ve ruhuna aykırı olup olmadığını tetkik etmekle yükümlüdürler. Bir komisyon, bir tasarı veya teklifin Anayasaya aykırı olduğunu gördüğü takdirde gerekçesini belirterek maddelerin müzakeresine geçmeden reddeder” hükmünü taşımaktadır. Teklifin 2nci maddesiyle; Anayasa Mahkemesinin iptal kararının karşılanması gerekçesiyle getirilen düzenleme, kanunla açıkça düzenlenmesi gereken bazı hususların yönetmeliğe ve Cumhurbaşkanının takdirine bırakılması yönünden hukuk devleti, yasama yetkisinin devredilmezliği, idarenin yasallığı ilkelerine açıkça aykırıdır.

Anayasa Mahkemesinin iptal kararını karşılamak için, kurumda görevli geçici statüdeki personele yapılacak ödemeler KHK ile değil yasayla yapılmaktadır. Ne var ki, 2nci maddede hukuk devleti, kanunilik ve yasama yetkisinin devredilmezliği ilkeleri tam sağlanmamaktadır. Geçici görev ile ilgili olsa dahi kamu görevlilerinin ücret ve mali haklarına ilişkin düzenlemelerin kanun ile açıkça düzenlenmesi gerekirken, teklifin birinci fıkrasıyla öğretim üyelerine ödenecek ek ücretler, asgari ücretin 3 katını aşmayacak biçimde Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecektir. Ayrıca, teklifin ikinci fıkrasıyla ödül ve bursların “Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen üst limit dahilinde Kurumca çıkarılan yönetmelikle belirlenmesi”, yetki devrinin sınırları aşmaktadır. Üçüncü fıkradaki, Kurumun desteklediği “proje teşvik ödülleri, ücret ve ödül ve burslar” mülkiyet hakkı kapsamında olup bunların belirlenmesinde Cumhurbaşkanı yapılan yetki devirleri de Anayasa'ya aykırılık oluşturmaktadır. Ayrıca, Kurumda görevlendirilecek hakem, kurul ve komite üyelerine ödenecek “huzur hakkı”, geçtiğimiz hafta kabul edilen ve 1 Ocak 2025'te yürürlüğe girecek 7521 sayılı Kanunun 29 uncu maddesindeki birden fazla huzur hakkı alınmaması ve bunun sınırının belirlenmesine dair hükme aykırılık içermektedir. Bu teklifin 2nci maddesiyle, TENMAK'taki ödemelerin, asgari ücretin 3 katını aşmamak üzere Cumhurbaşkanınca

takdir edilerek ödenmesi ve diğer kanunların ilgili hükümlerinin uygulanmaması öngörülmektedir.

Söz konusu düzenleme Anayasa'nın 2nci maddesinde tanımını bulan hukuk devleti ilkesine, 7nci maddesinde tanımını bulan "Yasama yetkisinin devredilmezliği" ilkesine aykırı bulunmaktadır.

Teklifin 11 ve 12nci maddeleriyle, elektronik ticaret piyasasında lisans ücretlerinin ve dilimlerinin hesaplama yöntemini doğrudan değil, ancak piyasa rekabeti ve eşitlik ilkelerini, rekabet hukuku ilkelerini zedeleyebilecek bir düzenleme getirilmektedir.

Hızla gelişen e-ticaret sektöründe rekabet kurallarının işletilmesi ve piyasada kartelleşmenin engellenmesine yönelik düzenlemenin gerekli olduğuna dair farklı kurum ve kuruluşların raporları ve iradeleri, 2022 yılı öncesinde oluşmuştur.

6563 sayılı Kanunda 1/7/2022 tarihli ve 7416 sayılı Kanun yoluyla yapılan değişiklikler, temelde COVID-19 salgını sürecinde işlem hacmi hızla büyüyen e-ticaret sektöründe kamu eliyle kurallar, sınırlamalar getirilmesini öngörmekteydi. Temmuz 2022 tarihli düzenleme, sektörde bir kartelleşmeye engel olunmasını ve özelde yerli üreticilerimizin, yerli ve piyasa hacmi görece düşük elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı şirketlerin küresel rakipleri karşısında korunmasını amaçlamıştır. Bu teklifin sunulmasından önce, Rekabet Kurumunun Nisan 2022 tarihli kapsamlı "E-Pazaryeri Platformları Sektör İncelemesi Nihai Raporu"nda açıkça saptandığı üzere, sektörde oligopol piyasa yapısı -firma adı belirtilmek suretiyle- "Trendyol" firması lehine güçlenmiş ve bu diğer firmaları tehdit eder niteliğe gelmişti. Halen erişime açık olan 392 sayfalık ayrıntılı raporun 97 ve 98 inci sayfalarında 2018 yılından beri sektördeki hızlı gelişim incelenmiş ve bu gelişimin rekabet hukuku yönünden içerdiği risk, firmaların pazar payı büyüklükleri "ticari sır" kapsamında gizli tutularak şöyle anlatılmıştır:

"2018-2020 yılları arasında yaşanan pazar payı değişimi incelendiğinde, 2018 yılından sonra sektörde kırılma gerçekleştiği; bu yıldan itibaren en yüksek pazar payı artışının, Trendyol tarafından kaydedildiği; en büyük pazar payı kaybının ise, N11 ve GittiGidiyor tarafından gerçekleştiği; Hepsiburada'nın, pazar payını koruma eğiliminde olduğu; 2018 yılında pazara giriş yapan Amazon Türkiye'nin ise kısıtlı pazar payı artışı sağladığı anlaşılmaktadır. Bu

çerçeve de pazardaki yoğunlaşma oranlarının (CR2 ve CR4) gelişiminin değerlendirilmesi gerekli görülmektedir. İlk olarak pazardaki CR2 gelişimi incelendiğinde, 2018’de %56,06 olan CR2 değerinin, 2020 yılında %70,10 değerine ulaştığı görülmektedir. Pazardaki CR4 gelişimi incelendiğinde ise, 2018’de %91,39 olan CR4 değerinin, 2020 yılında %93,86 değerine yükseldiği görülmektedir. Firmaların pazar payları ile CR2/CR4 oranları itibarıyla, Trendyol’un; 2019 yılında elde ettiği pazar liderliğini, 2020 yılında daha da pekiştirdiği ve (.....) pazar payını geçtiği, yoğunlaşma oranlarının gittikçe artması nedeniyle pazarın sıkı oligopol yapısının güçlendiği, pazar payı asimetrisinin giderek belirginleşmesi nedeniyle bu gidişatın, birleşme ve devralmaları tetikleyebileceği değerlendirilmektedir. (...) Üçüncü taraf satıcılarca gerçekleştirilen işlem hacimleri incelendiğinde 2019 yılına kadar N11’in liderliğinde Hepsiburada ve GittiGidiyor’un takibinde ilerleyen üç oyunculu bir pazar yapısının mevcut olduğu görülürken, 2020 yılına gelindiğinde 2018 yılında pazara giriş yapan Trendyol’un açık ara farkla lider olduğu bir pazar yapısına geçiş yapıldığı gözlenmektedir.” (Rekabet Kurumu raporundan)

Rekabet Kurumunun 2022 tarihli bu raporunun bir kısmı, 2022 Temmuz ayında getirilen kanun düzenlemesiyle karşılanmış olup Kurumun bu rapor yoluyla rekabet sorunları hususunda “önemli pazar gücüne sahip teşebbüslere birçok başlıkta mevzuat çalışması yapılmasını önerdiği” de açıktır. Raporun ve Kanunun üzerinden iki yıllık süre geçmiş, sektörde açıkça adil rekabet şartlarının sağlanması için uyarılar yapılmaya devam edilmiş ve sektör yaşanan ekonomik krizin etkisi altında kamudan yeni önlemler beklemeyi sürdürmüştür. Sektörün beklentileri ortadayken, teklif sahiplerinin önemli bir bölümü kendilerinin de ayrıntısından haberdar olmadıklarını Komisyon görüşmeleri sürecinde anladığımız bu düzenlemeyle, ihracatın rakamsal artışı uğruna, büyük ölçekli ve küresel e-ticaret aracı hizmet sağlayıcısı belli firmalara sektörün dengesini değiştirebilecek bir kolaylık getirmektedir. Komisyon görüşmeleri öncesinde Ticaret Bakanlığı bürokratları ve teklif sahiplerine yönelttiğimiz şu soruların önemli bir kısmı, “veri yetersizliği” ya da “belirsizlikler” nedeniyle izah edilememiştir. Dolayısıyla teklifin çok sınırlı sayıdaki ısrarlı savunucusu dışında, veriyle anlatabileni yoktur, teklifin sektörde hangi talep doğrultusunda, kimlerin isteğiyle yazıldığını açıklayabilen olmamıştır. Mevcut Kanunun lisans bedellerine ilişkin tutarlarının firma

bazında ortaya çıkmadığı, sadece ilk 5 aylık net işlem hacimlerine göre bakılabildiği belirtilmiş, dolayısıyla sektörde hangi firma/firmaların lisans bedellerinden zarar gördüğü ve bu Kanunun henüz bir ödeme tarihi gelmeden nasıl bir mağduriyet ve sorun yarattığı açığa çıkmamışken, henüz uygulama rakamları ortaya çıkmamış bir Kanun maddesini yani lisans bedellerini fiilen düşürmek için yeni düzenleme getirilmiştir. Lisans bedellerinin tespitinde kullanılan yöntemin ve lisansa konu net işlem hacmi dilimlerinin, tutarlarının değiştirilmesine yönelmeyen teklif, tüm sektör oyuncuları içinde çok az sayıda firmanın ihracat kapasitesi olduğu bilindiği halde, lisans bedellerinin daha az ödenmesi için “yıllık ihracat bedellerinin 2024’te 4 katını, 2025’te 3 katını, daha sonrasında ise 2 katını” toplam işlem hacminden düşme “fırsatı”nı tanımaktadır.

Mevcut Kanun zaten bizim de desteklediğimiz üzere, toplam net işlem hacimleri üzerinden ihracat bedellerinin indirilebilmesi olanağını sağlamakta ve artan oranlı yani “çok kazanandan çok, az kazanandan az” ilkesine dayalı bir lisans düzenlemesi saplamaktadır. Teklif ise, küresel şirketlerin mevcut ihracat altyapısını ve bağlantılarını korumasından hareketle, onların doğrudan ve hızlıca işine gelecek biçimde bir düzenleme getirmekte, %20-23 aralığındaki bir pazar payını aşmamaları şartıyla, yapılacak ihracat tutarlarının katlamalı olarak işlem hacimlerinden indirilmesine zemin hazırlamaktadır. Sektörde bu Kanunun geçtiği 2022 yılından beri hedef ve stratejilerini ihracattan ziyade iç piyasaya yönelten ya da mevcut ekonomik krizde küçülerek ihracatını düşüren, yurtdışı operasyonlarını kapatan şirketler, 2024 yılının bitimine 5 ay kala getirilen bu “ihracat ve yatırım teşviki” temelli yeni özendirme maddesine açıkça hazırlıksız yakalanmıştır.

Sektör içinde maç oynanırken kural değiştiren, 2022 tarihli Kanuna göre ihracatı kadar bedeli net işlem hacminden indireceği kuralına göre hareket eden firmalar, ihracat kanalını bu iki yıl içinde öncelikli hedeflerine almamışlarsa, karşılarında zaten küresel ihracat yapısı bulunan ve bunu da artırma yönünde açık teklif sunan, kamuya belli alanlarda sponsorluk teklifleriyle gelen firmalar karşısında daha zor duruma düşebileceklerdir. İhracat altyapısı olduğu için gelecek aylarda ihracatını artırarak öncelikle 4 kat, 2025 yılında 3 kat, ilerleyen yılda ise 2 kat ihracat geliri yazabilecek sektörün büyük oyuncuların, ekonomimizde ihracat kalemine koyacakları niceliksel bir katkı karşılığında kamunun önemli bir gelir kaleminden vazgeçmesine neden olacaktır.

Komisyonunda vurguladığımız üzere, planlamanın hakim olduğu ve öncelikli sektörlerin, alt sektörlerin belirlendiği bir düzende, devletler kuralları yıl ortasında aniden değiştirmez, yerli şirketlerini ve adil rekabet için küçük-orta ölçekli işletmelerini gözetecek önlemleri uzun vadeli alırlar. Henüz uygulamasını görmediğimiz bir lisans bedeli düzenlemesinin, 2 yıllık geçiş süreci bitmeden dolayı yoldan değiştirilmeye çalışılması, yatırım ortamının öngörülebilir işleyiş hedefine aykırıdır. Ülkemizde yapısal reform süreçleri ıskalanarak, ticaret ve sanayinin bütünlüklü bir e-ticaret sistemini kurmasına dair fırsatlar heba edilerek ilerlenmesi, “İhracatın ödüllendirilmesi” adı altında farklı kesimlere ayrıcalık tanınması sonucuna yol açabilecektir.

Teklifle, aracı hizmet sağlayıcılarının ve özellikle küçük-orta ölçekli işletmelerin yatırım planları ve kamu gelirlerinin yıllık tahminlerini yıl ortasında boşa çıkarabilecek bir düzenlemeye gidilmektedir. Sektörde, özellikle büyük ölçekli firmaların, lisans bedellerinin yüksek tutarda olduğu iddiasıyla indirilmesi ya da lisansa tabi işlem hacimlerinin düşürülmesi hususundaki baskılarının sonucunda getirildiği kaygısı oluşmuştur. Madde, içerdiği yeni katlamalı oranlar ve teşvik belgesi almış yatırımcıların harcamalarını da katlamalı olarak düşebilmesine olanak sağlayarak, piyasadaki küçük ölçekli yerli firmaların dezavantajlı duruma düşmesine ve kapanma tehlikesine yol açabilecektir. Madde, piyasa içindeki oyuncular arasında eşitlik ve rekabet ilkelerine, Anayasanın 35 inci maddesindeki mülkiyet hakkına, piyasaların denetimine ilişkin 167 nci maddesine açık aykırılık oluşturmaktadır.

MADDELERE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİMİZ

Teklifte gözden geçirilmesini talep ettiğimiz düzenlemelere ilişkin önergelerimiz komisyonunda dile getirilmiş ancak yeterli tartışma yapılmaksızın reddedilmiştir.

Teklifin Komisyonunda kabul edilen **1 inci maddesi ile**; 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun Muafiyetleri ve Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanunun mülga 14’üncü maddesi yeniden düzenlenmekte ve bu madde ile Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumunun (TENMAK) gelirleri ayrı ayrı kanunda belirtilmektedir.

Bu maddenin getirilmesinin iki nedeni bulunmaktadır. Öncelikle, 27/3/2020 tarihli 57 sayılı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 10 uncu maddesiyle (4) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin başlığı ile birlikte değiştirilen 686'inci maddesinde TENMAK'ın gelirleri düzenlenmişti. Partimizce 22 Mayıs 2020 tarihinde Anayasa Mahkemesine başvurulmuş ve AYM, 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin "Kurum gelirleri" başlıklı 686 ncı maddesini 13/9/2023 tarihli ve E:2020/46, K:2023/149 sayılı kararıyla iptal etmiştir. Yüksek Mahkeme, kararını özetle "TENMAK'ın gelirlerinin düzenlenmesinin TENMAK teşkilatının kurulması ile görev ve yetkilerinin belirlenmesi kapsamında değerlendirilemeyeceği açıktır. Bu yönüyle TENMAK'ın gelirlerini düzenleyen kural, Anayasa'nın CBK ile düzenlenebileceğini özel olarak öngördüğü konulardan değildir.

Açıklanan nedenle kural, Anayasa'nın 104 üncü maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırıdır, iptali gerekir" gerekçelerine dayandırmıştır. AYM'nin gönderme yaptığı emsal kararın gerekçesi de şu şekildedir:

"Buna karşılık gelirlerinin belirlenmesi hususu bir kamu tüzel kişiliğinin teşkilatlanmasının zorunlu unsurlarından biri olarak kabul edilemez. Bu itibarla kamu tüzel kişiliğinin gelirlerinin belirlenmesi Anayasa'nın CBK ile düzenlenebileceğini özel olarak öngördüğü konulardan değildir.

Kuralla belirlenen Başkanlığın gelirlerinin Anayasa'nın 123 üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca münhasıran kanunla düzenlenmesi gerekmektedir. Bu itibarla kuralda Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı şekilde düzenleme yapıldığı anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin ilgili kararının yürürlük tarihi, kararın resmî gazete 'de yayımlandığı tarih olan 17/11/2023 tarihinden itibaren 9 aydır. Dolayısıyla 17/08/2024 tarihinde Kuruma ilişkin gelir aktarımı yapılamayacaktır. Bu nedenle Kurumun gelirlerine ilişkin düzenlemenin kanunilik ilkesine uygun bir biçimde kanun ile düzenlenmesi gerektiğinden bu yasaya eklenmiştir.

İkinci olarak TENMAK'a ilişkin 2690 sayılı Kanunun 14 üncü maddesi Cumhurbaşkanlığına geçiş ile ilgili 703 sayılı KHK'nın 119 uncu maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştı. AYM, "Anayasa'nın mülga 91 inci maddesi uyarınca KHK ile düzenlenemeyecek yasak alan içinde kalmaktadır" gerekçesi ile 2690 sayılı Kanunun 14 üncü maddesinin yürürlükten kaldırılmasına ilişkin 703 sayılı KHK'nın 119'uncu

maddesini iptal etmiştir. Dolayısıyla, ortadaki hukuki duruma göre 2690 sayılı Kanunun mülga 14 üncü maddesi yürürlüğe girmiştir.

Bu nedenle, Getirilen düzenleme ile 2690 sayılı Kanunun 14'üncü maddesi değiştirilmekte ve hem 57 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın iptal gerekçesi karşılanmakta hem de 703 sayılı KHK'nın 119 uncu maddesi ile mülga olan maddenin yürürlüğünün iptaline ilişkin çelişki giderilmektedir.

Tekliften çıkarılması önergesi verdiğimiz 2 nci maddeyle; 2690 sayılı Kanunun ek 4'üncü maddesi yeniden düzenlenmekte ve bu çerçevede kurumda görevlendirilecek geçici personelden mesleğe özel yarışma sınavı ile alınanlar ile teknik hizmetler sınıfına giren personel ile kurumda görevlendirilen öğretim üyelerine ödenecek ilave ücretler belirlenmekte ve cumhurbaşkanına asgari ücretin üç katını geçmemek üzere belirleme yetkisi verilmektedir.

Maddenin ikinci fıkrası ile Kurumun görev alanı ile ilgili olarak ödül ve burs verebileceği bunun üst limitlerinin de Cumhurbaşkanlığı tarafından belirleneceği, buna ilişkin düzenlemelerin de Kurumca çıkarılacak yönetmelik ile düzenleneceği belirtilmektedir.

Maddenin üçüncü fıkrası ile Kurum tarafından desteklenen projelere ilişkin düzenlemeler yapılmakta ve ödenecek proje teşvik ikramiyesinin üst sınırı belirlenerek bu ikramiyeyi Cumhurbaşkanının belirlemesi öngörülmektedir. Yine fıkraya eklenen bir düzenleme ile Kurumda görevlendirilecek hakem, kurul ve komite üyelerine ödenecek huzur hakkı düzenlenmektedir. TBMM tarafından kabul edilen yeni düzenlemeye aykırı bir biçimde düzenlenen huzur hakkı düzenlemesiyle asgari ücretin 3 katını aşmamak üzere ödenmesi ve diğer kanunların ilgili hükümlerinin uygulanmayacağı öngörülmektedir.

Maddenin dördüncü fıkrasında ise proje bütçesi kapsamında kurumca ödenecek ücret ve proje teşvik ikramiyelerinin Kurum Yürütme kurulunca belirleneceği düzenlenmektedir.

Öncelikle, söz konusu düzenleme, 57 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın 5 inci Maddesiyle değiştirilen 681 inci Maddesinin birinci Fıkrasının (d) bendi ile verilen desteklere, (g) bendi ile proje teşvik ödemelerine ve (i) bendi ile Yönetim kurulunun

bu tür ödemeleri belirlemeye ilişkin yetkilendirilmesine ilişkin düzenlemelerin Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yapılamayacağına ilişkin AYM Kararı şu şekildedir:

“32. Kamu idarelerinin sahip oldukları ve bütçe kanunu ile kullanılmasına izin verilen mali kaynakların (kamu kaynaklarının) hangi usul, esas ve ilkeler çerçevesinde kullanılabileceği bütçenin uygulanmasıyla ilgili bir meseledir. Dolayısıyla merkezî yönetim bütçesine dâhil bir kurum olan TENMAK’ın mali kaynaklarını hangi usul, esas ve ilkeler çerçevesinde kullanacağını belirleyen kural bütçenin uygulanmasına ilişkin bir düzenleme niteliğindedir.

33. Bütçenin uygulanmasına ilişkin hususlar Anayasa’nın 161. maddesi uyarınca kanunla düzenlenmesi gereken konu kapsamında kaldığından Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine göre CBK ile düzenlenmesi mümkün değildir.

34. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırıdır. İptali gerekir.”

“38. CBK’nın 5. maddesiyle (4) Numaralı CBK’nın değiştirilen 681. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendinin “...bu bentte sayılan amaçlarla Kurum tarafından belirlenecek usul ve esaslar doğrultusunda teminatlı veya bir defaya mahsus olmak üzere teminat alınmaksızın geri ödemeli ve/veya Bakan onayı ile hibe niteliğinde destekler vermek ve ön ödemede bulunmak; proje süresi ile sınırlı kalmak kaydı ile proje ikramiyesi vermek.” bölümünün Anayasa’ya uygunluk denetimi bölümünde belirtilen gerekçeler dava konusu kural için de geçerlidir.

39. Buna göre merkezî yönetim bütçesine dâhil bir kurum olan TENMAK’ın mali kaynaklarını hangi usul, esas ve ilkeler çerçevesinde kullanacağını belirleyen dolayısıyla bütçenin uygulanmasına ilişkin bir düzenleme niteliği taşıyan dava konusu düzenlemenin Anayasa’nın 161. maddesi uyarınca kanunla düzenlenmesi gereken konu kapsamında kaldığından Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine göre CBK ile yapılması mümkün değildir.”

“85. Anayasa Mahkemesinin norm denetimi ve bireysel başvuruya ilişkin kararlarında da kişilere ödenmesi öngörülen ücret, maaş, yaşlılık aylığı, emeklilik ikramiyesi ve kıdem tazminatı gibi ödemeler mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmektedir.

86. Buna göre TENMAK'a yürüteceği faaliyetler sırasında yapacağı ücret, telif, işlenme ücreti, ödül, burs, proje teşvik ikramiyesi ve benzeri ödemelerin tutar veya üst limitlerini belirleme yetkisi veren kural, Anayasa'nın İkinci Kısmı'nın İkinci Bölümü'nde yer alan mülkiyet hakkına ilişkin düzenleme içerdiğinden Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının ikinci cümlesi uyarınca CBK ile düzenlenemeyecek yasak alanda kalmaktadır.

87. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının ikinci cümlesine aykırıdır. İptali gerekir.”

(AYM, E:2020/46, K:2023/149 sayılı kararı)

Yine Maddenin birinci fıkrasında düzenlenen ve kurumda görevlendirilen geçici personele ilişkin ödemeler hususu da 703 sayılı KHK'ile 2690 sayılı Kanuna eklenen ek 4. Maddenin AYM tarafından “372. Kurumda görevlendirilecek personele ilave ücret ödenmesi ile Kurum tarafından desteklenen projelere katılan görevlilere teşvik ikramiyesi ödenmesini öngören kural Anayasa'nın İkinci Kısmı'nın İkinci Bölümü'nde yer alan mülkiyet hakkına ilişkin düzenleme içerdiğinden KHK ile düzenlenemeyecek yasak alanda kalmaktadır.” gerekçesiyle iptal edilmesi nedeniyle düzenlenmiştir.

Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu'nda (TENMAK) geçici görevlendirilenlere ödenecek ücretler, projeler için verilecek burs ve ödüller ile ücret ve proje teşvik ikramiyesi gibi ödemelere ilişkin düzenlemeler getiren 2 inci Maddesinin gerekçesi her ne kadar kanunilik ilkesine uyum düzenlemesi olarak tanımlanmış olsa da, maddenin esasına bakıldığında; geçici görev ile ilgili olsa dahi kamu görevlilerinin ücret ve mali haklarına ilişkin düzenlemelerin kanun ile düzenlenmesi gerekirken, Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenen üst limit dahilinde yürütme kurulunca çıkarılan yönetmelikle belirlenmesi yetki devrinin sınırlarını aşan bir düzenlemedir. Proje teşvik ödülleri, ücret ve ödül ve burslar mülkiyet hakkı kapsamında olup bunların belirlenmesinde Cumhurbaşkanına yapılan yetki devirleri de Anayasa'ya aykırılık oluşturmaktadır.

“Kurumda görevlendirilecek hakem, kurul ve komite üyeleri ile benzeri kişilere yapılacak ödemelerin üst limiti asgari ücretin net tutarının üç katını geçmemek üzere, diğer kanunlardaki düzenleme ve kısıtlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanınca belirlenir ve ilgililerine ödenir.” Hükmü TBMM'de yeni kabul edilen tasarruf tedbirleri hakkındaki kanunun 29. maddesi ile çelişmektedir. Yürütme kuruluna ücretler

hususunda tutar belirleme yetkisi verilmesi de ayrıca Anayasa'ya aykırılık taşımaktadır.

Teklifin, Komisyonumuzda kabulünün ardından, TENMAK ile ilgili bu teklifin sadece 1 ve 2 nci maddeleri, 27-28.7.2024 tarihli Genel Kurul birleşiminde, 159 sıra sayılı Vergi Kanunları ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine kısmen değiştirilerek 55 ve 56ncı madde olarak eklenmiştir. Bir başka kanun teklifine AYM'nin iptal kararının yürürlüğe gireceği tarih de dikkate alınarak eklenen bu düzenlemeler, Komisyonumuzda görüşülmüş teklifin Genel Kurulda görüşüleceği tarihte teklif metninden çıkarılacaktır.

Teklifin 3 ve 4 üncü maddeleriyle; tüketici kredileri sözleşmelerinin düzenlenmesiyle ilgili olarak bankacılık yasasıyla uyum sağlanıyor. Bankacılık Kanununda 2020 yılında pandemi nedeniyle yapılan değişiklikle başka bazı bankacılık işlemlerinin yanı sıra tüketici kredisi sözleşmelerinin de uzaktan iletişim araçlarıyla mesafeli olarak yapılabilmesine olanak sağlanmıştı. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 22 nci maddesi ise sözleşmelerin sadece yazılı olarak yapılabilmesini öngörmektedir. Teklifin 3 üncü maddesi ile Kanunun söz konusu maddesi Bankacılık Kanununa uyumlu hale getirilmekte ve tüketici sözleşmelerinin uzaktan iletişim araçlarıyla mesafeli olarak da yapılabilmesi düzenlenmektedir. Ek olarak tüketici kredilerinin ödenmesi için açılan ve sadece bu krediyle ilgili işlemlerin yapıldığı hesaplar, tüketicinin aksine yazılı bir talebi olmaz ise kapatılmaktadır.

Teklifin 4 üncü maddesi ile, tüketici kredisi sözleşmelerinin uzaktan iletişim araçlarıyla mesafeli olarak yapılmasına olanak sağlanmasına paralel olarak, krediye bağlı bu hesapların "kapatılmamasına" ilişkin talebin kalıcı veri saklayıcısıyla (kalıcı veri saklayıcısı: kısa mesaj, elektronik posta, internet ve benzeri araç ve ortam) da yapılabilmesine olanak sağlanmaktadır.

Teklifin 5 ve 6 ncı maddeleriyle; Konut finansman sözleşmelerinin de uzaktan mesafeli yapılabilmesine yönelik uyum düzenlemesi yapılmaktadır. Bankacılık Kanunu ve Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu konut kredilerinin de uzaktan iletişim araçlarıyla mesafeli olarak yapılabilmesine izin vermektedir. Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun 32'nci maddesinde ise halen bu sözleşmelerin yazılı olarak yapılmasına ilişkin

hüküm bulunmaktadır. Teklifin 5 inci maddesiyle, konut finansman sözleşmelerinin de mesafeli olarak yapılmasına yönelik düzenleme yapılmaktadır. Ek olarak, konut kredilerinin ödenmesi için açılan ve sadece bu krediyle ilgili işlemlerin yapıldığı hesaplar, tüketicinin aksine yazılı bir talebi olmaz ise kapatılmaktadır.

Teklifin 6 ncı maddesiyle, konut finansmanı sözleşmelerinin uzaktan iletişim araçlarıyla mesafeli olarak yapılmasına olanak sağlanmasına paralel olarak, krediye bağlı bu hesapların “kapatılmamasına” ilişkin talebin kalıcı veri saklayıcısıyla (kalıcı veri saklayıcısı: kısa mesaj, elektronik posta, internet ve benzeri araç ve ortam) da yapılabilmesine olanak sağlanıyor.

Teklifin 7 nci maddesiyle; Doğrudan Satış Sistemlerinin teklifin 8 inci Maddesiyle kanuna eklenen 47/A maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmesi nedeniyle 47. Maddedeki “doğrudan satışlar” ibaresi metinden çıkarılmaktadır.

6502 sayılı Kanunun 47 nci maddesinin son fıkrasında yer alan düzenlemede doğrudan satış uygulama usul ve esaslarının da yönetmelik ile düzenleneceği ifadesine yer verilmiş olup, doğrudan satışların Kanuna yeni bir madde olarak eklenmesi nedeniyle 47 nci maddede yer alan “doğrudan satışlar” ibaresi fıkra metninden çıkarılmaktadır. Madde, 8 inci maddeyle bağlantılı olup yayımı tarihinden itibaren 9 ay sonra yürürlüğe girecektir.

Teklifin 8 inci maddesiyle; iş yeri dışında kurulan sözleşmelere ilişkin 47 inci Maddede yönetmelikle düzenlenmesi öngörülen doğrudan satış sistemleri kanuna eklenen 47/a maddesiyle ayrıntılı olarak düzenlenmektedir. Halihazırda iş yeri dışında kurulan sözleşmelere ilişkin 47 nci maddede yönetmelikle düzenlenmesi öngörülen doğrudan satış sistemleri Kanuna eklenen 47/A maddesiyle ayrıntılı olarak düzenlenmektedir. Teklifin 9 uncu maddesinin sonunda ise, bu düzenlemeye aykırılık hallerinde kesilecek idari cezalar sıralanmaktadır.

Maddenin birinci fıkrasında doğrudan satış sisteminin ve bu sistemde faaliyet gösteren doğrudan satıcının tanımına ve özelliklerine yer verilmiştir.

İkinci fıkrada, doğrudan satış faaliyetinde bulunmak isteyen şirketlere sermaye şirketi olarak kurulma zorunluluğu ile birlikte yönetmelikle belirlenen diğer koşulları sağlama şartı getirilmiştir.

Doğrudan satış sisteminin ayrırcı özelliklerine ilişkin üçüncü fıkrada, sisteme dahil olanların ve tüketicilerin mağduriyet yaşamalarının önlenmesi amacıyla, sistemden elde edilecek kazancın ağırlıklı olarak sisteme yeni doğrudan satıcılar kazandırılması ve bu sayede ortaya çıkan menfaatlerin dağıtılması üzerine kurulamayacağı, mal veya hizmetin tüketicilere satışını esas alması gerektiği ve sistemin temel özelliği gereği sistemin somut özelliklerinin her bir satış sistemi özelinde değerlendirilmesi gereği de göz önünde bulundurularak diğer ilkelerin yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir.

Dördüncü fıkrada sisteme girişte ve sonrasında tüketiciye satışı öngörülen mal veya hizmeti içermeyen herhangi bir bedel veya borç altına sokan belge alınamayacağı düzenlenerek sistemin mal veya hizmet satışı odaklı işleminin sağlanması hedeflenmiştir.

Beşinci fıkrada tüketicilerin 30 gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve ceza ödemeksizin cayma hakkını kullanabileceği düzenlenmiştir. Altıncı fıkra ile tüketicilerin cayma hakkına ve diğer hususlara ilişkin taleplerini kolayca bildirebilmelerini sağlamak amacıyla doğrudan satış şirketlerine buna yönelik sistem kurma yükümlülüğü getirilmiştir. Yedinci fıkra ile doğrudan satış sistemlerine ilişkin diğer usul ve esasların yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir. Madde, yayımı tarihinden itibaren 9 ay sonra yürürlüğe girecektir.

Doğrudan satış sistemine ilişkin düzenlemeler ise halen İş Yeri Dışında Kurulan Sözleşmeler Yönetmeliğinin 24 üncü ve 25 inci maddelerinde yer almaktadır.

Komisyonunda ayrıntılı düzenlenmesini olumlu bulduğumuz “Doğrudan satış sistemi” kapsamında 10 milyar TL’lik bir işlem pazarı olduğu belirtilmektedir. Bu sektörde çalışan kadın ağırlığı da düşünüldüğünde, “doğrudan satış” usullerinde çalışan ancak herhangi bir sosyal güvencesi olmayanların haklarının sağlanması konusunda çalışma yürütülmelidir.

Teklifin 9 uncu maddesiyle; kanuna aykırılıklara verilen para cezaları güncelleniyor, cezalarda sabit tutar yerine alt ve üst sınırlar getiriliyor. Reklam kurulunun ceza tutarını takdirinde hangi ölçütlerle hareket edeceği belirlenmektedir. Kanunun “ceza yaptırımlar”a ilişkin 77nci maddesinde para cezaları artırılmakta, belli cezalar, yeniden değerlendirilme oranına göre 2024 yılında güncellenen tutarlar göz önünde bulundurularak düzeltilmektedir. Cezalar katlandığı gibi, cezalara alt ve üst

sınır aralıkları getirilmektedir. Böylece mevcut Kanundaki haliyle Reklam Kurulunun, bir ihlalin tekrarı halinde cezaları 10 katına kadar artırarak uygulama yetkisi yerine her bir cezanın alt ve üst sınır tutarları sıralanıyor; Kurulun hangi ölçütlere göre cezaya karar vereceği netleştiriliyor. Teklifin 8 inci maddesiyle ayrıntılı düzenlenen “Doğrudan Satış Sistemi”nin güvenceye alınması için, olumlu bir düzenlemeyle, aykırılık hallerinde idari para cezaları öngörülmektedir.

Kanuna aykırılıklarla ilgili idari para cezalarında, on ikinci fıkranın üçüncü ve dördüncü cümlelerindeki değişikliklerle;

a) Yerel düzeyde yayın yapan televizyon kanalı aracılığı ile gerçekleşen aykırılıklar için Kanunda yazılı cezalar 10 bin TL yerine 110.000-1.1 milyon TL aralığına çıkarılmaktadır.

b) Ülke genelinde yayın yapan televizyon kanalı aracılığı ile gerçekleşen aykırılıklar 200.000 TL’den “2.210.000 TL-22.210.000 TL aralığına” çıkarılmaktadır.

c) Süreli yayınlardaki ihlaller için, mevcut Kanundaki gibi yarısı oranında uygulanmaya devam edilecektir.

ç) Yerel ya da uydu yoluyla radyo aracılığı ile aykırılıklar 5.000 TL yerine “60.000 TL-600.000 TL aralığına”;

d,e) Ulusal radyo kanalı, uydu üzerinden yayın yapan TV veya internet aracılığı ile gerçekleşmiş ihlaller 50.000 TL’den “600.000 TL-6 milyon TL aralığına”;

f) SMS ile gerçekleşmiş ihlallere verilen ceza 25.000 TL’den “280.000-2.800.000 TL aralığına”;

g) Diğer mecralar aracılığı ile gerçekleşmiş ise 5 bin TL’den “60.000-600.000 TL aralığına” çıkarılıyor. Ayrıca, Reklam Kurulunun cezalar konusundaki takdir yetkisi de yeniden düzenleniyor. Mevcut Kanunda ihlallerin bir yıl içinde tekrarı halinde “10 katına kadar artırılarak uygulanması” hükmü kaldırılıyor ve yukarıdaki gibi maddede açıkça cezai tutarların alt ve üst sınırları metne yazılıyor. Teklifte ayrıca, Reklam Kurulu, artık Kanunda yazılacak bu ceza aralıklarını takdir ederken; “aykırılığın haksızlık içeriği, aykırılık dolayısıyla elde edilen menfaatin veya neden olunan zararın büyüklüğü ile aykırılığı gerçekleştirenin kusuru ve ekonomik durumu” gibi hususları dikkate alacak. Ayrıca, 13 üncü fıkraya eklenen cümleyle; haksız ticari uygulamalar

konusunda da ceza aralığı belirlendiği için, Reklam Kurulunun cezaları takdir ederken yine bu ölçütle hareket etmesi sağlanacaktır.

Ayrıca, Kanunun 62nci maddesindeki “haksız ticari uygulamalar” için kesilen 5 bin TL’lik ceza da “60.000-600.000 TL” aralığına; aykırılığın ülke genelinde gerçekleşmesi halinde kesilen 50.000 TL’lik ceza ise “600.000-6.000.000 TL aralığına” yükseltilecek.

15 inci fıkradaki değişiklikle; Bakanlık denetimleri sırasında gayrisafi gelirin bildirilmediği ya da yanlış bildirildiği durumlarda Kanunda öngörülen “3 milyon TL’lik” ceza, bu usulsüz bildirimler “ön ödemeli konut satışları için ise 6 milyon TL, diğer satışlarda 1 milyon TL olarak” uygulanacak ve böylece cezalar çeşitlendirilecek. Fıkraya eklenen cümleyle; Bakanlık denetimlerindeki usulsüzlükler kapsamında, brüt gelirini beyan etme zorunluluğu olmayan gerçek kişiler hakkında ise 50 bin TL ceza kesilmesi öngörülmüyor. Fıkranın son cümlesindeki “aykırı fiilin bir yıl içinde tekrarı halinde iki katı ceza uygulanacağı”na dair hüküm kaldırılmaktadır.

Ayrıca; teklifin 8 inci maddesiyle Kanuna eklenen “Doğrudan Satış” usullerine (Kanunda yeni m. 47/A) aykırılık halinde yaptırımlar da düzenleniyor:

Doğrudan satış faaliyetinde bulunmak isteyen şirketler, bu teklifte m. 8/2 gereği sermaye şirketi statüsünde kurulmamışsa, yönetmelikle belirlenen diğer koşulları sağlamamışsa; m. 8/3 gereği sistemden elde edilecek kazancın ağırlıklı olarak sisteme yeni doğrudan satıcılar kazandırılması hükmüne ve bu sayede ortaya çıkan menfaatlerin dağıtılması üzerine kurulamayacağı hükmüne aykırılık taşıyorsa, her bir aykırılığa 5 milyon TL ceza kesilecektir.

Teklifin m. 8/4 fıkrasında düzenlenen “doğrudan satış sistemine girişte ve sonrasında tüketiciye satışı öngörülen mal veya hizmeti içermeyen herhangi bir bedel veya borç altına sokan belge alınamayacağı” kuralına aykırılıkta, her aykırı işlem için 2200 TL ceza kesilecektir.

Teklifin 8 inci maddesiyle Kanuna eklenen “doğrudan satış sistemi”ne (yeni m. 47/A) aykırı davranışlara uygulanacak yaptırımları düzenleyen teklifin 9 uncu maddesinin sadece ilgili fıkrası da 9 ay sonra yürürlüğe girecektir (6502 s. Kanun, m. 77/17).

para cezalarına karşı uzlaşma yolu açılmaktadır. Gerekçede ticari reklam ve haksız ticari uygulamalara ilişkin yaptırımların uzlaşma yerine dava konusu olmasının “kamusal maliyetleri artıracığı, dava süreciyle zaman kaybı yaşanacağı” ifade edilmektedir. Kanunun ticari reklam ve haksız ticari uygulamalar kapsamında yargıya intikal etmiş dosya sayısı, kaybedilen davalar varsa sayısı, kamunun ödediği tutarlar ise Komisyonda açıklanmamıştır.

Tekliften çıkarılması önergesi verdiğimiz 11 ve 12 nci maddeler ile;

Elektronik ticaret lisans bedelinin daha az ödenebilmesi için, belli şartları taşıyan firmalara kolaylık ve indirim sağlanacaktır. Bu düzenlemeyle; yatırım teşvik belgesiyle yapılan yatırım harcamalarının 2 katı; elektronik pazar yerleri üzerinden yurtdışına yapılan satışların (ihracat bedelinin) 2 katı, lisans bedelinin hesaplanması için ölçü alınan “net işlem hacmi” tutarından düşülecektir. Bu firmalar daha düşük lisans bedeli ödeyecektir. 2024 yılı lisans bedeli hesaplamalarında bu 2 katlık indirim oranı 4 kat olarak uygulanacaktır. 2025 yılında ise, bu yatırım harcamaları ve yurtdışı satış tutarları hakkındaki 2 katlık indirim oranları 3 kat indirim olarak uygulanacaktır.

Kanunun, firmaların yıllık net işlem hacmine bakılarak artan oranlı olarak uygulanan “elektronik ticaret lisans bedeli” konulu Ek 4 üncü maddesi 1 Temmuz 2022 tarihinde getirilmiştir. Meclisten oybirliğiyle geçen bu Kanunun ek 4 üncü maddesinin yedinci fıkrası henüz ikinci yılında değiştirilmektedir.

E-Ticaret Alanında Adrese Teslim Düzenlemelere Karşıyız...

Bazı e-ticaret firmalarının (elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı), Kanunun çıktığı günden beri şikayetçi olduğu elektronik ticaret lisans bedellerini daha düşük bedeller ve oranlar/dilimler üzerinden ödemeleri için düzenlemeye gidilmektedir. Bunun için, firmaların ihracatlarını artırması ve/veya yatırım harcamalarını yükseltmesi şartı getirilmektedir. Bu düzenlemenin e-ticaret sektöründe söz sahibi firmaların, düşük lisans bedeli ödemeleri karşılığında ihracatlarını artırma ve/veya yatırım teşviki olarak ülkeye yatırım getirme sözü karşılığında eklendiği anlaşılmaktadır.

Mevcut fıkraya göre; lisans ücretinin hesaplanmasında, elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı ve ekonomik bütünlük içinde bulunduğu elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcıların elektronik ticaret pazar yerleri üzerinden (firmanın iki ayrı

internet satış sitesi) yurt dışına yapılan satışları zaten lisans ücreti hesaplamasına dâhil edilmemektedir. Yani firmalar, mevcut kanuna göre zaten ihracat tutarlarını net işlem hacimlerinden düşebilmektedir. Bunun için de mevcutta firmanın pazar payı büyüklüğü için bir üst sınır aranmamaktadır. Yeni teklif, mevcut Kanundaki bu hükmü korumaktadır. İhracatçı e-ticaret firmalarının yurtdışına satış tutarlarının yıllık lisans bedeli için belirlenen net işlem hacmi hesabında dikkate alınmayacağı kuralı sürdürülecektir.

Teklifin yeni “b)” bendiyle; Bakanlığın kurduğu elektronik ticaret bilgisi sistemindeki veriler esas alınarak “e-ticaret aracı hizmet sağlayıcı” ve “e-ticaret hizmet sağlayıcıların” işlemlerinin toplamı hesaplanacak. Bu toplam işlem hacmi içinde ilgili firmanın büyüklüğü %20’yi aşmadığı takdirde, firmanın daha az lisans bedeli ödemesini sağlayacak yeni olanaklar getirmektedir. Buna göre;

-2024 dahil olmak üzere, sitenin pazar payı büyüklüğü %20’yi geçmiyorsa, 2025’ten itibaren yurtdışı satışlarının 3 katını; 2026’dan itibaren ise 2 katını net işlem hacminden indirerek lisans bedeli ödeyecektir. 2024’te ise, Komisyonadaki değişiklikle pazar payı sınırının en çok %23’ü aşmaması şartıyla, ihracatçı e-ticaret siteleri yurtdışı satışlarının 4 katını net işlem hacimlerinden düşecektir. Aynı katlamalı indirim olanağı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından yatırım teşviki olarak yatırım harcaması yapan e-ticaret siteleri için de geçerli olacaktır. Sorunlu gördüğümüz %20’lik pazar payı büyüklüğünün %15’e kadar aşılması, yani %20-23 aralığında olması halinde de bu yükseliş ve sınır aşımı bir ihlal olarak dikkate alınmayacaktır.

-İlgili e-ticaret sitesinin (kanunda elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı olarak geçer) yıllık net işlem hacmi, bakanlığın elektronik ticaret bilgi sistemi veritabanındaki diğer aracı hizmet sağlayıcıları ve sitelerin net işlem hacimleri toplamının %20’sinden fazla değilse, yani pazardaki işlem hacmi büyüklükleri, toplam işlem hacminin %20’sinin üzerine çıkmamışsa; bu elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı ve ekonomik bütünlük içinde olduğu aracı hizmet sağlayıcı firmaları, yurtdışı satışları toplamının 2 katını o takvim yılına ait net işlem hacminden indirdikten sonra kalan tutar üzerinden ticaret lisans bedelindeki artan oranlı dilimlere tabi olacaktır. Bu yolla firma(lar), daha yüksek dilimdeki bir lisans bedeli yerine, ihracatlarının 2 katı tutarını net işlem hacimlerinden düşerek daha alt dilimdeki orandan daha az lisans bedeli ödeyecektir.

-Maddeye eklenen “c)” bendiyle; bu kapsamdan yararlandırılacak ve ihracat bedelinin 2 katını net işlem hacminden indirerek lisans bedeline tabi olacak firmalar için bir kolaylık daha sağlanmaktadır. Elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcısı firmanın işlem hacminin, piyasadaki diğer firmaların toplam net işlem hacmine kıyasla en fazla %20 olabileceği kuralı, yani firmanın piyasadaki büyüklüğünün %20 olabileceği sınırı, %15’lik bir sınır artışına kadar (yani %23’e kadar) müsaade edilecek, ihlal olarak sayılmayacaktır.

-Ayrıca, bu maddeyle bağlantılı teklifin 12nci maddesinin ilk halindeki sorunlu ve eşitlik ilkesine, adil rekabete aykırı düzenlemeyle (Geçici m.2/5); 2024 yılının tamamında bu düzenlemeden faydalanan ve ihracat tutarını net işlem hacminden indirerek daha az lisans bedeli ödeyebilecek ilgili şirketlerin “iç piyasada %20 ve üzerinde bir pazar payına sahip olmaması gerektiği” kuralı da aranmayacaktır. Bu kural, uyarımız sonucunda Komisyonda değiştirilerek 2024 yılında da toplam %20’lik pay büyüklüğünün aranması şartı getirilmiştir.

-Eğer bir elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı firma, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından yatırım teşvik belgesi alarak yatırım harcaması yapmışsa/yapacaksa, bu firma yaptığı/yapacağı harcamanın 2 katını net işlem hacminden indirerek daha düşük ticaret lisans bedeli ödemek için ilgili dilimlere ve tutarlara tabi olacaktır. Teklifin sorunlu 12nci maddesiyle bu yatırım harcamasını yapan firmalar, 2024 yılında bu harcamalarının 2 değil, 4 katını net işlem hacminden indirme fırsatı elde edecektir. Bu alandaki firmalara, temelde yüksek teknoloji içerikli “veri merkezi” kurmaları için verileceği iddia edilen proje bazlı destek sonrasındaki yatırım harcamalarının katlamalı olarak net işlem hacimlerinden düşülmesi, hem teşviklerden faydalananlarını, hem de bu teşviklerdeki harcamalarını misliyle indirimine konu yapabileceklerini göstermektedir. Böylesi bir teşvik uygulamasındaki harcamaların 4 kat olarak indirilebilmesi, diğer alanlarda proje bazlı destek alan firmalarla aralarında bir farkın doğmasına da yol açma riski taşımaktadır.

E-Ticarette Yıl Ortasında İhracat Desteği, Firmalar Arasında Eşitsizlik Yaratıyor...

-Maddenin birinci fıkrasının “a)” bendiyle mevcut Kanun hükmü tekrar edilerek e-ticaret aracı hizmet sağlayıcısı firma ile ekonomik bütünlük içinde olduğu firmasının

toplam yurtdışı satışlarının lisans ücreti hesabına dahil edilmeyeceği kuralı devam ettirilirken; yeni eklenen “b)” bendiyle sadece elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının pazar payının %20’yi geçmemesi halinde ihracat gelirini ve/veya varsa yatırım teşvik belgesi kapsamındaki yatırım harcamasını indirimine konu edebileceği hükmü getirilmiştir.

Özetle; Teklifin 11 ve 12 inci maddeleri ile; e-ticaret sektöründe özellikle büyük ölçekli firmaların daha az “yıllık ticaret lisans bedeli” ödeyebilmesine dönük düzenleme yapılmaktadır. Görece büyük ölçekli e-ticaret şirketlerinin Kanunda artan oranlı ve dilimler halinde hesaplanan yıllık ticaret lisans bedellerini daha az ödeyebilmesi için, Kanunun etrafından dolanan yeni bir hesaplama getirilmekte, lisans bedellerinin dilim ve tutarları değiştirilmeden, lisans bedeline tabi tutulacak net işlem hacmi “ihracata ve yatırıma ödül verme” adı altında düşürülmek istenmektedir. Mevcut Kanunda e-ticaret firmaları eğer ihracat yapıyorsa bu ihracat tutarlarını toplam yıllık işlem hacimlerinden düşerek lisans bedeline tabi tutulmaktadır.

Büyük ölçekli firmalar, yıllık lisans bedellerini üst dilim yerine daha alt dilimlerden ödeyebilecek ve kârlarını katlayabilecektir. Madde kapsamlı etki analizini içermemekte, kamunun vazgeçtiği gelir karşılığında sektörden kısa-uzun vadede ihracata oluşabilecek katkıları ve beklentileri ölçmemekte; kartelleşmeye gidebilecek bir sürecin önünü açarak 2022 Temmuz ayında çıkan yasanın “üretici ve firmaların büyük küresel karteller karşısında korunması”na dair iskeletini bozmakta; firmalar arasındaki rekabet koşullarını da bozma riski içermektedir. Teklif, 2023 ve 2024 yılında sektör içinde projeksiyonlarını ihracattan yana yapmamış, buna göre yatırım teşvikine başvuracak hedef gütmemiş firmaların lisans bedellerini ölçeklerine kıyasla daha yüksek tutarda ödemesine yol açmaktadır.

E-Ticarette Piyasa Dengesi Bozulmamalı, Rekabet Şartları Zedelenmemelidir...

Ülkemizin ekonomik kalkınması ve uluslararası rekabet gücünün artırılması için, ihracatın desteklenmesi kritik öneme sahiptir. 2023 yılı e-ticaret hacmi içinde ithalatın payı %3.75. iken ihracatın payı ise %2.88’dir.

Ihracatta yerli ve ölçek bakımından görece küçük firmaların desteklenmesi ve ihracata hazır hale getirilmesi için korunması ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Teklif, böyle bir düzenlemeden ziyade, ihracat altyapısı hazır ve yurtdışı

bağlantıları mevcut küresel e-ticaret şirketlerinin ihracat rakamlarını artırabilmesi ve bu yolla lisans bedeline konu net işlem hacimlerini teklifte belirtilen katlar sayesinde daha düşük tutmaları, daha az lisans bedeli ödeyebilmeleri için getirilmekte, yıl ortasında belli şirketlere daha fazla ayrıcalık tanıma riski taşımaktadır. E-ticaret sektörü, elbette ihracatın önemli bir parçasıdır ve desteklenmelidir. Bu destekler dengeli bir şekilde dağıtılmalı ve sanayi sektörünün gereksinimleri göz ardı edilmemelidir. Sanayi sektörü, uzun vadede daha büyük ekonomik getiriler sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin açığa çıkarılabilmesi için, sanayicilere yönelik uzun vadeli ve sürdürülebilir politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Teklifle fiilen e-ticaret şirketlerine sağladığı ayrıcalıklı destekler, ihracattaki asıl lokomotif olan sanayiciyi göz ardı etme riskini de taşımaktadır. Sanayiciler, katma değerli üretim yaparak yüksek ihracat potansiyeline sahiptir. Hammade işleyerek, ürün tasarlayarak ve markalaşarak, ülkenin küresel pazarlardaki rekabet gücünü artırabilirler. Bunu gerçekleştirebilmeleri için, üretim süreçlerinde kullandıkları girdilerin maliyetlerinin düşürülmesi, yeni teknolojilere erişimlerinin kolaylaştırılması ve ihracat operasyonlarının desteklenmesi gerekmektedir.

Sanayi ve ticaretin desteklenmesi, sadece ekonomik kalkınma açısından değil, aynı zamanda toplumsal refahın artırılması açısından da büyük önem taşımaktadır. Sanayi sektörü, istihdam yaratma kapasitesi ile de öne çıkmaktadır. Sanayicilere verilecek destekler, nitelikli işgücünün artmasına ve gelir dağılımının daha adil bir şekilde sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Sanayicilere sağlanacak destekler, ihracatın artışına katkı sunacağı gibi, aynı zamanda sürdürülebilir bir ekonomik büyüme için de şarttır.

Asıl hedef, ihracatımızın bileşenlerini, ihracatımızda yüksek ve orta-yüksek teknoloji ürün payını yükseltmek olmalıdır. Ar-Ge yatırımları, sanayicilerin uluslararası piyasalarda rekabet edebilirliğini artıracak yenilikçi ürünler geliştirmelerine olanak tanıyacaktır. İnovasyon, sadece ürünlerde değil, aynı zamanda üretim süreçlerinde de verimliliği artıracak önemli bir unsurdur. Markalaşma ise, ürünlerin uluslararası pazarlarda tanınmasını ve tercih edilmesini sağlayacak, böylece ihracatın sürdürülebilirliğini destekleyecektir.

Sanayicilere sağlanacak teşvikler arasında, vergi indirimleri, düşük faizli krediler, hibe programları ve eğitim destekleri sayılabilir. Bu tür teşvikler, sanayicilerin maliyetlerini düşürerek, rekabet gücünü artıracak ve uluslararası piyasalarda daha güçlü bir konum elde etmelerini sağlayacaktır. Ayrıca, sanayicilere yönelik lojistik ve ihracat operasyonları desteği, ihracat süreçlerinin daha verimli ve düşük maliyetli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

Bakanlığın Komisyona sunduğu tabloda, elektronik ticaret alanındaki dilimler halinde artan oranlı yükselen lisans bedelleri belirlenmiştir. Güncellenmiş eşikler ve tahminler şu şekildedir:

İlk 33 milyar liralık net işlem hacmi için lisans ücreti alınmayacak, 33-66 milyar lira arası %0.03, 66-99 milyar lira arası %0.5, 99-132 milyar lira arası % 1; 132-165 milyar lira arası % 5, 165-181 milyar lira arası % 10; 181-198 milyar lira arası % 15; 198-214 milyar lira arası % 20; 214 milyar liranın üstü için ise % 25 lisans bedeli belirlenmiştir.

6563 SAYILI KANUNA GÖRE LİSANS BEDELİ EŞİKLERİ VE ORANLARI (Milyar TL)								
2022	10 - 20	20 - 30	30 - 40	40 - 50	50 - 55	55 - 60	60 - 65	65 üzeri
2023	15 - 30	30 - 45	45 - 60	60 - 75	75 - 82,5	82,5 - 90	90 - 97,5	97,5 üzeri
2024	33 - 66	66 - 99	99 - 132	132 - 165	165 - 181	181 - 198	198 - 214	214 üzeri
2025	60 - 121	121 - 181	181 - 241	241 - 301	301 - 332	332 - 362	362 - 392	392 üzeri
2026	99 - 199	199 - 298	298 - 398	398 - 497	497 - 547	547 - 597	597 - 647	647 üzeri
2027	164 - 328	328 - 492	492 - 657	657 - 821	821 - 903	903 - 985	985 - 1067	1067 üzeri
Oranlar	0,03%	0,50%	1%	5%	10%	15%	20%	25%

Komisyon öncesi sunumda bakanlık yetkilileri, 2023 yılı için e-ticaret pazar yerleri toplam işlem hacminin 1.1 trilyon lira olduğunu ifade etmişler ve sektör lideri firmanın bu işlem hacminde oranının %21.1 olduğunu aktarmışlardır. Bu verilere göre sektörde lider konumda olan firmanın 2023 yılı için toplam işlem hacmi yaklaşık 239,4 milyar liraya karşılık gelmektedir. Ayrıca, kamuya açık haberlerde aynı firmanın 2023 yılı ihracatının 650 milyon Dolar olduğu aktarılmıştır.

E-ticarette Küresel Şirketler, Yerli Firmaların Aleyhine Büyüyebilir...

Bakanlık ve teklif sahiplerinin eksik etki analizinde ve Komisyondaki sorularımıza net yanıt vermediği durumda, genel sektörel veri ve açıklanan eşik değerler üzerinden gerçekleşen varsayımımıza göre;

Firmanın ihracatını artırması ve/veya yatırım teşviki alması halinde yapacağı harcamaların katlamalı yazılacağını düşündüğümüzde, firmanın lisans bedelinde tabi olacağı en üst dilim olan %20 veya %25'lik dilimlere çok daha sınırlı bir tutarın yansıtacağı açıktır.

Ülkemizde e-ticaret sektörü özellikle pandemi sonrası her yıl %100 ve üstünde büyümekte olan bir sektördür. Ticaret Bakanlığının yayımladığı “Türkiye’de E-Ticaretin Görünümü” raporuna göre sektör 2023 yılında %115,15 büyümüştür. Bu büyümenin 2024 yılında benzer şekilde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Raporda 2024 yılı e-ticaret hacminin 3,39 trilyon TL olması ve yıllık işlem adedinin 6,67 milyar olması öngörülmektedir.

Komisyon öncesi sunumda Bakanlık yetkilileri sektörde lider konumda olan firmanın 2023 işlem hacmi oranının %21.1 olduğunu açıklamıştır. Lider firmanın yine komisyonda bakanlık yetkililerinin ifade ettiği 590 bin satıcı arasından 330 bininin yani %56’sının lider firma üzerinden satış yaptığı bir gerçeklikte, büyük ölçekli bir firmanın 2024 yılı için 460 milyar TL net işlem hacmine sahip olacağı öngörüsünde bulunabiliriz. Kanunun mevcut hali ve teklif edilen düzenleme üzerinden varsayımaya dayalı bir hesaplama yapıldığında;

Peraende e-ticaret hacminin bu toplam e-ticaret hacmi içindeki payının önceki yıl yaklaşık %61 olduğu varsayımından hareketle; 2024 e-ticaret hacmi hedefi içinde yaklaşık %22’lik bir payı olan firmanın 460 milyar TL’lik net işlem hacmi olduğunu varsaydığımızda şu sonuçla karşılaşmaktayız:

a) Firmanın 460 milyar TL net işlem hacmi olduğunu ve 50 milyar TL’sinin ihracat olduğunu, henüz bir yatırım harcaması olmadığını varsaydığımızda; mevcut Kanuna göre 410 milyar TL’lik lisansa tabi işlem hacmi üzerinden 58.4 milyar TL lisans bedeli oluşmaktadır.

Mevcut Durum		
İşlem Hacmi (TL)	₺	460.000.000.000
İhracat (TL)	₺	50.000.000.000
Yatırım (TL)	₺	-
Net Hacim (TL)	₺	410.000.000.000
Net İşlem Hacmi (2024)	Lisans Ücreti Oranı	Lisans Ücreti Tutarı
₺ 33.000.000.000	0	₺ -
₺ 66.000.000.000	0,03%	₺ 9.900.000
₺ 99.000.000.000	0,50%	₺ 165.000.000
₺ 132.000.000.000	1,00%	₺ 330.000.000
₺ 165.000.000.000	5,00%	₺ 1.650.000.000
₺ 181.000.000.000	10,00%	₺ 1.600.000.000
₺ 198.000.000.000	15,00%	₺ 2.550.000.000
₺ 214.000.000.000	20,00%	₺ 3.200.000.000
₺ 410.000.000.000	25,00%	₺ 49.000.000.000
Ödenecek Lisans Bedeli (TL)		₺ 58.504.900.000

- b) Firmanın net işlem hacmi değişmeden, ihracatının 50 milyar TL olduğunu ve yeni teklife göre 2024'te bu ihracatını 4 kat düşebildiğini; yine henüz yatırım teşvik belgesi almadığını ve yatırım harcaması yapmadığını varsaydığımızda; lisansa konu bedel 21 milyar TL'ye düşebilecektir.

Tekliffe Göre		
İşlem Hacmi (TL)	₺	460.000.000.000
İhracatın 4 Katı (TL)	₺	200.000.000.000
Yatırım (TL)	₺	-
Net Hacim (TL)	₺	260.000.000.000
Net İşlem Hacmi (2024)	Lisans Ücreti Oranı	Lisans Ücreti Tutarı
₺ 33.000.000.000	0	₺ -
₺ 66.000.000.000	0,03%	₺ 9.900.000
₺ 99.000.000.000	0,50%	₺ 165.000.000
₺ 132.000.000.000	1,00%	₺ 330.000.000
₺ 165.000.000.000	5,00%	₺ 1.650.000.000
₺ 181.000.000.000	10,00%	₺ 1.600.000.000
₺ 198.000.000.000	15,00%	₺ 2.550.000.000
₺ 214.000.000.000	20,00%	₺ 3.200.000.000
₺ 260.000.000.000	25,00%	₺ 11.500.000.000
Ödenecek Lisans Bedeli (TL)		₺ 21.004.900.000

Bir diğer senaryoyla; elektronik aracı hizmet sağlayıcısının 2024 yılında net işlem hacmi 350 milyar TL ve ihracatının ise 50 milyar TL olduğunu, yatırım teşviki almadığını varsaydığımızda;

Mevcut Durum			
İşlem Hacmi (TL)	₺		350.000.000.000
İhracat (TL)	₺		50.000.000.000
Yatırım (TL)	₺		-
Net Hacim (TL)	₺		300.000.000.000
Net İşlem Hacmi (2024)	Lisans Ücreti Oranı	Lisans Ücreti Tutarı	
₺ 33.000.000.000	0	₺	-
₺ 66.000.000.000	0,03%	₺	9.900.000
₺ 99.000.000.000	0,50%	₺	165.000.000
₺ 132.000.000.000	1,00%	₺	330.000.000
₺ 165.000.000.000	5,00%	₺	1.650.000.000
₺ 181.000.000.000	10,00%	₺	1.600.000.000
₺ 198.000.000.000	15,00%	₺	2.550.000.000
₺ 214.000.000.000	20,00%	₺	3.200.000.000
₺ 300.000.000.000	25,00%	₺	21.500.000.000
Ödenecek Lisans Bedeli (TL)		₺	31.004.900.000

- a) Mevcut Kanuna göre firmanın 350 milyar TL net işlem hacmi olduğunu ve 50 milyar TL'sinin ihracat olduğunu, henüz bir yatırım harcaması olmadığını varsaydığımızda; 300 milyar TL'lik lisansa tabi işlem hacmi üzerinden 31 milyar TL lisans bedeli oluşmaktadır. Firmanın net işlem hacmi 214 milyar TL'den 300 milyar TL'ye çıktığında, aradaki 86 milyar TL'lik fark doğrudan %25'lik lisans bedeline tabi tutulacak ve 18.3 milyar TL'lik ek bir lisans bedeline karşılık gelecektir.
- b) Firmanın net işlem hacmi ve ihracatını değişmediğini varsaydığımızda; yeni teklife göre 2024'te bu ihracatını 4 kat düşebildiğini ve yine henüz yatırım teşvik belgesi almadığını ve yatırım harcaması yapmadığını varsaydığımızda; lisansa konu bedel $350-50=300$ milyar TL'den (50 milyar TLX4 kat) 150 milyar TL üzerinden hesaplanarak 31.4 milyar TL'den 1.4 milyar TL'ye düşebilecektir. Dilim ve tutarlar üzerinden yapılacak yeni hesaplamaya göre, firmanın tabi tutulacağı üst lisans dilimi ise 132-165 milyar TL aralığındaki %5'lik dilime düşecektir. Firmanın ihracatını artırması ya da teşvik alması halinde, ödeyeceği lisans bedeli görece düşük bir firma kadar gerçekleşebilecektir.

Teklifte Göre			
İşlem Hacmi (TL)	₺		350.000.000.000
İhracatın 4 Katı (TL)	₺		200.000.000.000
Yatırım (TL)	₺		-
Net Hacim (TL)	₺		150.000.000.000
Net İşlem Hacmi (2024)		Lisans Ücreti Oranı	Lisans Ücreti Tutarı
₺ 33.000.000.000		0	₺ -
₺ 66.000.000.000		0,03%	₺ 9.900.000
₺ 99.000.000.000		0,50%	₺ 165.000.000
₺ 132.000.000.000		1,00%	₺ 330.000.000
₺ 150.000.000.000		5,00%	₺ 900.000.000
Ödenecek Lisans Bedeli (TL)			₺ 1.404.900.000

- c) İhracatı olmayan ve 200 milyar TL'lik net işlem hacmi olan bir firmayı varsaydığımızda; bu firma mevcut Kanuna göre 6.7 milyar TL lisans bedeline tabi olacakken; yeni teklifle herhangi bir ihracat ve yatırım teşvikine tabi tutulamayacağından, bu “ödül”den yararlanamayan firma, yeni teklifle birlikte 350 milyar TL işlem hacmi ve 50 milyar TL ihracat yapan bir firmadan daha fazla lisans bedeli ödemek durumunda kalacaktır.
- d) İhracatı 5 milyar TL ve toplam net işlem hacmi 180 milyar TL'lik ihracat yapan bir firma, mevcut Kanuna göre 3.1 milyar TL lisans bedeline tabi olacakken; yeni teklifle ihracatını 20 milyar TL düşebilecek ve 1.9 milyar TL ödeyebilecektir. Oysa daha yüksek olan 350 milyar TL'lik net işlem hacmi ve 50 milyar TL'lik ihracatı olan bir firma, ihracatını 200 milyar TL indirimine konu edebileceği için, yeni teklife göre 1.4 milyar TL lisans bedeli ödeyebilecektir.

Bu tür varsayım ve yaklaşımlar ile farklı durumlar için farklı hesaplamalar yapmak mümkündür. Yapılan tüm hesaplamalardan ortaya çıkan sonuç ise teklif ile getirilen lisans hesaplama yöntemi şirketlerin daha az lisans bedeli ödemesine ve kamuya girebilecek gelirin azalmasına yol açacaktır. Üstelik bu hesaplama yöntemi, yani pazardaki büyüklüğü %23'ün altında kalmaya devam eden firmaların, ihracat ve yatırım harcamalarının “2024'te 4 kat, 2025'te 3 kat ve 2026 ve sonrasında 2 kat” olarak uygulanmasına dayalı “ödüllendirme” yolu, üst dilimlerden lisans bedeli

ödemek durumunda kalan firmaların lehine ve piyasada ihracatın yapısını bozucu için çok tehlikeli bir teşvik içermektedir.

Toplam ülke ihracatımızın artmamasına karşın, halihazırda kendi ihracat süreçlerini yöneten ve e-ticaretle ilgili olmayan, internet dışı yollarla yasal ihracat yapan firmalarla anlaşılan bir e-ticaret aracı hizmet sağlayıcısının, bu firmaların ihracatının bir kısmının bu e-pazar yerleri üzerinden geçirmesi suretiyle yapılan ihracatın 4 katı tutarında bir lisans bedelinin de matrahtan indirimine konu olması sağlanabilecektir. Bu durum aynı zamanda ilgili e-ticaret firmasının ekonomik bütünlük içinde olduğu diğer elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcısı firmalar üzerinden yürütülecek ihracat işlemleri için de geçerli olabilecektir. Bu da pazar yerini işleten firmalara çok daha yüksek oranda bir teşvik güdüsü sağlayarak, ihracat tutarını artırmayacak, sadece kompozisyonunu saptırabilecektir. Böylece zaten e-ticaret dışı yollarla yürümekte olan bir ihracatın, bu defa e-ticaret kapsamına alınması yoluyla ilgili aracı sağlayıcısının ödeyeceği lisans bedelinin hesaplanmasında 4 kat tutarında bir indirim sağlanacak, ancak toplam ülke ihracat tutarında bir değişiklik olmayacaktır. Diğer yandan, Komisyonda da uyardığımız üzere, ihracatı sektörel ya da yapısal nedenlerle düşen bir aracı hizmet sağlayıcı ya da elektronik aracı hizmet sağlayıcı firma, e-ticaret sektöründe ihracata tanınan bu “ödüllendirme”den zarar görebilecek, firmalar arasındaki makas bu yolla da açılabilir. Teklifte, bu anlamda e-ticarete ihracatın teşvik edilmesi amacıyla getirilen bu “ödüllendirme”de, kamu tarafından o yıl ilan edilecek belli sektörlerin öncelikli desteklenmesi ve bunun Türk malı ürünlerin dünyada yayılması amacını taşıması yönünde bir adım atılmamış, belli sektörler bazında bu ihracatın daha çok indirimine tabi tutulmasına yönelik bir düzenleme de yer almamıştır.

Kamunun Vazgeçeceği Gelir Karşılığında Elde Edilecek Fayda Belirsizdir...

Komisyonda farklı senaryolara göre kendi varsayımlarımızı paylaşmamıza karşın, Bakanlık ve teklif sahipleri tarafından şirketlerin tabi tutulacağı tutarlar ve varsayımlar paylaşılmamıştır. Teklif edilen düzenlemenin farklı değişkenler için oldukça farklı sonuçlar doğurabileceği aşîkârdır. Varsayımlarımıza göre; ihracatın artışı ve alınacak teşvik tutarlarına bağlı olarak firmaların daha fazla tutarı net işlem hacimlerinden düşüleceğinden hareketle, sektörün dinamik ve düzenli olarak büyüyen yapısı ve

artan net işlem hacimleriyle nedeniyle, kamunun 3 yıl içinde 20 ila 80 milyar lira arasında değişebilen bir gelirden vazgeçmesi söz konusudur.

Kamunun vazgeçeceği bu bedelin teklifte yine e-ticaret alanındaki sektör geliştirme faaliyetlerinde harcanabileceğine dair bir sınırlama yoktur. İlgili firmalar, daha az lisans bedeli ödemek karşılığında ihracat alanında elde ettikleri bu avantajı içeride hangi kalemler sınırlı olarak yeniden e-ticareti geliştirmede kullanacaklarına dair bir sınırlamayla karşılaşmamaktadır. Firmanın ihracat gelirinden arttırdığı tutarı sadece ihracatı geliştirme faaliyetinde ya da AR-GE faaliyetinde kullanabilmesi; örneğin farklı e-ticaret raporlarında da belirtildiği gibi, müşterilerine yapay zeka yatırımı yoluyla kıyafet ve aksesuarları sanal modeller yaratarak denetme imkanı sağlayan modellerin geliştirilmesi için bütçelerin ayrılmasına zorlayacak bir düzenleme getirilmesi ve indirim sayesinde elde edilen bu gelirlerin reklam bütçesinde ya da yurt içindeki diğer rakiplerinin payını düşürme amaçlı operasyonlarda kullanılamaması; yatırım teşvikinden indirilen tutarın ise yine sadece katma değeri yüksek yatırımda kullanılması şartıyla indirime tabi tutabilmesi yönündeki uyarımız kanun teklifi metninde karşılık bulmamıştır.

Doğru teşvik ve vergi düzenlemeleri bekleyen sanayi ve hizmetler sektörü, yılın ortasında getirilen ve sektörde adil rekabeti tesis etmekten uzak bulunan bu teklif nedeniyle kaygı taşımaktadır. Doğru teşvik uygulamaları bekleyen sanayicimiz, hammaddeyi işleyerek yüksek katma değerli ürünler üretmektedir. Etkili teşvik uygulamaları, ülkenin ihracat gelirlerini ve kg başına düşen ihracatın niteliğini artıracak, sınai verimliliği yükseltecek ve ticaret dengesini olumlu yönde etkileyecektir. İleri teknolojiye dayalı üretim ve yenilikçi ürünler, ülkenin global piyasalardaki rekabet gücünü artırmaktadır. Sanayi sektörü, geniş bir yelpazede iş imkânı sunmaktadır. Üretim süreçlerinde vasıflı ve vasıfsız iş gücü için geniş çapta istihdam yaratılmaktadır. İstihdam oranlarının artması, sosyal refahı ve yaşam standartlarını yükseltmektedir.

Sanayi ve hizmetler sektörü, ekonomik kalkınmanın itici gücüdür. Yeni sanayi tesislerinin kurulması, altyapının gelişmesini ve yan sektörlerin büyümesini sağlamaktadır. Uzun vadeli ekonomik büyüme için sanayi yatırımları kritik öneme sahiptir. Sanayi teşvikleri, AR-GE faaliyetlerini desteklemektedir. Bu da inovasyonu artırarak, daha verimli üretim teknikleri ve yeni ürünler geliştirilmesine olanak

tanımlanmaktadır. İnovasyon, ülkenin teknolojik ilerlemesini ve uluslararası piyasalardaki rekabetçiliğini artırmaktadır.

E-ticaret sektörü ise hızlı büyüyen bir sektördür ve küresel pazarlara kolay erişim sağlamaktadır. Bu durum, KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılmasını kolaylaştırmaktadır. Dijital platformlar üzerinden ürün ve hizmetlerin daha geniş kitlelere ulaştırılması mümkündür. E-ticaret, işletmelerin operasyonel maliyetlerini düşürmektedir. Depolama, dağıtım ve pazarlama maliyetleri geleneksel yöntemlere göre daha düşüktür. Teknolojik çözümler, müşteri yönetimi ve tedarik zinciri süreçlerini optimize etmektedir.

E-ticaret, yeni iş modellerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Abonelik bazlı hizmetler, dijital ürünler ve platform ekonomisi gibi yenilikçi iş modelleri, sektörde çeşitlilik yaratmaktadır. Teknolojik yenilikler, kullanıcı deneyimini iyileştirir ve müşteri memnuniyetini artırmaktadır. E-ticaret sektörü, dijital becerilere sahip iş gücüne talep yaratmaktadır. Bu çerçevede, dijital dönüşüm sürecini hızlandırmakta ve genç nüfus için yeni istihdam fırsatları sunmaktadır. Eğitim programları ve sertifikalar, dijital yetkinliklerin geliştirilmesini teşvik etmektedir.

Sanayi üretimine verilen teşvikler, uzun vadeli ve sürdürülebilir ekonomik büyüme sağlamaktadır. E-ticaret teşvikleri ise kısa vadede hızlı büyüme ve yeni pazar fırsatları yaratabilecektir. Ülke ekonomisi ve istihdamı bakımından sanayi üretimine verilen teşvikler genellikle daha geniş kapsamlı ve uzun vadeli faydalar sağlayacaktır. Sanayi sektörü, yüksek katma değerli üretim, geniş kapsamlı istihdam, ekonomik kalkınma ve sürdürülebilir büyüme açısından kritik öneme sahiptir. Elbette ülkemizin ekonomisinin gelişimi ve sürdürülebilirliği açısından tüm sektörler desteklenmelidir. Ama bu yabancı bir işletmenin tekelleşmesine varacak kadar büyük teşvikler olmamalıdır. Yabancı işletmeler karşısında, yerli işletmeleri koruyan, rekabet gücü eşit bir yaklaşım olmalıdır.

Ülkemiz, yabancı payı ağırlıklı belli e-ticaret firmalarının işine daha fazla yarayacağı açık olan ve hesaplaması şeffaf biçimde yapılmamış, Komisyon sürecinde tutarlar arasında tutarlılığın kurulamadığı teklifle hatalı politikalara sürüklenmektedir. Bu gibi firmaların yarın ülke pazarını terk etme ihtimalini de göz önünde bulundurmalıdır. Ekonomik istikrar ve sürdürülebilir büyüme açısından, bu tür teşviklerin ve ihracat indirimlerinin gözden geçirilmesi, yerli sanayici ve üreticilere ya

da yerli e-ticaret firmalarının gelişimine öncelik verilerek piyasanın dengeli bir rekabete kavuşturulması daha anlamlı olacaktır.

Ekonomik istikrar ve sürdürülebilir büyüme açısından, yerli ve milli bir e-ticaret pazar yerinin oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bu hem ekonomik bağımsızlık hem de uzun vadeli ekonomik kalkınma için kritik bir adımdır. Var olan yerli ve milli e-ticaret platformlarının güçlendirilmesi ya da yeni bir platform oluşturulması, ülkenin dijital ekonomisinin gelişimine ve yerli girişimciliğin desteklenmesine katkı sağlayacaktır.

Yabancı e-ticaret firmaları, büyük sermayeleri ve geniş müşteri tabanları ile ülke pazarına hızlı bir şekilde girebilirler. Bu firmaların ülke pazarını terk etme riski olduğu gibi ekonomik veya politik nedenlerden dolayı, operasyonlarını durdurabilir veya başka pazarlara yönelebilirler. Dolayısıyla, sağlanan teşviklerin ülke ekonomisine kalıcı bir katkı sağlaması mümkün olmayacaktır. Ayrıca, yabancı firmaların pazardaki hâkimiyeti, yerli firmaların rekabet gücünü azaltabileceği ve uzun vadede yerli sanayiciler ile e-ticaret firmalarının büyümesini engelleyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Elbette yabancı firmaların bu alana yatırım yapmalarının önünde durulmamalı fakat farklı sektörlerde olduğu gibi kendi yerli bir pazar yerimizin oluşturulması gerekmektedir. Oluşturulacak bu e-ticaret pazar yerli sermayedarların, sanayi ve ticaret odalarının ve sivil toplum kuruluşlarının ortaklığıyla hayata geçirilebilecektir. Bu tür bir iş birliği modeli, e-ticaret sektöründe de uygulanabilir ve yerli bir e-ticaret platformunun oluşturulmasına zemin hazırlayabilir.

Yerli e-ticaret platformunun oluşturulmasında da çeşitli paydaşların bir araya gelmesi gerekmektedir. Yerli sermayedarlar, sanayi ve ticaret odaları, teknoloji firmaları, lojistik şirketleri ve sivil toplum kuruluşları, bu projenin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynayabilirler. Bu tür bir iş birliği, yerli e-ticaret platformunun güçlü bir sermaye yapısına sahip olmasını ve geniş bir ağ oluşturmalarını sağlayacaktır. Yerli e-ticaret platformunun başarılı olabilmesi için devletin de destekleyici politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Vergi indirimleri, düşük faizli krediler, hibe programları ve Ar-Ge destekleri, yerli e-ticaret platformunun rekabet gücünü artıracak ve sürdürülebilir bir büyüme sağlamasına yardımcı olacaktır.

Yerli e-ticaret platformu, sadece ekonomik açıdan değil, sosyal açıdan da önemli faydalar sağlayacaktır. Geniş kapsamlı istihdam olanakları yaratacak, dijital becerilere sahip genç nüfus için yeni iş fırsatları sunacak ve toplumsal refahı artıracak, yerli üreticilerin ve küçük ölçekli işletmelerin ulusal ve uluslararası pazarlara erişimini kolaylaştırarak, onların büyümesine ve gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Ülkemiz, 2022 yılında e-ticaret alanındaki yasal değişikliklerle temelde ilerici bir adım atmıştır. Halen e-ticaret ile ilgili Amerika'da uluslararası bir firmaya yönelik 17 dava olduğu bilinmektedir. Oysa bu teklifle, belli firma/firmaların daha fazla büyümesine olanak tanınırken, ihracat alanında sorunlar yaşayan yerli küçük işletmelerimizin sorunları artabilecektir. Her ne kadar komisyon görüşmelerimizde bu duruma işaret etmiş olsak da teklifin savunucuları ve AKP-MHP üyeleri tarafından kabul görmemiştir.

Yerli sanayici ve üreticilere verilecek teşvikler, ülkenin ekonomik kalkınması açısından daha sürdürülebilir ve uzun vadeli faydalar sağlayabilir. Yerli sanayiciler, hammaddeyi işleyerek yüksek katma değerli ürünler üretirler. Yüksek katma değerli ürünler hem iç pazarda hem de uluslararası pazarlarda rekabet gücünü artırır ve ihracat gelirlerini yükseltir.

Yabancı e-ticaret firmalarının tekelleşmesi sonucunda ortaya çıkabilecek sorunların da dikkat edilmesi gerektiği tarafımızdan komisyonumuzda dile getirilmiştir. Tekelleşme, piyasa rekabetini azaltarak fiyatların artmasına ve tüketici seçeneklerinin azalmasına neden olabilir. Tekelci bir firma, pazardaki hakimiyetini kullanarak küçük ve orta ölçekli yerli firmaların rekabet etmesini zorlaştırabilir ve hatta piyasadan çekilmelerine sebep olabilir. Uzun vadede yerli girişimciliğin azalmasına ve yenilikçiliğin düşmesine yol açabilir. Tekelleşmiş bir piyasa, iş gücü piyasasında da olumsuz etkiler yaratabilir. Yabancı firmalar, yerel çalışanlara düşük ücretler teklif edebilir veya iş güvencesini azaltabilir.

Yerli firmalara sağlanacak teşvikler arasında vergi indirimleri, düşük faizli krediler, hibe programları ve eğitim destekleri sayılabilir. Bu tür teşvikler, yerli sanayicilerin ve e-ticaret firmalarının maliyetlerini düşürerek, rekabet güçlerini artırır ve uzun vadede sürdürülebilir büyümeyi destekler. Ayrıca, Ar-Ge ve inovasyon

faaliyetlerine yapılacak yatırımlar, yerli firmaların uluslararası piyasalarda daha rekabetçi hale gelmesini sağlar.

Yabancı e-ticaret firmalarına sağladığımız teşviklerin yerli sanayici ve üreticilere ya da yerli e-ticaret firmalarına yönlendirilmesi, ülke ekonomisi ve istihdam açısından daha anlamlı olacaktır. Yerli firmaların desteklenmesi, sürdürülebilir ekonomik büyüme, geniş kapsamlı istihdam ve toplumsal refahın artırılması için kritik öneme sahiptir. Teşvik politikalarının yerli firmaların güçlendirilmesine yönelik olarak yeniden değerlendirilmesi, ülkenin uzun vadeli ekonomik hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynayacaktır.

Yukarıda tüm yönleriyle yapılan değişikliğin hatalarını komisyonda da paylaşmamıza rağmen getirilen teklifte ısrarcı olunmuştur. Yapılacak değişiklik, adrese teslim niteliğinde olup kamuoyunda adı belli şirket(ler) için kazanç anlamına gelmektedir. Bu aşamada söz konusu gelir de nihayetinde iç piyasada haksız rekabet oluşturacak şekilde örneğin reklam için harcaması önlenmelidir, başka faaliyetlerde harcaması önlenmelidir. Madem biz bu firmaya ihracat yapması için bu ayrıcalığı tanınmakta, ihracatı artırmak için yurt dışı pazarlarda, yurt dışı reklamlarda harcaması sağlanmalıdır, AR-GE faaliyetinde harcaması sağlanmalıdır, yüksek teknolojlili ürünlere yatırım yapması sağlanmalıdır, istihdam yaratması sağlanmalıdır. Kısaca, bu tanınan ayrıcalık, imtiyaz şarta bağlanmalıdır. Ülkemizde yerli ve millî firmalara teşvik şartları yerine getirilmediğinde ceza veriliyorsa burada da bir şartlı durum yaratılmalıdır ve en azından biraz daha kontrol edilebilir bir alan yaratılmalıdır yoksa firmanın elde edeceği avantajlı durum piyasada büyük oyuncu olup bir monopol yani tek alıcı, tek satıcı konumuna gelmesine sebep olacaktır. 2022'de çıkan bu yasa bunu önlemeye yönelik bir yasadır. Bugün yapılan değişiklik hatalıdır.

Teklif, E-Ticaret Alanında Adil Rekabet Koşullarına Aykırıdır.

Teklifin 11 ve 12 nci maddeleri beraber değerlendirildiğinde; elektronik ticarete lisans bedellerinin belirlenmesinde esas alınan dilimler ve artan oranlı tarifenin tutarları eleştiri konusu olabilir ancak ihracatçı e-ticaret firmalarına “kolaylık ve indirim” getirme adı altında adrese teslim ve 2024 yılının tamamı için 4 kat tutarında indirimler sağlanması açıkça adil rekabet, eşitlik ilkesine aykırıdır; piyasa

koşullarının belli oyuncular adına dengesinin değiştirilmesi üzerinden eleştirilmektedir.

Vergi Paketinin Görüşüldüğü Haftada Komisyonumuz Kamu Gelirinden Vazgeçiyor...

İhracat odaklı bir e-ticaret düzenlemesiyle, yürürlüğü pekâlâ 2025 yılında olabilecek bir maddeyle, daha adil bir lisans bedeli ya da ölçütü getirilebilirdi, ancak bunun yerine, 2024 yılı bitmeden adrese teslim biçimde, kamu gelirini azaltan, şirket karını artıran bir kanun teklifi ortaya konmuştur. Aynı haftadaki vergi konulu teklife eklenen maddeyle en düşük emekli maaşına sadece 2500 TL zam öngörülürken, 12.500 TL üzerinde maaş alan diğer emeklilere seyyanen zam yapılmamasını bir yandan “bütçe imkanlarının darlığı” ile açıklayan AKP Grup Başkanı Abdullah GÜLER, diğer yandan e-ticareti ilgilendiren bu teklifle kamuda milyarlarca liralık bir gelirden vazgeçildiğini kabul etmiştir. Vazgeçilen e-ticaret lisans geliri karşılığında, sektörün kalan 4 ayda nasıl bir ihracat artışı yakalayacağı ya da hangi yatırım teşvik kararıyla ülkeye e-ticaret alanında nasıl bir yatırım geleceği ise belirsizdir.

Tasarruf paketi ve yeni vergi teklifiyle kamu gelirini artıran düzenlemeler hedeflenirken; Bakanlık bunların görüşüldüğü haftada bu teklifle 2024 yılında ihracat yapmış firmaların piyasadaki kartelleşme tehlikelerini önemsemeden, yapılacak ihracat tutarının 1 değil 4 katını, yapılacak yatırım harcamasının ise 4 katını net işlem hacminden düşürme kuralını getirmiştir. Aynı teklif, 2025 yılı için de bu ihracat tutarlarının ve yatırım teşvik belgesi alınarak yapılacak yatırım harcamalarının 2 değil 3 katını net işlem hacminden düşebilecek bir geçici hüküm getirmiştir.

Hatalı teşvik ve ihracat politikası, plan odaklı olmaktan çıkan, kısa vadeli yatırımların cazibesine kapılan ve iktisadi bağımsızlığını yitiren bir siyasetin sonucudur. Ülkemiz, son 1 ay içinde Çin menşeli bir otomobil firmasına yasa yoluyla sağlanan teşvik ve vergi kolaylıklarının ardından, şimdi de yine bir uluslararası ölçekteki elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı firmanın baskıları altında yine plansız ve ayrıcalık içeren, adrese teslim bir ihracat ve yatırım teşviki ödülüyle tartışılmaktadır.

İhracata dayalı sanayileşme ve kalkınma, ülkemizin yıllardır tartıştığı bir konudur. İhracatımızın bileşenleri, toplam ihracatımız içinde yüksek katma değerli ürün ve yatırımların payının halen hedeflenin altında oluşu, kg başına ihracatımızın

değer düşüklüğünün sürmesi, özel sektör AR-GE harcamalarının beklenen düzeyinde altında kalması kronik sorunlarımız arasındadır. 1990’dan bugüne karşılaştırmalı yaklaştığımızda; ülkemizin orta-yüksek, yüksek teknoloji ürünü ihracatında Arjantin, Çin, Brezilya, Meksika ve Malezya gibi ülkelerle kıyaslandığı senaryolarda da potansiyelimizin oldukça altında bir ilerleme kaydettiğimiz ortadadır. Ülkemiz, özellikle elektronik ticaretin dinamik yapısının COVID-19 salgını sürecinde iyice ilerlemesiyle, bu alanda gelişim göstermekte ancak gerek ihracatta gerekse iç piyasada bu gelişim hedefin altında kalmaktadır. İhracatın önündeki engellerin kaldırılması ile e-ticaret sektöründeki paydaşların adil rekabet şartlarına uyumlu biçimde faaliyet göstermesi arasında bir denge kurulmalıdır.

12. Kalkınma Planının (2024-2028) geneline yönelttiğimiz eleştiride, bu planın hangi araçlarla ve çözümlerle hedefe erişebileceğine dair somut bir “alet çantası” olmadığını belirten partimiz, Kalkınma Planındaki bu sektöre dönük “hizmet sunumunun yaşlanan nüfus, yeni neslin istekleri, kişiselleşmiş hizmet beklentileri gibi farklılaşan taleplere cevap verebilecek şekilde güçlendirilmesi önem arz ettiği” tespitine katılmakta, ancak rakamsal hedeflerle çözüm yöntemleri arasında, hedefe hangi yollarla ulaşılabileceği konusunda bir muğlaklık olduğunu savunmaktadır. Kalkınma Planında, 2022 “toplam e-ticaret hacmi”nin 801 milyar TL, “perakende e-ticaret”in ise 458 milyar TL olduğu, 2022’nin genelinde e-ticaretin genel ticarete oranının ise %18.6 olduğu belirtilmiştir. Ticaret Bakanlığının verilerine göre; perakende e-ticaret içinde, 2022’de en büyük payı 96.7 milyar TL ile beyaz eşya ve küçük ev aletleri oluştururken, giyim, ayakkabı ve aksesuar 54, elektronik 45.9 milyar, havayolları 45.1 milyar TL hacim sahibidir. 2019 yılında sadece 136 milyar TL, 2020’de 226,2 milyar TL, 2021’de 381,5 milyar TL toplam işlem hacmi yaratan e-ticaret sektörünün büyüklüğü, Kanun değişikliğinin kabul edildiği 2022 yılında 800 milyar TL’ye, 2023 sonunda ise %115,15 artışla 1 trilyon 85 milyar TL’ye (77,89 milyar Dolar) ve toplam yıllık genel ticaret hacmimizin %20.3’üne kadar yükselmiştir. Bu dinamik ve potansiyeli yüksek olan, partimizin de önemli gördüğü sektörde kendi içinde önemli bir ivme yakalansa dahi, gelişmekte olan ülke piyasaları içinde henüz hedeflenenin uzağında olduğumuz açıktır. Kalkınma Planında hedef ile hedefe ulaşmada kullanılacak araçlar, yasal düzenlemeler yönünden bir muğlaklık vardır. Ülkemiz için büyük değer taşıyan bu sektör içinde orta ve küçük ölçekli, yerli oyuncuların, üreticilerin çıkarlarının korunması elzemdir. Yerli ve görece düşük

hacimli sektör oyuncularının küresel rekabet koşulları altında ezilmemesi için kamunun aktif önlemler alması gerektiğini savunmayı sürdürüyoruz ancak Kanun teklifinde böylesi bir amaç güdülmemiş, sektörde ihracatın her ne pahasına olursa olsun artırılması için adım atılmış, ihracatta bir kez daha niceliğe değil niteliğe, yıl sonu gelmeden önce ihracat rakamlarının artırılması karşılığında sektörde en yüksek paya sahip olan ve ihracat altyapısı bulunan firma/firmaların çıkarına adım atılmıştır.

Düzenleme, sektörün genelinde ortaya çıkan kaygıları gidermekten uzak olduğu gibi, Komisyonumuza davet edilen sektör temsilcilerinin de konu ihracat olmasına karşın uzlaşa halinde bir görüş beyan edememeleri, lisans ücretlerinin “ihracat gelirlerinin 2-3-4 katı hesaplanarak düşülmesi” hususunda sektörde ölçsüz, orantısız ve rekabete aykırı bir durum oluşacağı kanaatinin yaygın olduğunun, bu düzenlemenin özellikle büyük ölçekli küresel e-ticaret firmalarının, özelde de bir firmanın talep ve beklentisini karşılayacağına dair kaygısının bir yansımasıdır.

E-ticarette ihracatın özendirilmesi, ülke içinde veri merkezlerinin kurulması için ilgili firmalara yatırım teşviki yolunun önerilmesi” başlangıçta sektör içindeki dengelerden ve kaygılardan uzak yaklaşanlar için gayet yerinde ve süslü adımlar olarak gelebilir. Ne var ki, 2022 yılında çıkarılan Kanunun iskeleti ve ruhu, bizim de desteklediğimiz üzere, sektörde belli küresel firmaların diğer küçük ya da orta ölçekli rakiplerine karşı bir hakimiyet kurmaması ve adil rekabet koşullarının tesis edilmesini içermektedir. Kanun, büyük işlem hacmine sahip elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcısı firmaların, üreticilere zamanında bedel ödemesi, sorumluluklarının netleştirilmesi, onlarla kendi markası adı altında rekabete girmemesi, reklam bütçelerine sınır getirilmesi ve artan oranlı dilimler halinde lisans bedeli hesaplaması yoluyla bu dinamik sektöre bir kamu regülasyonu sağlamıştır. Kanunda Reklam Kuruluna tanınan kimi yetkilerin, lisans bedelinin hesaplanma yöntemine ilişkin kaygı ve önerilerimizi o dönemde de paylaşmış, kanunun genelini destekleyerek Anayasa Mahkemesi sürecinde de belirli hükümleri için kısmen iptal başvurumuzu yapmıştık.

İki yıl önce kabul edilen Kanunun görüşmeleri ertesi gün oldukça kısa bir Genel Kurul görüşmesiyle tamamlanırken, tavrımız sonucunda teklifin tüm iskeletine zarar verebilecek müdahalelerin olmaması için tavrımızı göstermiştik. Partimiz, temelde 2022 tarihli değişiklikleri doğru bulmuş, yanlış ya da sektörel olarak ileride ölçülü, orantılı olmayabilecek ve piyasa dengelerini bozabilecek düzenlemelerini ise Anayasa Mahkemesi ile kısmen götürmüştür.

AYM dilekçemizin içeriğinde de görüleceği üzere, Kanunu desteklemekle birlikte, ana doğrultusu ve hedefini doğru bulduğumuz bu Kanunun “elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının ödeyeceği lisans ücretlerinin hesaplanmasında kullanılan ‘net işlem hacmi’ ölçütüne (m.8)”, “elektronik ticaret lisansı ile ilgili 10 uncu maddesinin” teşebbüs hürriyetine orantısız biçimde müdahale edebileceğini, idareye sınırsız takdir yetkisi verdiği, rekabet hukukuna aykırılık içerdiğini savunarak dava açtık.

Buradaki temel bakış açımız, lisans bedeli hesaplamalarında ve getirilen diğer sektörde küresel şirketlerin iç piyasaya egemen olmaması, yerli firmalarımızın ve üreticilerimizin mağdur edilmemesi, sektörde bir oyuncudan diğerine daha fazla ayrıcalık tanınmayacak bir kural getirilirken, firmaların da rekabet etme ve ayakta kalma güçlerinin korunması yönündedir.

2022 yılında çıkarılan bu Kanun kendi içinde bir tutarlılık taşıırken, 2024 yılında ödenmesine başlanacak lisans bedelleri için de firmalara altyapı ve finansal hazırlık süresi tanımıştır. Bu sayede firmalar, Kanunun getirdiği ve bizim de desteklediğimiz yeni kurallara göre sitelerini yeniden düzenlemiş, hedeflemelerini bu yeni yasaya göre yapmıştır. Kanunun ana iskeletini desteklerken; bu Kanunun getirmek istediği piyasa regülasyonunu ve ülkemizde küresel şirketlerin bir kartel haline gelmemesi yönündeki duruşunu savunmayı sürdürüyoruz.

Sonuç olarak;

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak, Komisyon öncesi bilgilendirme toplantısında yeterli ve net bilgi paylaşımı yapılmaması nedeniyle usule uygun olmayan bir biçimde, Anayasa’ya uygunluk denetimi yapılmadan, tali komisyon olan “Plan ve Bütçe Komisyonu”nun görüşü alınmadan, teklifin görüşmelerine geçilmesine karşı olduğumuz ve yukarıda geneli üzerinde değerlendirmede bulunarak eksik düzenlemelerini belirttiğimiz Teklifin; Anayasa’ya uygunluk, tali komisyon olan Plan ve Bütçe Komisyonu’na havale, 11 ve 12 inci maddeler için alt komisyon kurulması ve özellikle 2, 11 ve 12inci maddelerine dair çıkartma, önergelerimiz mevcuttur. Komisyonunda değerlendirilmeyen önergelerimizin Genel Kurulda değerlendirilmesi gerektiğini savunuyoruz.

Türker Ateş
Bolu

Şeref Arpacı
Denizli

Ednan Arslan
İzmir

Nail Çiler
Kocaeli

Talat Dinçer
Mersin

MUHALEFET ŞERHİ

Usule ilişkin değerlendirme

Getirilen bu teklif;

2690 sayılı **Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun Muafiyetleri** ve Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun, 6502 sayılı **Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun** ve 6563 sayılı **Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun** olmak üzere bu üç kanunda değişiklik öngören yürütme maddeleri de dahil 14 maddeyi içermektedir.

Teklifte, bankacılık mevzuatında tüketicilerin kredi sözleşmelerinin kurulmasında şekil şartının yeniden düzenlenmesi, doğrudan satış sisteminin detaylı hale getirilerek tarafların haklarının belirgin hale getirilmesi, Reklam Kurulunca uygulanan idari para cezalarının artırılması ve denetimin etkinleştirilmesi, ticari reklam ve haksız ticaret uygulamalarında ihlalden kaynaklı dava süreçlerinin kamusal maliyetinin düşürülmesi için uzlaştırma müessesinin devreye girmesi, yurt içinde yerleşik pazar yerlerinin yurt dışı menşeli pazar yerlerine karşı korunması için tedbirler alınması ve ayrıca Atom Enerjisi Kurumunun gelirleri ile elektronik ticaretin düzenlenmesi hakkında hükümler yer almaktadır.

Ancak baştan söylemeliyiz ki; ne zor durumda olan esnafın, alım gücü her geçen gün düşen tüketicinin, topluma yayılan ağır vergi yüklerinin, emekçilere dayatılan vergi dilimlerinin iyileştirilmesi ne de emeklinin, asgari ücretlinin korunması veya enflasyon etkisini düşürecek hiçbir hükmün bu teklifte yer almaması bir yana, kamu yararı dahi gözetilmeden daha çok eticarette tekelleşme yolunda ilerleyen firmalar ve büyük şirketlere imtiyaz sağlamayı amaçlayan hükümler içerdiği görülmektedir.

AKP iktidarının geçmiş dönemlerde de alışılagelmiş uygulamaları 28. Dönemde de devam etmektedir.

Kanun tekliflerinin istişareyle yapılmasını engelleyen AKP-MHP ittifakı modern demokrasilerin ve hukuk devletlerinin en temel hakkı olan yasa yapma hakkını ortadan kaldırmaktadır.

Yasa yapma hakkının zayıflatılması, halk egemenliğine yönelik en büyük darbelerden biridir. Çünkü halkın cebinden toplanan vergilerin nerelere harcanacağı ve demokratik-hukuk devletinin nasıl işleyeceğine işaret eden en önemli ilkelerden biri yasa yapma hakkıdır. Dünyadaki tüm demokratik hukuk devletlerinde yasa yapma devlet-toplum-vatandaş mutabakatının temelidir.

Kanunların komisyon sürecine gelmeden toplumun ilgili kesimlerinin temsilcileri olan odalar, sendikalar, dernekler veya demokratik kitle örgütlerinin görüşleri alınarak yapılması gerekliliğini bir kez daha vurgulamak gerekiyor.

Tüketicinin haklarını koruyacağı iddiası ile getirilen bu kanun teklifi, 19 Temmuz 2024 Cuma günü komisyon üyelerine iletilmiş ve 23 Temmuz 2024 Salı günü komisyonda görüşülmesi öngörülmüştür. Böylece her zaman olduğu gibi muhalefetin teklif üzerine çalışma ve görüş oluşturma sürecini kısıtlamak isteyen iktidarın niyetini anlamak artık zor değildir.

Yine teklifin on iki maddesinin sekizi direkt Tüketicilerin Korunması Hakkında Kanunu ilgilendiriyorken, komisyona tek bir tüketici hakları derneğinin çağrılmaması ise asıl muhataplardan kaçmak anlamına gelebilecek skandal bir tarzdır.

Bu kanun teklifi vesilesiyle bir kez daha belirtmek gerekir ki, AKP iktidarının yasa yapım süreçlerinde geliştirdiği bakış açısı ve takındığı tutum antidemokratiktir. Çoğunlukçu bir anlayışla çoğulculuğun reddedildiği, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişle birlikte TBMM'nin bütünüyle by-pass edilmek istendiği bir süreci yaşıyoruz.

Meclis'in adeta bir noter makamı olarak görülmesi her şeyden önce millet iradesine hakarettir. Muhalefetin uyarılarını yok sayan, önerilerini dikkate almayan demokratik anlayıştan uzak bir iktidar anlayışı ile karşı karşıyayız.

Genel değerlendirme;

Bu Kanun teklifinde getirilen düzenlemeler, **tüketici kredisi ve konut finansmanı sözleşmelerinin elektronik ortamda akdedilmesine** imkân tanındığı söylene de tüketicilerin yeterince bilgilendirilmeden kredi ve finansman sözleşmelerine imza atmasına yol açabilir.

Bu durum, özellikle dijital okuryazarlığı düşük olan tüketiciler için ciddi riskler taşıyabilir. Bunun önüne geçmek için elektronik ortamda yapılacak sözleşmelerde, tüketicilere anlaşılır ve detaylı bilgilendirme yapılmasını zorunlu kılınmalı, tüketicilere sözleşme şartlarını incelemeleri için belirli bir süre tanınmalı ve dijital okuryazarlığı düşük olan tüketiciler için rehberlik ve destek hizmetleri sunulmalıdır.

Doğrudan satış sistemlerine ilişkin düzenlemelerin yetersiz olması, tüketicilerin bu sistemler üzerinden mağdur olmasına sebep olabilir. Kanun teklifi, doğrudan satış şirketlerinin sermaye şirketi olarak kurulması ve belirli ilkeleri sağlaması gerektiğini belirtse de uygulamada bu koşulların nasıl denetleneceği ve ihlallerin nasıl cezalandırılacağı konusu belirsizdir.

Bunun için doğrudan satış sistemlerine yönelik daha sıkı denetim mekanizmaları oluşturulmalı ve bu denetimlerin bağımsız kurumlar tarafından yapılması sağlanmalıdır. İhlaller durumunda uygulanacak cezalar netleştirilmeli ve caydırıcı nitelikte olmalıdır. Tüketicilere doğrudan satış sistemleri hakkında bilgilendirici kampanyalar düzenlenmeli ve şikayetlerini iletebilecekleri etkili kanallar oluşturulmalıdır.

Ticari reklam ve haksız ticari uygulamalarına ilişkin denetimlerde etkinliğin sağlanması amacıyla idari para cezalarının yeniden düzenlenmesi öngörülmüş ancak, bu cezaların yeterince caydırıcı olup olmayacağı konusu şüphelidir. Özellikle büyük şirketler için bu cezalar, maliyet olarak kabul edilebilecek düzeyde kalabilir.

İdari para cezalarının miktarları, şirketlerin yıllık cirolarına oranlanarak belirlenmelidir. Böylece, büyük şirketler için de cezaların caydırıcı olması sağlanabilir.

Ayrıca, tekrar eden ihlallerde daha ağır cezalar ve iş yapma izinlerinin askıya alınması gibi ek yaptırımlar getirilmeli, Reklam Kurulu'nun bağımsızlığı ve etkinliği artırılmalı, kurula uzmanlık alanlarına göre daha fazla yetki ve kaynak sağlanmasının önü açılmalıdır.

Diğer taraftan, **birçok kanun teklifinde rastlanıldığı gibi idari para cezalarının** yetersiz veya enflasyon nedeniyle anlamsız rakamlara düşmesi halinde bu para cezalarının artırımı için tekrar kanun değişikliği yoluna gidilmesi böyle bürokratik işlere mahal vermektedir. Bunun önüne geçmek için idari para cezalarının maktu olmaktan çıkarılması ve **yeniden değerlendirme oranı veya enflasyon rakamlarına endekslenmesi** meclisin iş yükünü daha azaltabilecektir.

Uzlaşma müessesesinin ticari reklam ve haksız ticari uygulamalara ilişkin hükümler için de uygulanmasına imkân tanınması, büyük şirketlerin ciddi ihlallerden kolayca sıyrılmasına yol açabilir. Bu durum, tüketici haklarının korunması amacına aykırıdır ve hukuki belirliliği zedeler. Eğer, uzlaşma müessesesi uygulanacaksa, tüketici örgütlerinin ve bağımsız denetçilerin sürece dahil edilmesi sağlanmalı, uzlaşma sürecinde yapılan anlaşmaların kamuoyu ile paylaşılması ve şeffaflık ilkesine uygun hareket edilmesi zorunlu kılınmalı, uzlaşma mekanizmalarının suiistimal edilmemesi için sıkı denetim ve gözetim mekanizmaları kurulmalıdır.

Kanun teklifinde, yurt içinde yerleşik pazar yerlerinin rekabet gücünü artırmak amacıyla bazı tedbirler öngörülmektedir. Ancak, bu tedbirlerin yetersiz olduğu ve özellikle küresel **e-ticaret** devlerine karşı etkin bir koruma sağlayamayacağı açıktır. Bu durum, yerli işletmelerin rekabet gücünü zayıflatabilir ve istihdam kayıplarına yol açabilir.

Yurt içindeki e-ticaret pazar yerlerinin rekabet gücünü artırmak için dijital altyapı destekleri sağlanmalı, yerli işletmelerin küresel pazarda daha rekabetçi olabilmeleri için uluslararası ticaret anlaşmalarında koruyucu hükümler bulunmalı, e-ticaret sektöründe faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) yönelik destek programları ve eğitimler düzenlenmelidir.

Diğer taraftan, teklifte **büyük e-ticaret firmalarının lisans ücretlerine muafiyet** ve imtiyaz sağlayacak hükümler getirilirken ekonominin en önemli ayağı olan küçük esnaflar göz ardı edilmektedir.

Teklifle uluslararası ticaret hacmine yönelik bir genişleme planlanıyor ancak iç piyasaya ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmuyor. Örneğin sadece Hakkari’de artan maliyetler ve alım gücünün zayıflaması nedeniyle son 6 ayda 107 esnaf kepenk kapatmıştır. TESK 2023 yılı verilerine göre, 2023 yılında Türkiye genelinde toplam 111 bin 576 esnaf kepenk kapatmıştır. Bu verilere göre her ay ortalama 9 bin 298 esnafın kepenk kapattığı anlamına gelir.

Türkiye e-ticaret konusunda uluslararası pazarda söz sahibi olmaya çalışırken iç ticarete küçük esnafa ilişkin herhangi bir planlama yapılmamaktadır, Örneğin Türkiye’de kepenk kapatıp e-ticarete yönelen esnaf veya üretici sayısı bilinmekte midir? E-ticaretin istihdama olumsuz etkisini engelleyebilecek alternatif bir politika var mıdır? Esnafın e-ticarete yönelmesinin olumlu veya olumsuz yönlerinin etki analizi yapılmış mıdır?

İnternetin mobil uygulamalar aracılığıyla yaygınlaşması, e-ticaretin güçlenmesine ve yayılmasına büyük katkı sağlamıştır. Bireyler artık satın almak istedikleri ürünleri mağazalara gitmek yerine, ilgili kurumların web sitelerinden sipariş yoluyla temin etmektedir. Bu değişim, tüketim alışkanlıklarını köklü bir şekilde dönüştürmüş ve platform ekonomisinin doğmasına neden olmuştur. Platform ekonomisi, arz ve talebi çevrimiçi platformlar aracılığıyla bir araya getirerek, bir yandan tüketim alışkanlıklarını değiştirirken diğer yandan yeni çalışma tiplerinin yaygınlaşmasına yol açmıştır.

Türkiye'de e-ticaret sektörü, son yıllarda önemli bir büyüme kaydetmiştir. 2022 yılının ilk altı ayında e-ticaret hacmi 348 milyar TL'ye ulaşmış, bu da bir önceki yıla göre %116'lık bir artış anlamına gelmektedir. Bu büyüme, Hepsiburada, Sahibinden, Trendyol, Yemeksepeti, Çiçeksepeti, N11 ve Getir gibi platformların yaygınlaşmasıyla hızlanmıştır. Özellikle Covid-19 pandemisi sürecinde, karantina ve sokağa çıkma yasakları çevrimiçi siparişlerde büyük bir artışa neden olmuş ve **motor-kuryelere olan talebi artırmıştır**.

Motor-kuryeler, platform ekonomisinin büyümesiyle birlikte günlük trafik ve sosyal hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Ancak, bu mesleğin yaygınlaşması beraberinde çeşitli sorunları da getirmiştir. Türkiye'de kayıtlı yaklaşık 200 bin motor-kurye olduğu tahmin edilmekte olup, kayıtsız çalışan motor-kuryelerin sayısının ise çok daha fazla olduğu düşünülmektedir. Tüm Anadolu Motosikletli Kuryeler Federasyonu Başkanı Çağdaş Yavuz'a göre, Türkiye'de yaklaşık 900 bin kayıtlı-kayıtsız motor-kurye bulunmaktadır.

Motor-kuryeler, uzun çalışma saatleri ve güvencesiz çalışma koşulları ile karşı karşıya kalmaktadır. Yapılan araştırmalar, motor-kuryelerin % 85'inin haftada 67 saat ve üstü çalıştığını, % 15'inin ise haftalık 45 saat çalıştığını göstermektedir. Ayrıca, motor-kuryelerin % 32'si haftada 7 gün çalıştıklarını belirtmiştir. Motor-kuryelerin büyük bir kısmı, asgari ücretin üzerinde gelir elde etseler de bu gelirler çalışma saatleri ve koşulları dikkate alındığında yeterli olmamaktadır.

Motor-kuryelerin gelirleri, esnaf ve bordrolu kurye olarak ikiye ayrılmaktadır. Esnaf kuryeler, kendi nam ve hesaplarına çalıştıkları için tüm giderlerden sorumludur. Bordrolu kuryeler ise, asgari ücret üzerinden sabit bir gelir elde ederken, teslimat sayısına göre ek gelir sağlamaktadır. Ancak, esnaf kuryelerin sosyal güvenlik primleri, benzin ve motor giderleri gibi masrafları kendileri karşılamaları gerekmektedir.

Motor-kuryelerin en çok karşılaştıkları sorunlar arasında sıcak ürün teslimatı, hızlı teslimat baskısı, trafik ve müşteri sorunları yer almaktadır. Hızlı teslimat talepleri, motor-kuryeler üzerinde olumsuz etkiler yaratmakta ve güvenliklerini tehlikeye atmaktadır. Olumsuz hava koşulları, motor-kuryelerin sıkça kaza yapmalarına veya kazaya tanık olmalarına neden olmaktadır. Motor-kuryeler, meslek hastalıkları olarak nitelendirilebilecek birçok sağlık sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır.

Bu kanun teklifi ile e-ticaret sektöründe faaliyet gösteren büyük firmalara vergi muafiyetleri ve kartelleşme ayrıcalıklar tanıırken, sektörün paydaşları olan motor-kuryelerin çalışma koşullarının göz ardı edilmesi kabul edilemez. Platform ekonomisinin bir parçası olan motor-kuryelerin, daha güvenceli çalışma koşullarına kavuşmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, motor-kuryelerin sosyal güvenlik haklarının sağlanması, çalışma saatlerinin düzenlenmesi ve gelir adaletinin sağlanması önem arz etmektedir.

Kurye Hakları Derneği'nin raporlarına göre, motor-kuryelik işkolunda iş cinayetlerinde can kaybı her geçen yıl artış göstermektedir. Son altı ayda 25 motor-kurye iş cinayetlerinde hayatını kaybetmiştir. Bu durum, motor-kuryelik mesleğinin, gerekli düzenlemelerin yapılmaması nedeniyle büyük bir risk altında olduğunu göstermektedir.

Kurye Hakları Derneği'nin raporlarına göre, motor-kuryelik işkolunda işçi ölümleri her geçen yıl artış göstermektedir:

- **2021:** En az 30 motor-kurye ölümü
- **2022:** En az 58 motor-kurye ölümü
- **2023:** 68 motor-kurye ölümü

2024 yılı itibarıyla, son altı ayda en az 24 motor-kurye, çalışma şartları nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Bu ölümler, özellikle İstanbul, İzmir, Adana, Samsun, Maraş, Kocaeli ve Kayseri illerinde yoğunlaşmıştır.

Motor-kuryelik mesleği, hâlâ 'çok tehlikeli işler' kategorisine alınmamıştır. Valiliklerin bu konuda herhangi bir inisiyatif almadığı gözlemlenmektedir. Bu durum, motor-kuryelerin yaşadığı riskleri daha da artırmakta ve güvenlik önlemlerinin yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Son dönemde yaşanan bazı olaylar, motor-kuryelerin karşılaştığı risklerin ve hukuki yetersizliklerin boyutunu gözler önüne sermiştir:

- **Ata Emre Akman:** 20 yaşındaki üniversite öğrencisi Ata Emre Akman'ın bir kaza sonucu ölümü, motor-kuryeler arasında geniş çaplı protestolara neden olmuştur.
- **Muhammet Hasan Şeyh Mahmut:** Somali Cumhurbaşkanı'nın oğlu Muhammet Hasan Şeyh Mahmut'un bir motor-kuryeye çarpması sonucu yaşanan ölüm olayı, büyük tepki çekmiştir. Mahmut, 'asli kusurlu' bulunmasına rağmen sadece 27 bin 800 TL adli para cezası almış ve ehliyetine 6 ay süreyle el konulmuştur. Bu ceza, motor-kuryeler tarafından yetersiz bulunmuş ve geniş çapta eleştirilmiştir.

Sonuç olarak, e-ticaretin ve platform ekonomisinin gelişimi, tüketim alışkanlıklarını değiştirirken, motor-kuryeler gibi yeni mesleklerin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Ancak, motor-kuryelerin çalışma koşulları ve karşılaştıkları zorluklar dikkate alındığında, bu alanda yapılması gereken çok şey olduğu görülmektedir. Tüketici haklarının korunması adına yapılan düzenlemelerin, motor-kuryelerin çalışma koşullarını iyileştirecek adımlar içermesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, ilgili kanun teklifinde motor-kuryelerin de göz önünde bulundurulması ve haklarının korunması sağlanmalıdır.

Kanun teklifinde, **Anayasa Mahkemesi** tarafından iptal edilen hükümlerin yeniden düzenlenmesi öngörülmektedir. Ancak, bu düzenlemelerin Anayasa Mahkemesi kararlarına ne kadar uygun olduğu konusunda ciddi soru işaretleri bulunmaktadır. Özellikle TENMAK'ın gelirlerine ilişkin düzenlemeler, Anayasa Mahkemesi kararları dikkate alınarak yapılırsa da uygulamada boşluklar ve belirsizlikler yaratabilir.

Anayasa Mahkemesi kararlarına tam uyum sağlanması için, düzenlemeler detaylı bir şekilde gözden geçirilmeli ve her maddenin Anayasa Mahkemesi kararlarıyla ne ölçüde uyumlu olduğu yerinde denetlenmeli, düzenlemelerin uygulamada nasıl hayata geçirileceği konusunda açık ve net hükümler içermesi sağlanmalı, Anayasa Mahkemesi kararlarına uygunluk denetiminde, bağımsız hukuk uzmanlarının görüşleri alınmalı ve düzenlemeler buna göre revize edilmelidir.

6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da yapılması öngörülen değişiklikler, tüketici haklarını zayıflatma, büyük şirketlere avantaj sağlama ve hukuki belirliliği zedeleme potansiyeli taşımaktadır.

Tüketicinin korunması hakkında kanunun uygulayıcısı konumunda olan Ticaret Bakanlığı asıl çözümleri gereken sorunları görmezden gelerek tali konularla uğraşmayı yeğliyor.

Konut vaadiyle dolandırılanlar 10 yıldır çözüm bekliyor!

Başta İstanbul/Esenyurt ve Tuzla ilçeleri olmak üzere ülkemizin değişik bölgelerinde, özellikle yüksek nüfus artışı hızından kaynaklanan konut ihtiyacını fırsat gören bazı kişiler, on binlerce insanı-daha çok toplumun dar ve orta gelirli vatandaşlarını- konut edindirmek vaadiyle kurdukları inşaat firmaları aracılığı ile “**ön ödemeli konut satış**” yöntemiyle, maketler üzerinden satış kampanyaları düzenlemiş ve paralar toplanmış, ancak, aradan uzun yıllar geçmesine rağmen hak sahiplerine konutlar teslim edilmemiş, bazı projelere hiç başlanmamış veya yarım bırakılarak on binlerce insanın mağduriyetine sebebiyet vermişlerdir.

İstanbul/Esenyurt ilçesinde yaklaşık 30.000, Türkiye genelinde yaklaşık 100.000 aile konut vaadiyle dolandırılmış ve 10 yılı aşkın süredir sorunlarına çözüm aramaktadır.

Bu sorun, 27. Dönemde TBMM Dilekçe Komisyonuna gelen binlerce dilekçe sonucunda Meclis Araştırma Komisyonunun kurulmasını sağlamıştır. 2019 Kasım ayında kurulan bu komisyon, altı toplantı yapmış, tarafları ve kurumları dinlemiş, sorunları ve çözüm önerilerini tespit etmiş ve Temmuz 2021 yılında 15 sayılı Karar raporunu yayımlayarak, başta Ticaret ve Çevre Şehircilik Bakanlığı olmak üzere Adalet ve Maliye Bakanlığına sorunun çözülmesi için yapılması gereken düzeltilmelere ilişkin önerilerini sunmuştur.

Ticaret Bakanlığına bağlı Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü’nün uygulamakla yükümlü olduğu “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun”un “**Ön Ödemeli Konut Satış**” başlıklı 4. Bölümünde yer alan 40 ile 45. maddelerinde; Ön ödemeli konut satışının sözleşme şartları, teminat, konut teslimi gibi tüketiciyi koruyucu hükümlere yer verilmiştir.

Ancak, aradan geçen iki yıla rağmen başta Ticaret Bakanlığı olmak üzere diğer bakanlıklar Meclis Araştırma Komisyonunun tespit ettiği sorumlulukları yerine getirmediği için Türkiye’de maket üzerinden konut vaadiyle dolandırılanlar, haklarını almak için 10 yıldır mücadele vermelerine rağmen Ticaret Bakanlığı tüketiciyi koruyacak, bu sorunu çözüme kavuşturacak herhangi bir adımı atmaktan imtina etmektedir.

Tüm bu nedenlerle, kanun teklifinin yeniden gözden geçirilmesi ve tüketici haklarını koruma amacına uygun olarak daha dengeli ve adil düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Tüketicilerin korunması ve kamu yararının gözetilmesi için gerekli adımların atılması, tüketicilerin mağduriyetlerinin önlenmesi ve toplumun genel refahının artırılması açısından önemlidir.

Maddeler üzerine değerlendirme

11. madde;

Getirilmek istenen bu madde düzenlemesi ile; ülkemizde yapılan elektronik ticaretin, bazı küresel e-ticaret firmaları karşısında rekabet gücünün zayıflığı, yurt içinde yerleşik pazar yerlerinin rekabet güçleriyle birlikte pazar paylarının küçülmesi ve istihdamın azalması riskini doğurduğu, bu nedenle yurt içinde yerleşik pazar yerlerinin rekabet gücünün artırılarak yurt dışı menşeli bu pazar yerlerine karşı korunması, istihdam seviyesinin artırılması ve ihracat artışına hız kazandırılarak daha çok işletmenin ihracata yönelmesinin sağlanması amacıyla destekleyici tedbirler alınması gerekliliğinden bahsedilerek, pazar yerleri üzerinden yurt dışına yapılan satışlar ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’ndan teşvik belgesi alınarak gerçekleştirilen yatırım

harcamalarının toplamının iki katının lisans ücretinin hesaplanmasına esas teşkil eden net işlem hacminden indirilmesi öngörülmektedir.

12. madde;

Yine 11. madde ile bağlantılı olarak getirilen bu madde düzenlemesinde de; internet üzerinden e-ticaret diye bilenen yöntemle satış yapan firmaların 2024 yılına ilişkin lisans ücretinin hesaplanmasında uygulanmak üzere, elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının pazar yerleri üzerinden yurt dışına yapılan satışlar ile yatırım teşvik belgesi alınarak gerçekleştirilen yatırım harcamalarının toplamının dört katının, 2025 yılına ilişkin lisans ücretinin hesaplanmasında ise söz konusu satış ve harcamaların üç katının net işlem hacminden indirilmesine ilişkin düzenleme yapılacağı öngörülmektedir.

11. ve 12. Madde ile getirilmek istenen hükümler; elektronik ticaret sektöründe neredeyse tekel haline gelmiş önemli markaların, pazarladığı ürünlerin üretim süreçlerinin hiçbir aşamasında yer almamasına rağmen yüksek kar elde ettikleri, küçük veya mahalle esnafının iş hacimlerini küçülttüğü, istihdamı olumsuz etkilediği, kuryelerin düşük ücretle, güvencesiz ve sendikasız çalıştırıldığı bir sektörden, elde ettiği astronomik kar oranlarına rağmen lisans ücreti alınmaması ve hatta bu imtiyazın 2024-2025 yıllarında da katlanarak sürdürülmek istenmesi, bütçe açığının devasa boyutlara ulaştığı, emekliye, asgari ücretliye artış yapmaktan imtina eden iktidarın, kamunun elde edebileceği bu önemli miktardaki gelirden vazgeçmesini anlamak mümkün değildir.

İktidar her söyleminde kaynak yetersizliğinden, bütçe açığından bahsederken, e-ticarette faaliyet gösteren örneğin Trendyol gibi kuruluşlardan lisans ücreti almaktan vazgeçmesi, önemli bir gelir kaybına sebep olacağından bu iki maddenin teklif metninden kesinlikle çıkarılması gerekmektedir.

Öznur Bartin
Hakkâri

Celal Fırat
İstanbul

MUHALEFET ŞERHİ

18/07/2024 Tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına havale edilen 2/2293 esas numaralı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi; yürürlük ve yürütme maddeleriyle birlikte toplam 14 madde olarak 23 Temmuz 2024 tarihinde Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi Ve Teknoloji Komisyonunda görüşülmüştür. Komisyon sürecinde teklifin 12. Maddesinde kabul edilen bir önerge doğrultusunda değişiklik yapılmıştır. İlgili teklifte; 3 farklı kanunda değişiklik veya düzenleme bulunmaktadır.

Kanun Teklifinde;

- 9/7/1982 tarihli ve 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun Muafiyetleri ve Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanunda,
- 7/1 1/2013 tarihli ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda,
- 23/10/2014 tarihli ve 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanunda değişiklik yapılması öngörülmektedir.

USUL ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Hemen hemen her kanun teklifinde yaptığı gibi AK Parti bu kanun teklifinin de hazırlık süresini oldukça kısıtlı tutmuştur. TBMM İçtüzüğü'nün açık hükümlerinde değinilen ve kaliteli bir yasa yapmak için gerekli olan sürelerin aksine; işbu kanun teklifinin 23 Temmuz Salı günü bilgilendirme toplantısı ve komisyon görüşmeleri hızla tamamlanmıştır. Anayasa Mahkemesinin iptal kararları doğrultusunda hazırlanan maddeleri, e-ticaret üzerinden alışveriş yapan ya da ürün satan geniş bir toplum kesimini, mobil bankacılık yolu ile kredi kullanan milyonlarca tüketiciyi ilgilendiren ve diğer önemli düzenlemeleri içeren bu teklif üzerinde yeterince çalışma yapılamamıştır. Komisyon milletvekillerinin daha özenli çalışabilmeleri için yeterli süre tanınmadığı gibi hazırlık aşamasında da sivil toplum ve meslek kuruluşlarının, uzmanların ve en önemlisi Türkiye Rekabet Kurumunun görüşleri alınmamış, Bakanlık tarafından hazırlanıp bir paket halinde doğrudan komisyona sunulmuştur. Öyle ki teklifin adı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” olmasına rağmen, tüketicinin korunmasına yönelik öncelik taşıyan birçok husus görmezden gelinmiş, gerekli ekleme ve düzenlemeler yapılmamıştır.

Teklifeye ilişkin bir diğer husus ise teklif sahiplerinin teklife dair kapsamlı bir etki analizini sunmamış olmalarıdır. Teklifte yer alan düzenlemelerden kaç kişinin, nasıl yararlanacağına ilişkin olarak hazırlanması gereken etki analizi son derece yetersiz ve özensizdir. Etki analizinde bilhassa; lisans ücreti alındığında ne kadarlık bir gelir elde edileceği, bu ücret alınamadığında sektörün ne kadar küçüleceği, kaç yatırımcının sektöre dahil olabileceği, bu yatırımcıların ne kadarlık bir istihdam artışı ya da kaybına yol açabileceği ne ilişkin bilgilerin bulunması gerekmedir. Teklifin ilgili bentlerinden kaç kişinin yararlanacağı, bu düzenlemelerin kamuya maliyeti, getirisi, götürüsü hesaplanmamıştır. Dolayısıyla kanun teklifinin gerekçe bölümünde yer alan metinlerin genişletilmiş hali olan bu dokümanın etki analizi olarak değerlendirilmesine imkân bulunmamaktadır. Öyle ki doküman hazırlanırken madde numaraları yanlış yazılmış ve yeterli inceleme yapılmadan dağıtıldığı için sehven yapılan hatalar fark edilmemiştir. Komisyon görüşmeleri esnasında etki analizi adı altında birkaç sayfalık bir çalışmanın dağıtılmış olması doğru bir kanun yapım sürecini ifade etmediği gibi devlet ciddiyetine de yakışmayan bir uygulamadır.

Öte yandan son dönemlerde üst üste gelen kanun tekliflerinde; Anayasa Mahkemelerinin iptal kararları neticesinde hazırlanan maddeler ve iptal gerekçeleri incelendiğinde, usulsüz bir kanun yapma tekniği göze çarpmaktadır. İktidar partisi, Anayasa Mahkemesinin “KHK ile düzenlenemez” gerekçesiyle iptal edileceğini bilerek birçok hususta KHK çıkartmak yolu ile düzenleme yapmayı alışkanlık haline getirmiştir. “KHK ile hemen yapalım, iptal edildiğinde Meclise getirip kanunlaştırırız” bilinciyle hazırlanan maddeler ile millet iradesi göz ardı edilmekte, milletvekillerinin yasa yapma hakkı ve görevi elinden alınmaktadır. Şüphesiz bu uygulama ucube tek adam rejiminin bir uzantısıdır ve Gazi Meclisimize metazori usulü kabul ettirilmektedir.

Teklif istişareye açık, katılımcı, toplumun sorunlarına odaklanan, çareler üreten, kalıcı, uygulanabilir, parlamentonun yasama kalitesini ve sorumluluğunu gözetken, demokratik bir yasama sürecine uygun yapıda değildir. Ayrıca yukarıda da belirttiğimiz gibi teklif metni milletvekilleri tarafından hazırlanmamış ve parlamento dışı unsurlarca meydana getirilmiştir. Yukarıda belirtilen gerekçelerle İYİ Parti Grubu olarak bu kanun teklifini usul açısından uygun bulmadığımız bilinmelidir.

GENELİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Kanun teklifinin bütünü ve teklif sahiplerinin komisyondaki tutumu birlikte değerlendirildiğinde 15 maddelik kanun teklifinin tamamının 2 madde için Meclise sunulduğu anlaşılmaktadır. İktidar partisinin bir an evvel hüküm altına almak istediği iki madde tüketici hakları konusunda önceliği olan birçok konunun göz ardı edilmesine ve ötelemesine sebep olmuştur. Dolayısıyla kanun teklifinin Türk milletinin beklenti ve ihtiyaçlarına yönelik değil de bazı yabancı yatırımcıların siparişi doğrultusunda hazırlandığını söylemek mümkündür.

Mevzuattaki e-ticaret şirketlerinin lisans ücretlerine ilişkin kanun maddeleri incelendiğinde iki ana problem göze çarpmaktadır: Bunlardan ilki net işlem hacmi üzerinden lisans payının hesaplanması, ikincisi ise pazar payı hesaplanırken de sadece pazar yerlerinin değil tüm ticaret sektörünün pazar payının hesaplanmasıdır. Bu iki etmen birlikte değerlendirdiğinde temel bir problemi doğurmaktadır. Bütün lisanslama ücretinin net işlem hacmi üzerinden yapılması sakıncalıdır zira net işlem hacmi yüksek olan şirketler bir noktadan sonra çok yüksek oranda lisans ücreti ödemeye mahkûm edilmektedir. Kanun teklifinin ilgili maddeleri; net işlem hacmi üzerinden değil, gelir üzerinden bir lisans ücreti hesaplamasını içerdiğinde ve pazar paylarının kontrol edilmesi amaçlandığında doğru bir hal alacaktır. Mevzuatta yer aldığı gibi teklifteki ilgili maddelerde de sadece pazar yerlerinin değil tüm ticaret sektörünün pazar payının baz alındığı görülmektedir. Yani sadece pazar yerlerinin pazar payı oranına bakıldığında, birinci büyük şirketin pazar payı yüzde 55 olduğu ama bütün e-ticaret sektörüne bakıldığında yüzde 21 olduğu görülmektedir. Aradaki ciddi fark, birinci olan şirketin piyasa büyüklüğünün neye göre belirlendiği sorusunu akla getirmektedir. Bu çerçevede “Şirketlerin büyüklüğü e-ticaret sektörüne göre mi yoksa pazar yerlerine göre mi belirlenecektir?” sorusu cevaplanamadığından devamında yapılan tüm çalışmalar yetersiz kalacaktır.

Teklifin Eksik Yönleri

Bu kanun teklifinde, ülkemize 150 Euro’nun altında mal satan yurt dışı menşeli e-ticaret şirketlerini ciddi bir denetlemeye tabi tutacak düzenlemelerin de bulunması gerekmektedir. Zira başta Çin olmak üzere başka bir ülkede üretilen; gümrük müşavirlik maliyetlerinden kaçabilen, TSE belgesi istenmeyen ve Dünya Ticaret Örgütünün bütün antidamping vakalarına örnek olabilecek ürünler, çok büyük indirimler ve sübvansiyonlar

sağlayarak ülkemizde yine Türk olmayan şirketlerce satılabilmektedir. Bu koşullar altında her türlü avantajı elde eden yabancı şirketler ile yerli üreticinin rekabet etme şansı kalmayacaktır.

Kanun teklifinde çok daha fazla önem verilmesi gereken, yerel kalkınma açısından son derece önemli olan, “coğrafi işaretli ürünlere” ilişkin düzenlemeler de yer almamıştır. Örneğin; coğrafi işaretli ürünlerimize daha fazla yer veren platformlara lisans ücretlerinde indirim yapılmasına ilişkin bir düzenleme yapılabilecektir. Nitekim coğrafi işaretli ürünlerin önce yurt içi piyasada daha sonra da yurt dışı piyasasına satabilmemiz için e-ticaret yapan ortak pazar yerleri önemli platformlardır.

Türkiye’yi tekrar bir cazibe merkezi haline getirebilmek için yabancı yatırımcının ve kaliteli yatırımın ülkemize çekilmesi gerekmektedir. Bunu başarmanın şartlarından ilki regülasyonların öngörülebilir olmasını sağlamaktır. İkinci şart ise çıkarılan yasaların kaliteli olması için kısa süreli aralıklar ile kanun tekliflerinin değiştirilmesinden kaçınmak olmalıdır. Ülkemize yatırım yapacak olan yabancı yatırımcıların da beklentisi bu yöndedir. Bu nedenle, iki yıl ara ile aynı kanun teklifinin tekrar tekrar tartışılması, yabancı yatırımlar ve Türkiye’deki yatırım ekosistemi açısından son derece olumsuz bir etki yaratmaktadır. Sık sık değişen ve belirsizlik yaratan kanun düzenlemeleri, yatırımcıların güvenini zedelemekte ve yatırım kararlarını olumsuz etkilemektedir.

Bu konuda mevzuattaki eksikliklerden bir diğeri ise belirli şirketlerin ihracat kabiliyeti olup olmamasına dayalı olarak farklı lisans ücretlerine tabi tutulmuş olmalarıdır. Bu duruma Getir, Yemeksepeti ve Trendyol Go’nun arasındaki rekabet ilişkisi örnek olarak verilebilir. Getir ve Yemeksepeti gibi şirketlerin, Trendyol Go’ya göre çok daha dezavantajlı bir konumda oldukları açıkça ortadadır. Bu tür haksız rekabet koşulları, piyasada eşitlik ilkesine aykırı düşer ve şirketlerin rekabet edebilme yeteneklerini olumsuz etkiler. Bu nedenle, lisans ücretleri konusunda adil ve eşitlikçi bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Tüm bu etkenler göz önüne alındığı takdirde, e-ticaretin güçlendirilmesi için sadece ilgili kanun maddelerinin değiştirilmesi de yeterli değildir. Kanun maddeleriyle birlikte tüm diğer etkenler bir arada düşünülerek; destekleyici tedbirler kapsamında adımlar atılmalıdır. Örneğin, yeni nesil ödeme sistemlerini Türkiye’ye getirilmesi önemli bir adım olacaktır. Aynı konu kapsamında Türk ürünlerine olan güveni artırıcı çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca, gümrük işlemlerini kolaylaştırması ve kargo maliyetlerinin düşürülmesi de e-ticaretin güçlendirilmesinde ve geliştirilmesinde önemli katkılar sağlayacaktır. Aynı şekilde, hedef ülkelere yönelik uzman personel istihdamını teşvik etmek ve gençlere yabancı dil öğretimi

konusunda programlar oluşturmak da e-ticaret ve ihracat alanında büyük başarılar elde edilmesine yardımcı olacaktır. Bu tür kapsamlı ve stratejik adımlar, Türkiye'nin e-ticaret ve ihracat potansiyelini maksimize ederek ekonomik büyümeye önemli katkılar sağlayacaktır.

MADDELER ÜZERİNDE DEĞERLENDİRMELER

MADDE 3-4-5 ve 6

Maddeler ile, Tüketici Kredisi Sözleşmesi ve Konut Kredisi Sözleşmelerinin geçerliliği yazılı olma şartına veya mesafeli olma şartına bağlanmıştır.

Yapılan düzenleme ile tüketici kredisi sözleşmelerinin uzaktan iletişim araçlarıyla kurulabilmesine ilişkin yasal mevzuatın güçlendirilmesi ve Kanunun diğer mevzuat ile uyumlu hale getirilmesi amaçlanmakla birlikte bu hususları ihlal eden veya suiistimal edenlere dönük olarak ne gibi yaptırımların uygulanacağı bu kanuni düzenlemenin içerisinde yer almamaktadır.

Elbette değişen teknoloji ile birlikte bazı hizmetlerde kolaylık sağlanması mümkün olmakla birlikte, finansal ve şahsi güvenliği ilgilendiren hususların aynı zamanda potansiyel bir suiistimal tehlikesi taşıdığına göz önünde bulundurup, ayrıca Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunda ve Türk Ceza Kanununda güçlü yaptırım hükümleri ortaya konulması gerekmektedir. Her geçen gün elektronik ortamda yeni dolandırıcılık türlerinin icat edildiği gerçeğini de göz önünde bulundurarak adli mercilere güçlü hareket edebilme sahası inşa edilmesi neticesinde e-teknolojinin daha güvenli bir ortam olmasının sağlanacağı kanaatindeyiz.

Ayrıca maddeler ile, belirli süreli kredi sözleşmelerine ilişkin olan hesabın kapatılmaması talebinin yazılı veya kalıcı veri sağlayıcısıyla iletilmesine imkân tanınmak istenmektedir.

Unutmamak gerekir ki, ülkemizde bir dönem insanların rızası dışında bankalar tarafından kart aidatları tahsil edilmiştir. Maalesef bankalar müşteriye kolaylık olarak sunulan birçok ürün ve hizmeti kendi menfaatlerine bir kar olarak yazılmaya çalışılmaktadır. Bir kredinin borcunun kapanması ile birlikte kredi hesabının da kapanması esas olmalı, böyle bir opsiyon müşteri talep etmedikçe banka tarafından müşteriye sunulmaması gerekmektedir.

Banka müşteri ilişkisinin temel dinamiği müşterinin talebi ile şekillenmelidir. Bankaların aracı kuruluşlarının art niyetli bir şekilde tüketicinin bilgisizliğinden faydalanarak, ihtiyaç olmayan hizmetleri satmaya çalışmalarının önüne geçilmesi gerekmektedir.

MADDE 7-8

Doğrudan satış yapan elemanlarla ilgili olarak, Çalışma Kanunu ve Sigorta Kanunu'nda mevcut olan eksiklikler de dikkate alınması gereken önemli başka bir konudur. Bu sektörde çalışanların sosyal güvenceden yoksun olması hem çalışanlar açısından hem de sektörün genel sağlığı açısından büyük bir sorun teşkil etmektedir. Sosyal güvence eksikliği, çalışanların gelecekteki yaşamlarını güvencesiz hale getirirken, sektörün sürdürülebilirliğini de olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, satış elemanlarının kazançlarının kayıt altına alınmaması da hem vergi kaybına yol açmakta hem de kayıt dışı ekonomiyi teşvik etmektedir. Bu nedenle, bu alanda da kapsamlı bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

MADDE 11-12

E-ticaret yasası, kamuoyunda geniş bir memnuniyetsizlik yaratmıştır. Özellikle 11'inci ve 12'nci maddeler kamuoyunun her kesiminde itirazla karşılanmıştır. Anayasa Mahkemesi sürecinden önce olduğu gibi ilgili maddeler içerisinde yer alan düzenleme net işlem hacmi üzerinden değil, gelir üzerinden yapılması gerekmektedir. Ayrıca bir şirketin pazar payı değerlendirilirken, tüm e-ticaret pazarı yerine pazar yerlerinin içerisindeki oranına bakılması gerekmektedir. Nitekim kanundaki düzenlemenin bu yönde yapılması dünya genelinde kabul görmüş uygulamalarla da örtüşmüş olacaktır. Bu sebeptendir ki, kanuna ait ilgili maddeler uluslararası kabul görmüş uygulamalar temel alınarak; ülkemizde de buna mukabil bir şekilde düzenlenmelidir. Dolayısıyla, net işlem hacmi üzerinden alınacak vergiler/lisans ücretleri yerine, ciro üzerinden hesap yapılması ve ardından pazar payını hesaplarken pazar yerleri içerisindeki bir şirketin payına bakılması gerekmektedir. Dünya genelinde -ABD ve Avrupa'da olduğu gibi- bir şirketin pazar payı, pazar yerlerinin toplam pazar payı içerisindeki oranıyla ölçülmektedir. Bu nedenle, burada yapılmak istenen düzenlemede sistematik bir yanlışlık olduğu ortadadır.

Her iki maddedeki düzenlemelerin neticesinde kamuoyunda “Çin menşeli şirketlere imtiyaz sağlanıyor” algısı gündeme gelmiştir. Ülkemizde vergiler artırılırken, Türk menşeli olmayan bir şirkete tolerans gösteriliyormuş gibi bir durum kamuoyunun tartışma konusu haline

gelmiştir. Konuya bu perspektif üzerinden bakıldığı takdirde Trendyol'un, Çin menşeli Alibaba tarafından %80 oranında satın alınması, ardından e-ticaret üzerinden bir düzenlemeye gidilmesi, Dışişleri Bakanımızın Çin ziyareti ve hemen sonrasında BYD'nin Türkiye'ye yatırım yapması gibi gelişmelerin yaşanması da kamuoyundaki bu algının oluşmasında ve haklı bir tepki gösterilmesinde etkili olmuştur. Çin'e yönelik ticaretin ülkemize gelir getireceği doğru olmakla beraber bunun siyasi kazanç olarak ülkemize geri dönüşleri de ayrıca sorgulanması gereken önemli bir konudur. Örneğin, ülkemizin ticaret alanında attığı bu olumlu adımlar karşılığında, Uygur Türkleriyle ilgili meseleler veya diğer çıkarlar açısından bir yansımasının olması gerekmektedir.

Bir başka önemli husus da komisyon görüşmeleri sırasında lisans ücretiyle ilgili 10 milyar, 30 milyar, 80 milyar gibi rakamların telaffuz edilmesidir. Komisyon tartışılan meblağlar arasında ciddi farklar olduğu, teklif sahiplerinin net bir meblağ ortaya koymadıkları görülmüştür. Bu belirsizlik içerisinde on birinci maddenin bu yasa teklifine eklenmesinin bir karşılığı yoktur. Çünkü mevcut durumu tam olarak anlamadan, geri dönüşlerini almadan, belirsizlik ve kafa karışıklıkları ile kanunda düzenlemeye gidilmek istenmektedir.

Ümit Özlale
İzmir

Rıdvan Uz
Çanakkale

MUHALEFET ŞERHİ

Bilindiği üzere, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, kamu yararına yönelik tüketici haklarını ve güvenliğini koruma amacıyla yapılmış ve buna ilişkin uygulamaların dayandığı mevzuat kaynaklarından biridir. Bu çerçevede hem tüketicilerin hem de ticaret erbabının korunması açısından yasadaki düzenlemeler oldukça önemlidir. Genel olarak, ülkeler ticaret sektöründe yapılan düzenlemelerle yerel pazar yerlerinin rekabet gücünü artırmayı, ihracatı teşvik etmeyi ve adil rekabet ortamını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda yapılan düzenlemelerin, özellikle piyasadaki iç aktörler açısından serbest piyasayı bozucu etkilerine yönelik olası olumsuz etkilerin de göz önünde tutulması önem arz etmektedir.

Elektronik Ortam Sözleşmeleri ve Doğrudan Pazarlama

Teklif ile tüketici kredisi ve konut finansmanı sözleşmelerinin elektronik yöntemlerle yapılması imkânı getirilmektedir. Bu noktada, elektronik yöntemlerle yapılan sözleşmelerin özellikle dijital okuryazarlık kabiliyeti düşük tüketiciler açısından tüketici bilgilendirme ve anlama sorunları, tüketici haklarının ihlali, güvenlik ve gizlilik sorunları, müşteri hizmetleri ve destek eksiklikleri, dijital erişim eşitsizlikleri gibi olumsuz etkileri olacaktır. Bu nedenle; tüketici eğitimi, güvenlik önlemleri, yasal destek, erişim kolaylığı ve dijital eşitlik sağlanmadan mezkûr sözleşmelerin elektronik yöntemlerle yapılması sorunlara ve haksız uygulamalara yol açacaktır. Ayrıca kullanıcıların etki edemediği ve denetleyemediği bir bilişim altyapısındaki işlemlerden dolayı sorumlu tutulması ciddi güvenlik risklerini de beraberinde getirmektedir. Bunun en son örneği, siber güvenlik yazılım firması olan Crowdstrike şirketinin son güncellemesinin dünya çapında yazılım krizine neden olarak bankacılık uygulamalarını da kapsayan bir dizi soruna yol açmasıdır. Böyle bir kriz ortamında sistemin sadece kullanıcısı olan tüketicilerin bilgilerini ve güvenliğini gerçek anlamda sağlayamamanın getirdiği riskler göz önünde tutularak özellikle kredi sözleşmelerinin en başta yazılı olarak kurulması ve sonrasında işlemlerin müşterinin talebi halinde bilişim sistemleri üzerinden takip edilmesi daha yerinde olacaktır.

Aynı durum doğrudan satış sistemleri için de geçerli olup tüketici bilgilendirme ve anlama sorunları, tüketici haklarının ihlali, reklam ve pazarlama etkileri, idari ve yasal denetim eksiklikleri, piramitsel yapılar ve dolandırıcılık gibi olumsuz etkilerin azaltılması için tüketici bilgilendirme ve eğitimi, denetim ve yaptırım mekanizmalarının geliştirilmesi, reklam ve pazarlama etik kurallarının belirlenmesi ve destek ve danışmanlık hizmetlerinin sunulması gerekmektedir. Bu açıdan doğrudan satış sistemine ilişkin teklifte yer alan düzenleme gözden geçirilmeli ve tüketicinin lehine olacak şekilde daha belirgin hale getirilmelidir.

Reklam Denetimleri

Kanun teklifinde 6502 sayılı Kanun'un 77. maddesinde yapılan değişiklik ile idari para cezalarının belirlenmesinde Reklam Kurulu'na takdir yetkisi tanınması, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelere finansal baskılar, hukuki belirlilik ve uygulama sorunları, denetim ve gözetim eksiklikleri, reklam ve pazarlama faaliyetleri üzerinde olumsuz etkilere yol açabilir. Bu etkilerin azaltılması için şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde cezaların caydırıcılık özelliğinin korunması, denetim ve gözetim mekanizmalarının güçlendirilmesi ve yasal belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine uygun

düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bu açıdan ele alındığında, Reklam Kurulu tarafından verilen idari para cezalarında uzlaşma imkânı tanınmasına ilişkin düzenleme ile subjektif değerlendirmelerin olması halinde cezaların caydırıcılık özelliğinin azalması, tüketici güveninin zedelenmesi, eşitlik ve adalet sorunları, yasal ve idari süreçlerin karmaşıklığı gibi olumsuz etkilere ortaya çıkacaktır.

Elektronik Ticaret Düzenlemeleri

Yasa teklifinde en çok eleştiri konusu olan elektronik ticarete ilişkin düzenlemelerdir. Yapılan düzenlemeler belirli şartları sağlayan e-ticaret hizmet sağlayıcılarına yatırım tutarları ve yurtdışı satışlarının dört katına varan tutarda lisans ücretlerinde indirim imkanları tanınmasını içermektedir. Söz konusu lisans ücretlerinin belirlenmesinde kullanılan eşik tutarları, özellikle büyük çaplı elektronik ticaret firmaları için anlamlı tutarlara erişmekte olup mevcut haliyle büyük dijital platformların piyasayı domine edici şekilde büyümelerinin önüne geçilmesini amaçlamaktadır. Fakat getirilen teklif ile pazar payını giderek artıran dijital e-ticaret şirketlerinin yükümlülükleri azaltılarak daha da büyümelerinin önü açılmaktadır. Mevcut düzenlemede lisanslama ücretinin belirlenmesine ilişkin net işlem hacminin belirlenmesinde e-ticaret hizmet sağlayıcılarının sadece elektronik ticaret pazar yerleri üzerinden yurt dışına yapılan ihracat tutarları net işlem hacminden düşerken, getirilen teklif ile yurtdışı ihracatının 2024 yılı için dört katı, 2025 yılı için üç katı net işlem hacminden indirilmektedir. Bu durum söz konusu e-ticaret hizmet sağlayıcılarının yurtdışı ihracat kalemlerini daha fazla artırmamasını teşvik edici unsurları barındırmaktadır. Diğer yandan, pazar payı yüzde 20'sinden az olması şartıyla yatırımların net işlem hacminden düşülmesi yerinde bir düzenleme gibi gözükse de aslında piyasaya yıkıcı bir rekabet gücüyle girecek olan küresel ölçekteki büyük firmaların ilk girişte yerel firmalara karşı rekabet avantajı elde etmelerine yol açacaktır. Bu açılardan, büyük ölçekli yurtdışı e-ticaret hizmet sağlayıcılarına rekabet koşullarını yok edici teşvikler sağlanması anlamına gelen bu düzenlemelerin tekliften çıkartılması gerekmektedir.

Elektronik ticaretin günümüze kadar olan gelişmesine bakıldığında, özellikle küresel ekonomik büyümeyi teşvik eden ve ticaretin kolaylaştırılmasıyla birçok yeni iş fırsatı yaratan bir olgu olduğu gerçeği aşikardır. Online platformlar aracılığıyla küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) uluslararası pazarlara erişim sağlama yeteneğine kavuşmuş ve böylelikle pazarda ekonomik çeşitliliği artmıştır. Elektronik ticaretin getirdiği bu imkân, tüketicilere geniş ürün yelpazesi ve rekabetçi fiyatlar sunulmasının da önünü açmıştır. Tedarik zincirlerinde verimlilik artışı ve lojistik süreçlerin iyileşmesi ile birlikte tüketicilerin ürün ve hizmetlere daha hızlı ve kolay bir şekilde ulaşmasına olanak sağlanmıştır. Bu noktada özellikle dijital platformlar, üreticiler ve tüketiciler arasında doğrudan bağlantı kurulmasına imkân tanınması özelliği ile ön plana çıkmaktadır.

Dijital platformların getirdiği en büyük handikap, ticaret alanlarını büyütmeleri ile birlikte monopollerleşme veya oligopollerleşme riskleridir. Pazarda tek bir oyuncunun ya da az sayıda oyuncunun olması doğal olarak rekabeti azaltacak, bu da ürün ve hizmet kalitesinin düşmesine ve fiyatların artmasına neden olacaktır. Büyük teknoloji firmaları (örneğin Amazon, Alibaba) günümüzde birçok dijital piyasayı domine etme eğilimi taşımakta ve küçük rakiplerin piyasaya girişini zorlaştırmaktadır.

Büyük firmaların pazar hakimiyeti, yeni girişimlerin ve yenilikçi fikirlerin önünü kesecektir. Bu firmalar, potansiyel rakiplerini satın alarak veya farklı stratejilerle piyasadan çıkararak inovasyonu engelleme yönünde eğilim sergilerler. Çünkü büyük teknoloji firmaları yeni girişimlere göre daha geniş veri havuzlarına erişim sağlar ve bu verileri kullanarak hizmetlerini rakiplerine göre daha avantajlı hale getirirler. Küçük firmalar, bu büyük veri havuzuna erişemedikleri için zamanla rekabet edemez hale gelirler. Bu nedenle, hükümetlerin dijital piyasaların daha rekabetçi olmasını sağlamak ve monopol güçlerin kötüye kullanılmasını önlemek için düzenleyici müdahalelerde bulunması gereklidir. Bu açıdan

antitröst yasalarının güncellenmesi ve dijital platformlara yönelik düzenlemelerin artırılması önem arz etmektedir.

Kendi ulusal şirketi olmasına rağmen, Amerika Birleşik Devletleri Federal Ticaret Komisyonu (FTC) dünyanın önde gelen bir dijital pazaryeri platformuna karşı monopol gücünü yasa dışı bir şekilde sürdürmekle suçlayarak dava açmıştır. Çünkü bu platform, rakiplerini piyasadan silmek için düşük fiyat stratejisi uygulamakta ve rakiplerine göre fiyatlarını düşürerek pazar payını artırarak diğer firmaların piyasaya girmesini zorlaştırmaktadır. Bu strateji, rekabeti ciddi şekilde azaltarak platformun piyasada dominant konuma gelmesine katkıda bulunmuştur. Büyük dijital platformlar, geniş veri tabanını kullanarak müşteri davranışlarını analiz eder ve buna göre stratejiler geliştirir ve stok yönetiminden müşteri önerilerine kadar birçok alanda optimizasyon yaparak müşteri memnuniyetini ve sadakatini artırır. Zamanla, bu firmalar sadece bir e-ticaret platformu olmanın ötesine de geçerek dikey büyüme ile lojistik ve depolama gibi hizmetleri de bünyesinde toplar. Büyümenin getirdiği ekonomik güçle dominant hale gelen bu dijital platform şirketleri, potansiyel rakiplerini satın alarak piyasadaki rekabeti minimize eder.

Elektronik ticaretteki serbest rekabeti bozucu büyümeler Çin'de de yaşanmış ve Çin buna karşı önlem alma amacıyla dijital platformlarına yönelik olarak antimonopol yasalarını güncelleyerek büyük teknoloji firmalarının birleşme ve satın almalarını daha sıkı bir şekilde denetlemeye başlamıştır. Bu kapsamda, Çin'in önde gelen bir dijital platforma rekor cezalar verilmiştir. Söz konusu dijital platform, satıcıların ürünlerini rakip platformlarda da sunmasını engelleyen "birini seç" politikası uygulayarak satıcıları sadece kendi platformlarında kalmaya zorlamış ve böylece rekabeti sınırlamıştır. ABD'deki platformun rekabeti bozucu uygulamalarına benzer eğilimler söz konusu Çin'deki bahsi geçen bu platformda da görülmektedir.

Bu açıdan, elektronik ticaretin küresel etkileri ve monopolleşmenin çeşitli yönlerini açısından yurtdışında büyüme eğilimi gösteren büyük ölçekli firmaların küresel bağlantılarının da getirdiği unsurları kullanarak girdikleri ülkelerde pazarı domine etmek isteyecekleri açıktır. Elektronik ticaretin faydaları büyük olsa da monopolleşmenin getirdiği olumsuz etkilerin hafifletilmesi için etkili düzenlemeler ve politikalar gereklidir.

Bu kapsamda, söz konusu teklifte yer alan ve özellikle büyük sermayedarı Çinli dijital platform şirket olan bir pazaryeri platformuna yönelik düzenlendiği eleştirileri alan düzenlemeye göre küresel ölçekteki büyük ölçekli dijital platformların eğilimleri de göz önüne alındığında 2024 ve 2025 yıllarına ilişkin lisans ücretlerinin hesaplanmasında, elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcılarının yurtdışı satışlarının dört katına varan tutarının ve yatırım teşvik belgeleri kapsamında gerçekleştirilen yatırım harcamalarının net işlem hacminden indirilmesi, büyük işletmelerin avantajı, küçük ve orta ölçekli işletmelere finansal baskılar, yatırımın etkin kullanımı sorunları, denetim ve gözetim zorlukları neticesinde adil rekabet ortamının zedelenmesine yol açacağı ortadadır. Bu etkilerin azaltılması için KOBİ'lere yönelik destek programları, adil rekabet ortamının sağlanması, denetim ve gözetim mekanizmalarının güçlendirilerek yatırım verimliliğinin artırılması gerekmekte, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine uygun düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Mesut Doğan

Ankara

DENİZLİ MİLLETVEKİLİ ŞAHİN TİN VE
AYDIN MİLLETVEKİLİ ÖMER ÖZMEN İLE
72 MİLLETVEKİLİNİN TEKLİFİ

**TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA
KANUN İLE BAZI KANUNLARDA
DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR
KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 9/7/1982 tarihli ve 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun Muafiyetleri ve Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanunun 14 üncü maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumunun gelirleri

MADDE 14 - Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumunun gelirleri şunlardır:

- a) Genel bütçeden yapılacak Hazine yardımları.
- b) Kurum faaliyetlerinden elde edilecek gelirler.
- c) Yayın gelirleri.
- ç) Kuruma ait taşınır veya taşınmaz malların gelirleri.

d) İşletme ve şirketler ile diğer birimlerden aktarılan gelirler.

e) Radyoaktif atık yönetimi için Kuruma ödenen bedeller.

f) Fikri ve sınai mülkiyet haklarından elde edilen gelirler.

g) Kuruma yapılacak her türlü yardımlar, bağışlar ve vasiyetler,

ğ) Diğer gelirler.

Bu gelirlerden hesap yılı sonuna kadar harcanmayanlar bir sonraki yıla aktarılır.”

MADDE 2- 2690 sayılı Kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen ek 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“EK MADDE 4- Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumunda geçici olarak görevlendirilen mesleğe özel yarışma sınavıyla alınanlar ile teknik hizmetler sınıfına dâhil personele ve 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 38 inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki sınırlamalara tabi

SANAYİ, TİCARET, ENERJİ, TABİİ KAYNAKLAR,
BİLGİ VE TEKNOLOJİ
KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

**TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA
KANUN İLE BAZI KANUNLARDA
DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR
KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 9/7/1982 tarihli ve 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun Muafiyetleri ve Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanunun mülga 14 üncü maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumunun gelirleri

MADDE 14 - Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumunun gelirleri şunlardır:

- a) Genel bütçeden yapılacak Hazine yardımları
- b) Kurum faaliyetlerinden elde edilecek gelirler
- c) Yayın gelirleri
- ç) Kuruma ait taşınır veya taşınmaz malların gelirleri

d) İşletme ve şirketler ile diğer birimlerden aktarılan gelirler

e) Radyoaktif atık yönetimi için Kuruma ödenen bedeller

f) Fikri ve sınai mülkiyet haklarından elde edilen gelirler

g) Kuruma yapılacak her türlü yardımlar, bağışlar ve vasiyetler

ğ) Diğer gelirler

Bu gelirlerden hesap yılı sonuna kadar harcanmayanlar bir sonraki yıla aktarılır.”

MADDE 2- 2690 sayılı Kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen ek 4 üncü maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir.

“EK MADDE 4- Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumunda geçici olarak görevlendirilen mesleğe özel yarışma sınavıyla alınanlar ile teknik hizmetler sınıfına dâhil personele ve 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 38 inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki sınırlamalara tabi

(Denizli Milletvekili Şahin Tin ve
Aydın Milletvekili Ömer Özmen ile
72 Milletvekilinin Teklifi)

olmaksızın öğretim üyelerine ödenecek ilave ücret, asgari ücretin üç katını aşmamak üzere Cumhurbaşkanınca belirlenir. Bu kapsamda ödenecek ilave ücretlerden damga vergisi hariç hiçbir kesinti yapılmaz.

Kurum, görev alanı ile ilgili konularda insan kaynağı yetiştirilmesi ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenen üst limitler dahilinde, diğer mevzuatta yer alan sınırlamalara tabi olmaksızın Kurum tarafından çıkarılan yönetmeliğe göre ödül ve burslar verebilir.

Kurum tarafından desteklenen projelerde, proje süresiyle sınırlı olmak kaydıyla proje kapsamında ve projeye ilişkin hizmetlerde görev alan proje yürütücüsü, araştırmacı ve diğer personele ödenebilecek proje teşvik ikramiyesinin üst limiti asgari ücretin net tutarının dört katını geçmemek üzere Cumhurbaşkanınca belirlenir. Bu kapsamda yılda en fazla üç defa proje teşvik ikramiyesi ödenebilir. Bu ödemelerden damga vergisi hariç herhangi bir kesinti yapılmaz. Kurum tarafından desteklenen projeler ile Kurum tarafından yürütülen dış destekli proje harcamaları için Kurumun uygun bulması durumunda ön ödeme yapılabilir. Desteklenen proje ve faaliyetler için öngörülen yılları bütçe ödeneklerinin ilgili tertiplerinde yer alan ödenekten harcanmayan kısımları ertesi yıl bütçesinin ilgili tertiplerine devren ödenek kaydedilir. Kurumda görevlendirilecek hakem, kurul ve komite üyeleri ile benzeri kişilere yapılacak ödemelerin üst limiti asgari ücretin net tutarının üç katını geçmemek üzere, diğer kanunlardaki düzenleme ve kısıtlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanınca belirlenir ve ilgililerine ödenir. Bu fıkraya göre aktarılabilecek tutarların harcanması, muhasebeleştirilmesi ve bu fıkra kapsamında yapılacak ön ödemelere ilişkin usul ve esaslar ile Kurumun bütçe ödeneklerinin kullanılması, tertipler arasında aktarma yapılması

(Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

olmaksızın öğretim üyelerine ödenecek ilave ücret, asgari ücretin üç katını aşmamak üzere Cumhurbaşkanınca belirlenir. Bu kapsamda ödenecek ilave ücretlerden damga vergisi hariç hiçbir kesinti yapılmaz.

Kurum, görev alanı ile ilgili konularda insan kaynağı yetiştirilmesi ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla Cumhurbaşkanlığı tarafından belirlenen üst limitler dahilinde, diğer mevzuatta yer alan sınırlamalara tabi olmaksızın Kurum tarafından çıkarılan yönetmeliğe göre ödül ve burslar verebilir.

Kurum tarafından desteklenen projelerde, proje süresiyle sınırlı olmak kaydıyla proje kapsamında ve projeye ilişkin hizmetlerde görev alan proje yürütücüsü, araştırmacı ve diğer personele ödenebilecek proje teşvik ikramiyesinin üst limiti asgari ücretin net tutarının dört katını geçmemek üzere Cumhurbaşkanınca belirlenir. Bu kapsamda yılda en fazla üç defa proje teşvik ikramiyesi ödenebilir. Bu ödemelerden damga vergisi hariç herhangi bir kesinti yapılmaz. Kurum tarafından desteklenen projeler ile Kurum tarafından yürütülen dış destekli proje harcamaları için Kurumun uygun bulması durumunda ön ödeme yapılabilir. Desteklenen proje ve faaliyetler için öngörülen yılları bütçe ödeneklerinin ilgili tertiplerinde yer alan ödenekten harcanmayan kısımları ertesi yıl bütçesinin ilgili tertiplerine devren ödenek kaydedilir. Kurumda görevlendirilecek hakem, kurul ve komite üyeleri ile benzeri kişilere yapılacak ödemelerin üst limiti asgari ücretin net tutarının üç katını geçmemek üzere, diğer kanunlardaki düzenleme ve kısıtlamalara tabi olmaksızın Cumhurbaşkanınca belirlenir ve ilgililerine ödenir. Bu fıkraya göre aktarılabilecek tutarların harcanması, muhasebeleştirilmesi ve bu fıkra kapsamında yapılacak ön ödemelere ilişkin usul ve esaslar ile Kurumun bütçe ödeneklerinin kullanılması, tertipler arasında aktarma yapılması

(Denizli Milletvekili Şahin Tin ve
Aydın Milletvekili Ömer Özmen ile
72 Milletvekilinin Teklifi)

ve diğer bütçe işlemlerinin gerçekleştirilmesinde uygulanacak usul ve esaslar ile desteklenecek projelerin ilanı, değerlendirilmesi, seçimi ve diğer hususlar Hazine ve Maliye Bakanlığının görüşü alınarak Kurum tarafından yönetmelikle belirlenir.

Kurumun görevlerini yerine getirmesi için yürüteceği faaliyetler sırasında mevzuatı uyarınca proje bütçesi kapsamında ödenecek ücretler ile üçüncü fıkra uyarınca belirlenen üst limit dahilindeki ücret ve proje teşvik ikramiyesi tutarları Kurum Yürütme Kurulunca belirlenir.”

MADDE 3- 7/11/2013 tarihli ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 22 nci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “yazılı” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya mesafeli” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 4- 6502 sayılı Kanunun 31 inci maddesinin birinci fıkrasına “tüketicinin aksine yazılı” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya kalıcı veri saklayıcısıyla” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 5- 6502 sayılı Kanunun 32 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “yazılı” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya mesafeli” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 6- 6502 sayılı Kanunun 39 uncu maddesinin birinci fıkrasına “tüketicinin aksine yazılı” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya kalıcı veri saklayıcısıyla” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 7- 6502 sayılı Kanunun 47 nci maddesinin yedinci fıkrasında yer alan “doğrudan satışlar,” ibaresi fıkra metninden çıkarılmıştır.

MADDE 8- 6502 sayılı Kanuna 47 nci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

“Doğrudan satış sistemi

MADDE 47/A - (1) Doğrudan satış sistemi, doğrudan satış şirketi tarafından oluşturulan ve iş sözleşmesi ile istihdam edilmeyen, bağımsız

(Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

ve diğer bütçe işlemlerinin gerçekleştirilmesinde uygulanacak usul ve esaslar ile desteklenecek projelerin ilanı, değerlendirilmesi, seçimi ve diğer hususlar Hazine ve Maliye Bakanlığının görüşü alınarak Kurum tarafından yönetmelikle belirlenir.

Kurumun görevlerini yerine getirmesi için yürüteceği faaliyetler sırasında mevzuatı uyarınca proje bütçesi kapsamında ödenecek ücretler ile üçüncü fıkra uyarınca belirlenen üst limit dahilindeki ücret ve proje teşvik ikramiyesi tutarları Kurum Yürütme Kurulunca belirlenir.”

MADDE 3- 7/11/2013 tarihli ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 22 nci maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesine “yazılı” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya mesafeli” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 4- 6502 sayılı Kanunun 31 inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesine “tüketicinin aksine yazılı” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya kalıcı veri saklayıcısıyla” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 5- 6502 sayılı Kanunun 32 nci maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesine “yazılı” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya mesafeli” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 6- 6502 sayılı Kanunun 39 uncu maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesine “tüketicinin aksine yazılı” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya kalıcı veri saklayıcısıyla” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 7- 6502 sayılı Kanunun 47 nci maddesinin yedinci fıkrasında yer alan “doğrudan satışlar,” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 8- 6502 sayılı Kanuna 47 nci maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki madde eklenmiştir.

“Doğrudan satış sistemi

MADDE 47/A- (1) Doğrudan satış sistemi, doğrudan satış şirketi tarafından oluşturulan ve iş sözleşmesi ile istihdam edilmeyen, bağımsız

(Denizli Milletvekili Şahin Tin ve
Aydın Milletvekili Ömer Özmen ile
72 Milletvekilinin Teklifi)

temsilci, distribütör, danışman ve benzeri isimlerle komisyon, prim, teşvik ve ödül gibi menfaatler karşılığında faaliyet gösteren doğrudan satıcıların tüketicilere mal veya hizmet pazarladığı satış sistemidir.

(2) Doğrudan satış şirketinin sermaye şirketi olması ve yönetmelikle belirlenen diğer koşulları sağlaması zorunludur.

(3) Doğrudan satış sisteminin, elde edilecek kazancın ağırlıklı olarak sisteme yeni doğrudan satıcılar kazandırılması ve bu sayede ortaya çıkan menfaatlerin dağıtılması üzerine kurulmaması, mal veya hizmetin tüketicilere satışını esas alması ve yönetmelikle belirlenen diğer ilkelere uygun olması gerekir.

(4) Doğrudan satıcılardan, sisteme dahil olmaları veya sistemde kalmaları için tüketiciye satışı öngörülen mal veya hizmeti içermeyen yenileme, paket, ücret, aidat ve benzeri isimler altında herhangi bir bedel veya borç altına sokan belge alınamaz. Doğrudan satış şirketinin belirlediği miktar ya da tutarda mal veya hizmet satın alınması doğrudan satıcının sistem içindeki seviyesini belirleyemez.

(5) Doğrudan satış sistemi kapsamında mal veya hizmet satın alan tüketici otuz gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin sözleşmeden cayma hakkına sahiptir. Cayma hakkının kullanıldığına dair bildirimin bu süre içinde doğrudan satıcıya veya doğrudan satış şirketine yöneltilmiş olması yeterlidir.

(6) Doğrudan satış şirketi, Bakanlıkça belirlenen hususlarda tüketicinin bilgilendirilmesini, talep ve bildirimlerini iletebilmesini sağlayan bir sistem kurmakla yükümlüdür.

(7) Doğrudan satış şirketinin, doğrudan satıcının ve tüketicinin hak ve yükümlülükleri, kapsam dışı sözleşmeler, mal veya hizmet satışı, cayma hakkı, bilgilendirme yükümlülüğü, teslimat ile diğer uygulama usul ve esasları yönetmelik ile belirlenir.”

(Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

temsilci, distribütör, danışman ve benzeri isimlerle komisyon, prim, teşvik ve ödül gibi menfaatler karşılığında faaliyet gösteren doğrudan satıcıların tüketicilere mal veya hizmet pazarladığı satış sistemidir.

(2) Doğrudan satış şirketinin sermaye şirketi olması ve yönetmelikle belirlenen diğer koşulları sağlaması zorunludur.

(3) Doğrudan satış sisteminin, elde edilecek kazancın ağırlıklı olarak sisteme yeni doğrudan satıcılar kazandırılması ve bu sayede ortaya çıkan menfaatlerin dağıtılması üzerine kurulmaması, mal veya hizmetin tüketicilere satışını esas alması ve yönetmelikle belirlenen diğer ilkelere uygun olması gerekir.

(4) Doğrudan satıcılardan, sisteme dahil olmaları veya sistemde kalmaları için tüketiciye satışı öngörülen mal veya hizmeti içermeyen yenileme, paket, ücret, aidat ve benzeri isimler altında herhangi bir bedel veya borç altına sokan belge alınamaz. Doğrudan satış şirketinin belirlediği miktar ya da tutarda mal veya hizmet satın alınması doğrudan satıcının sistem içindeki seviyesini belirleyemez.

(5) Doğrudan satış sistemi kapsamında mal veya hizmet satın alan tüketici otuz gün içinde herhangi bir gerekçe göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin sözleşmeden cayma hakkına sahiptir. Cayma hakkının kullanıldığına dair bildirimin bu süre içinde doğrudan satıcıya veya doğrudan satış şirketine yöneltilmiş olması yeterlidir.

(6) Doğrudan satış şirketi, Bakanlıkça belirlenen hususlarda tüketicinin bilgilendirilmesini, talep ve bildirimlerini iletebilmesini sağlayan bir sistem kurmakla yükümlüdür.

(7) Doğrudan satış şirketinin, doğrudan satıcının ve tüketicinin hak ve yükümlülükleri, kapsam dışı sözleşmeler, mal veya hizmet satışı, cayma hakkı, bilgilendirme yükümlülüğü, teslimat ile diğer uygulama usul ve esasları yönetmelik ile belirlenir.”

(Denizli Milletvekili Şahin Tin ve
Aydın Milletvekili Ömer Özmen ile
72 Milletvekilinin Teklifi)

MADDE 9- 6502 sayılı Kanunun 77 nci maddesinin on ikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü cümleleri aşağıdaki şekilde, on üçüncü fıkrasında yer alan “beş bin Türk Lirası” ibaresi “altmış bin Türk Lirasından altı yüz bin Türk Lirasına kadar” şeklinde, “elli bin Türk Lirası olarak” ibaresi “altı yüz bin Türk Lirasından altı milyon Türk Lirasına kadar” şeklinde değiştirilmiş, fıkranın son cümlesinden önce gelmek üzere aşağıdaki cümle eklenmiş, on beşinci fıkrasında yer alan “edenler hakkında” ibaresi “edenlere”, “tespitinden” ibaresi “gerçekleştiği tarihten”, “durumlarda üç” ibaresi “durumlarda ön ödemeli konut satışlarında altı milyon Türk Lirası, diğer satışlarda bir” şeklinde değiştirilmiş, fıkra dördüncü cümlesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki cümle eklenmiş, son cümlesi yürürlükten kaldırılmış ve on yedinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Aykırlık;

a) Yerel düzeyde yayın yapan televizyon kanalı aracılığı ile gerçekleşmiş ise yüz on bin Türk Lirasından bir milyon yüz bin Türk Lirasına kadar,

b) Ülke genelinde yayın yapan televizyon kanalı aracılığı ile gerçekleşmiş ise iki milyon iki yüz on bin Türk Lirasından yirmi iki milyon yüz bin Türk Lirasına kadar,

c) Süreli yayınlar aracılığıyla gerçekleşmiş ise (a) ve (b) bentlerinde belirtilen cezaların yarısı,

ç) Yerel düzeyde veya uydu üzerinden yayın yapan radyo kanalı aracılığı ile gerçekleşmiş ise altmış bin Türk Lirasından altı yüz bin Türk Lirasına kadar,

d) Ülke genelinde yayın yapan radyo kanalı aracılığı ile gerçekleşmiş ise altı yüz bin Türk Lirasından altı milyon Türk Lirasına kadar,

(Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 9- 6502 sayılı Kanunun 77 nci maddesinin onikinci fıkrasının üçüncü ve dördüncü cümleleri aşağıdaki şekilde, onüçüncü fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “beş bin Türk Lirası” ibaresi “altmış bin Türk Lirasından altı yüz bin Türk Lirasına kadar” şeklinde, üçüncü cümlesinde yer alan “elli bin Türk Lirası olarak” ibaresi “altı yüz bin Türk Lirasından altı milyon Türk Lirasına kadar” şeklinde değiştirilmiş, fıkranın son cümlesinden önce gelmek üzere aşağıdaki cümle eklenmiş, onbeşinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “edenler hakkında” ibaresi “edenlere” şeklinde, ikinci cümlesinde yer alan “tespitinden” ibaresi “gerçekleştiği tarihten” şeklinde, dördüncü cümlesinde yer alan “durumlarda üç” ibaresi “durumlarda ön ödemeli konut satışlarında altı milyon Türk Lirası, diğer satışlarda bir” şeklinde değiştirilmiş, fıkra dördüncü cümlesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki cümle eklenmiş, son cümlesi yürürlükten kaldırılmış ve onyedinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Aykırlık;

a) Yerel düzeyde yayın yapan televizyon kanalı aracılığı ile gerçekleşmiş ise yüz on bin Türk Lirasından bir milyon yüz bin Türk Lirasına kadar,

b) Ülke genelinde yayın yapan televizyon kanalı aracılığı ile gerçekleşmiş ise iki milyon iki yüz on bin Türk Lirasından yirmi iki milyon yüz bin Türk Lirasına kadar,

c) Süreli yayınlar aracılığıyla gerçekleşmiş ise (a) ve (b) bentlerinde belirtilen cezaların yarısı,

ç) Yerel düzeyde veya uydu üzerinden yayın yapan radyo kanalı aracılığı ile gerçekleşmiş ise altmış bin Türk Lirasından altı yüz bin Türk Lirasına kadar,

d) Ülke genelinde yayın yapan radyo kanalı aracılığı ile gerçekleşmiş ise altı yüz bin Türk Lirasından altı milyon Türk Lirasına kadar,

(Denizli Milletvekili Şahin Tin ve
Aydın Milletvekili Ömer Özmen ile
72 Milletvekilinin Teklifi)

e) Uydu üzerinden yayın yapan televizyon kanalı veya internet aracılığı ile gerçekleşmiş ise altı yüz bin Türk Lirasından altı milyon Türk Lirasına kadar,

f) Kısa mesaj aracılığı ile gerçekleşmiş ise iki yüz seksen bin Türk Lirasından iki milyon sekiz yüz bin Türk Lirasına kadar,

g) Diğer mecralar aracılığı ile gerçekleşmiş ise altmış bin Türk Lirasından altı yüz bin Türk Lirasına kadar,

idari para cezası verilir. Reklam Kurulu, bu fıkra da alt ve üst sınırları belirtilen idari para cezalarını uygularken aykırılığın haksızlık içeriği, aykırılık dolayısıyla elde edilen menfaatin veya neden olunan zararın büyüklüğü ile aykırılığı gerçekleştirenin kusuru ve ekonomik durumu gibi hususları dikkate alır.”

“Reklam Kurulu, bu fıkra da alt ve üst sınırları belirtilen idari para cezalarını uygularken aykırılığın haksızlık içeriği, aykırılık dolayısıyla elde edilen menfaatin veya neden olunan zararın büyüklüğü ile aykırılığı gerçekleştirenin kusuru ve ekonomik durumu gibi hususları dikkate alır.”

“Gayrisafi gelirini beyan etme yükümlülüğü bulunmayanlar hakkında elli bin Türk Lirası idari para cezası uygulanır.”

“(17) Bu Kanunun;

a) 47/A maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen yükümlülüklerle aykırılığı tespit edilenler hakkında her bir aykırılık için beş milyon Türk Lirası, dördüncü, beşinci ve yedinci fıkralarında belirtilen yükümlülüklerle aykırı hareket edenler hakkında aykırılığı tespit edilen her bir işlem için iki bin iki yüz Türk Lirası idari para cezası uygulanır.

b) 47/A maddesinin altıncı fıkrasına aykırı hareket edenlere bu aykırılığın giderilmesi için üç ay süre verilir. Bu süre sonunda aykırılığın giderilmemesi halinde bir milyon Türk Lirası idari para cezası uygulanır.

(Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi
ve Teknoloji Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

e) Uydu üzerinden yayın yapan televizyon kanalı veya internet aracılığı ile gerçekleşmiş ise altı yüz bin Türk Lirasından altı milyon Türk Lirasına kadar,

f) Kısa mesaj aracılığı ile gerçekleşmiş ise iki yüz seksen bin Türk Lirasından iki milyon sekiz yüz bin Türk Lirasına kadar,

g) Diğer mecralar aracılığı ile gerçekleşmiş ise altmış bin Türk Lirasından altı yüz bin Türk Lirasına kadar,

idari para cezası verilir. Reklam Kurulu, bu fıkra da alt ve üst sınırları belirtilen idari para cezalarını uygularken aykırılığın haksızlık içeriği, aykırılık dolayısıyla elde edilen menfaatin veya neden olunan zararın büyüklüğü ile aykırılığı gerçekleştirenin kusuru ve ekonomik durumu gibi hususları dikkate alır.”

“Reklam Kurulu, bu fıkra da alt ve üst sınırları belirtilen idari para cezalarını uygularken aykırılığın haksızlık içeriği, aykırılık dolayısıyla elde edilen menfaatin veya neden olunan zararın büyüklüğü ile aykırılığı gerçekleştirenin kusuru ve ekonomik durumu gibi hususları dikkate alır.”

“Gayrisafi gelirini beyan etme yükümlülüğü bulunmayanlar hakkında elli bin Türk Lirası idari para cezası uygulanır.”

“(17) Bu Kanunun;

a) 47/A maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen yükümlülüklerle aykırılığı tespit edilenler hakkında her bir aykırılık için beş milyon Türk Lirası, dördüncü, beşinci ve yedinci fıkralarında belirtilen yükümlülüklerle aykırı hareket edenler hakkında aykırılığı tespit edilen her bir işlem için iki bin iki yüz Türk Lirası idari para cezası uygulanır.

b) 47/A maddesinin altıncı fıkrasına aykırı hareket edenlere bu aykırılığın giderilmesi için üç ay süre verilir. Bu süre sonunda aykırılığın giderilmemesi halinde bir milyon Türk Lirası idari para cezası uygulanır.

(Denizli Milletvekili Şahin Tin ve
Aydın Milletvekili Ömer Özmen ile
72 Milletvekilinin Teklifi)

c) 80 inci maddesine aykırı olarak piramit satış sistemini başlatan, düzenleyen veya toplantı, elektronik posta veya diğer birçok kimsenin de katılımını sağlamaya elverişli yöntemlerle yayan veya böyle bir sistemin diğer bir şekilde yayılmasını ticari amaçlarla destekleyenler hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.”

MADDE 10- 6502 sayılı Kanunun 77/A maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 11- 23/10/2014 tarihli ve 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun ek 4 üncü maddesinin yedinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(7) Lisans ücretinin hesaplanmasında,

a) Elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı ve ekonomik bütünlük içinde bulunduğu elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcıların elektronik ticaret pazar yerleri üzerinden yurt dışına yapılan satışlar hesaba dâhil edilmez.

b) Elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının net işlem hacminin, ETBİS verileri kullanılarak hesaplanan elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı ve elektronik ticaret hizmet sağlayıcıların net işlem hacimleri toplamının yüzde yirmisinden fazla olmaması şartıyla, izleyen takvim yılında gerçekleştirilen;

1) (a) bendinde belirtilen satış tutarının,

2) Yatırımların proje bazında desteklenmesine dair mevzuat uyarınca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından yatırım teşvik belgesi alınarak gerçekleştirilen yatırım harcaması tutarının,

iki katı o takvim yılına ilişkin net işlem hacminden indirilir.

c) (b) bendinde belirtilen haddin aşılp aşılmadığının tespitinde yüzde on beşin altındaki had aşımaları dikkate alınmaz.”

(Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

c) 80 inci maddesine aykırı olarak piramit satış sistemini başlatan, düzenleyen veya toplantı, elektronik posta veya diğer birçok kimsenin de katılımını sağlamaya elverişli yöntemlerle yayan veya böyle bir sistemin diğer bir şekilde yayılmasını ticari amaçlarla destekleyenler hakkında 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.”

MADDE 10- 6502 sayılı Kanunun 77/A maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 11- 23/10/2014 tarihli ve 6563 sayılı Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun ek 4 üncü maddesinin yedinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(7) Lisans ücretinin hesaplanmasında;

a) Elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı ve ekonomik bütünlük içinde bulunduğu elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcıların elektronik ticaret pazar yerleri üzerinden yurt dışına yapılan satışlar hesaba dâhil edilmez.

b) Elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının net işlem hacminin, ETBİS verileri kullanılarak hesaplanan elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcı ve elektronik ticaret hizmet sağlayıcıların net işlem hacimleri toplamının yüzde yirmisinden fazla olmaması şartıyla, izleyen takvim yılında gerçekleştirilen;

1) (a) bendinde belirtilen satış tutarının,

2) Yatırımların proje bazında desteklenmesine dair mevzuat uyarınca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından yatırım teşvik belgesi alınarak gerçekleştirilen yatırım harcaması tutarının,

iki katı o takvim yılına ilişkin net işlem hacminden indirilir.

c) (b) bendinde belirtilen haddin aşılp aşılmadığının tespitinde yüzde on beşin altındaki had aşımaları dikkate alınmaz.”

(Denizli Milletvekili Şahin Tin ve
Aydın Milletvekili Ömer Özmen ile
72 Milletvekilinin Teklifi)

MADDE 12- 6563 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“(5) 2024 yılına ilişkin lisans ücretinin hesaplanmasında, ek 4 üncü maddenin yedinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen yüzde yirmi şartı aranmaz ve aynı bendin alt bentlerinde belirtilen tutarların dört katı elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının net işlem hacminden indirilir.

(6) 2025 yılına ilişkin lisans ücretinin hesaplanmasında, ek 4 üncü maddenin yedinci fıkrasının (b) bendinin alt bentlerinde belirtilen tutarların üç katı elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının net işlem hacminden indirilir.”

MADDE 13- Bu Kanunun;

a) 7 nci ve 8 inci maddesi ile 9 uncu maddesiyle değiştirilen 6502 sayılı Kanunun 77 nci maddesinin on yedinci fıkrası yayımından dokuz ay sonra,

b) Diğer hükümleri yayımı tarihinde, yürürlüğe girer.

MADDE 14- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

(Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 12- 6563 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“(5) 2024 yılına ilişkin lisans ücretinin hesaplanmasında, ek 4 üncü maddenin yedinci fıkrasının (b) bendinin alt bentlerinde belirtilen tutarların dört katı elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının net işlem hacminden indirilir.

(6) 2025 yılına ilişkin lisans ücretinin hesaplanmasında, ek 4 üncü maddenin yedinci fıkrasının (b) bendinin alt bentlerinde belirtilen tutarların üç katı elektronik ticaret aracı hizmet sağlayıcının net işlem hacminden indirilir.”

MADDE 13- Bu Kanunun;

a) 7 nci ve 8 inci maddesi ile 9 uncu maddesiyle değiştirilen 6502 sayılı Kanunun 77 nci maddesinin onyedinci fıkrası yayımından dokuz ay sonra,

b) Diğer hükümleri yayımı tarihinde, yürürlüğe girer.

MADDE 14- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

